

M. DOSTOEWSKI

NETOŞKA

*Romanul
unei fete
sărmane*

427598Z

00243
F. M. DOSTOEWSKI

NETOȘKA

Romanul unei fete sărmâne

Tradus de
GEORGE B. RAREȘ

427.598

București
„LIBRARIA NOUA”. CAROL P. SEGAL
Calea Victoriei No. 78

427.598

F. M. DOSTOEWSKI

Dostoëvski s'a născut în 1818, la Moscova. El își începî activitatea literară la vîrsta de 28 de ani, continuînd-o pînă la moartea sa, (1891). Viața lui a fost foarte sbuciumată dar activitatea foarte însemnată și rodnică. Diplomatul politehnicei în Petersburg, înscrie în istoria literaturii Ruse, unul din cele mai de seamă capitole ale ei. Alături de Pușkin Turghenief și Tolstoi o figură caracteristic rusească, arătînd lumii întregi marea putere sufletească din nord-estul Europei...

În vîrsta de 28 de ani scrie: „Bieții oameni“, despre care marele critic al vremurilor Bielinski, se rostește foarte religios, atrăgînd luarea aminte a cititorilor și literaților Ruși asupra tîndrului debutant. Acest mobil îl determină pe scriitor să publice o serie de nuvele ca „Noaptea albe“, „Tizul“, Un roman în 9 scrisori etc.

Membru al unei societăți secrete, care avea de scop să introducă în Rusia, cărți, strelne și jurnale oprite de cenzură, — întreaga asociație fu călcată de poliție, membrii ei în număr de 250 fură arestați.. E mișcarea „Decembristă“... Au fost arestați oamenii cei mai de seamă ai Rusiei de pe vremuri: Profesori, savanți, ingineri, literați și ziariști,... studenți, și mult popor... Tineri și bătrîni băieți și fete. Printre aceștia fu și Feodor Mihailovici Dostoewski.

Osîndit la moarte, pe un îngrozitor frig de Decembrie, trebuî — gol — să asculte osînda și să aștepte astfel rîndul execuției.. Când eră să i se atarne juvățul de gât, un crainic împărătesc veni să le vestească că li se preschimbăse unora, pedeapsa cu

moartea, în munca silnică la Siberia.. Dostoevski își avu partea sa: zece ani pentru că asistase la o ședință literară științifică.

Șederea în ocne îi schimbă firea prefecând pe tânărul revoluționar în reacționar și mistic.. Tânărul inclinat spre nihilism, deveni susținătorul autocratismului și bigotismului pentru că zece ani în ocne el citise o singură carte: noul testament!

Ieșit din ocnă, scrie frumoasele-i „Amintiri din casa moartă” sau „Casa morților” care-i stabile definitiv reputația de geniu universal.. În 1861 scrie „Umiliți și obișnuiți” cu care roman își câpătă renumele de poetul asupriților. Apoi în 1867 scrie marele său roman psihologic „Crima și pedeapsa”, care trece drept una din cele mai mari opere a literaturii Ruse și unic specimen al literaturii universale. E o lucrare de psihologie, cum nu s'a mai scris alta, afară doar de „Roș și Negru” al marelui Stendhal!..

În acelaș an urmează „Furioșii”, în 1869 „Idiotul” roman cu tendințe religioase și al cărui erou e o creațiune genială „Adultul”, „Spiritul subpământesc”, „Krotkaia”, „Precocii”, „Suflet de copii”, „Cartoforul”, și sfârși cu marea-i operă, în parte neisprăvită „Frații Karamazov” care cel puțin pentru frumosul poem dintre „marele inchișitor și Isus” ar trebui citită... Ideile reacționare abundă aci, totuși frumusețea cugetării covârșește totul, și tăinuște negurile vederilor politice și sociale prea departe de adevărul trist și gol!.. Cu acest roman se încheie activitatea lui Dostoevski, care moare în 1891.

Moartea lui a fost un doliu național... Zeci de mii de persoane din toate straturile societății, i-au urmat rămășițele pământești până la locașul de veci... Steagurile naționale au fost cernite, studenții i-au purtat cosciugul pe brațe, iar discursul ce l-a ținut președintele cercului studențesc a fost un cuvântare ce nu s'a rostit încă până atunci în Rusia.

NETOSKA

I

Mă deșteptai într'un pat foarte alb și moale, am zărit—în odaie — în juru'mi covoare grele, mobile minunate... Injumătățita lumină a zilei ce se furișă printre perdelele pe jumătate trase ale ferestrei nemăsurat de mare, aruncă peste toate lucrurile o aparență tainică și de necrezut.

Visam oare?

Nu!... Eră realitatea însăși, așa cum mi-o făurise moartea; și acea locuință princiăară; îmi măreă des-nădejdea.

Eram cu desăvârșire orfană și între străini.

Pentru prima dată regretam plângând, mansarda noastră tristă, mobilierul încrustat cu sidef din casa prințului, nu mă puteă face să uit sofaua veche și scrinul schiop, atât de cunoscute mie încă din cei dintâi ani ai copilăriei mele.

M'am restabilit curând, și putui cunoaște locuința și pe locuitorii ei — căci primele aduceri aminte a clipelor când fusei culeasă de pe drumuri, se risipiseră ca un vis groaznic și nu revedeam deslușit decât chipul blând și serios al prințului.

Chiar din primele zile observai noile chipuri — și am încercat să mă obișnuiesc cu dânsule.

Totul îmi părea ciudat în casa asta; mai văd parcă încăperile acelea uriașe și mărețe, acele săli atât de lungi, încât îmi eră frică să le străbat, de teamă să nu mă pierz printr'însele.

Nu eram pe deplin vindecată, iar starea mea sufletească era ca și locuința aceea: solemn de tristă. O neliniște adâncă, necunoscută, îmi copleșea inima mea copilărească. Mă opriam uimită uneori în fața vreunui tablou, oglindă sau cămin de o lucrătură ciudată, ori în fața vreunei statui ce parcă mă pândeă din cuibul ei—urmărindu-mă cu privirea—pricinuindu mi astfel frică.

În tot timpul boalei, văzusem prea puține persoane. Numai un domn bătrân, cu ochii albaștri, dulci, îmi ținea câteodată tovărășie.

Mult aș fi vrut să-i vorbesc, mă ținea însă 'n loc un fel de groază. Era pururea trist și nu'mi vorbea decât cu toane. Era binefăcătorul meu, prințul acela ce mă culesese de pe drumuri.

Îmi aducea bomboane, prăjituri, cărți ilustrate și se silea să mă facă mai veselă.

Intr'o zi mă vesti că în curând o să am o prietenă de vârsta mea: fiică-sa Katî, care pe atunci era la Moscova.

Această știre îmi pricinui, o mare bucurie, căci pân'atunci nimeni din toată casa, afară de prințul, nu părea că se interesează de mine. De altcun, el viețuia foarte retras, prințesa nu'l vedea câte odată săptămâni întregi.

S'ar fi putut spune, că nici nu locuia în casă.

Totuși într'o dimineață, mă îmbrăcară și mă pieptănară cu mai multă îngrijire ca de obicei; mă îmbrăcară cu o rochie nouă, cu șireturi albe, ceea ce mă uimi și mai mult. Odată terminate pregătirile astea, fui condusă în apartamentele priușesei. Numai prezența ei mă făcu să'mi pierz cumpătul; eram uluită și de luxul mobilierului, și de purtările cucoanei.

Pe când mă îmbrăcau, mă pregătisem pentru o vizită chinuitoare, dar nu mă gândiam să fiu atât de mișcată.

Nenorocirea mă făcuse bănuitoare și fricoasă din cale afară. Sărutând mâna binefăcătoarei mele, tre-

muram și nu eram în stare să răspund o singură vorbă întrebărilor ei.

Eră o femeie prea frumoasă, ce mi părea într'atât de superioară mie, în cât nici nu îndrăzneam să mă uit la dânsa.

Îmi spuse să stau lângă dânsa, pe scăunaș, voind să facă cunoștință cu mica sălbatecă, a căreia mamă voia să'i fie. N'am făcut altceva decât să m'arăt ursuză și tăcută, ceea ce o uimi și o descurajă poate, căci îmi dădă o carte ilustrată și începu să scrie scrisori.

Răsfoiam cartea, dar nu mă simțeam în largul meu. Mă simțeam cercetată de o străină și aș fi vrut să fiu cât mai departe. Când îmi vorbea, nu'i puteam răspunde decât cu monosilabe; sfiiciunea mea se asemănă mult cu prostia.

Desigur, se așteptă să deseopere în mine, o copilă extraordinară și nu găsiă decât o fetiță proastă. Băgasem de seamă că'i displăcusem chiar dela început — și astfel stângăcia mea creștea!...

Mult aș fi dat în clipa aceea, să pot fi plăcută, — dar necazul mi se urcă îngât: la urma urmelor, eram de abia un copil de zece ani..

La trei ceasuri, începură vizitele. Crezui c'o să mi se sfârșească chinul, că în sfârșit o să pot părăși nenorocita de carte cu chipuri, ca să mă cuibăresc în vr'un unghier oarecare: mă înșelasem.

Una după alta sosiră o mulțime de persoane, căroră prințesa mă prezintă ca pe o mică ființă uimitoare. În clipele acelea îmi arată tot soiul de atențiuni, cari mă stânjineau din ce în ce mai mult. Îmi aduc aminte că un domn bătrân, mărunțel și slab, foarte parfumat, se tot uită la mine, cu monoclul! Un altul voi să mă sărute.

Când se adună destulă lume în salon, prințesa crezu că e momentul priincios, să povestească istoria mea.

Lucrul ăsta mă zăpăci cu desăvârșire; nu știu de eram roșie sau palidă, dar inima'mi eră răsvrătită.

Eră foarte trist pentru mine, să aud povestindu-se unor nepăsători, că acest tată atât de iubit, eră un fel de muzicant pe jumătate nebun—un om ciudat, neînțeles până la moarte; că sosirea muzicantului Schurmann la Petersburg, sfârșise prin a'i zminti creerul, fiind și pricina morței sale năprasnice. Că în sfârșit mama eră o femeie sărmană, pe care o ucisese mizeria, și care crezuse până 'n clipa de apoi în geniul bărbatului ei.

Astea toate, mi le reaminteam cu o posomorâtă desperare și'mi tânuiam lacrimile, în vreme ce domnii bine înmănușați, se rotiau în jurul binefăcătoarei mele, scoțând ușoare mormăeli, ori aruncând — din când în când — căutături pline de-o disprețuitoare milă.

Ce cruzime în această prezentare! Negreșit, ei credeau că nu știam nimic, că la zece ani nu poți suferi, din cauza amorului propriu, că n'ai inimă!..

Eram trufașă, singură nu știam de ce. Eram mândră că sunt fiica tatălui meu, a acestui biet nebun, care mă lepădase într'o zi în zăpadă, ducându-se apoi să moară.

Mă întorceam cu gândul la trecut, la viața noastră trăită într'o mansardă, la serile acelea lungile, tăcute, și mă înăbușiau suspinele. Aș fi vrut să fiu unde va, sub pământ. Nici nu cunoscusem viața, și aș fi vrut să fiu moartă..

În sfârșit vizitele se isprăviră.

Prințesa nu eră mulțumită de ocrotita ei, astfel că 'mi dete drumul cu vădit desgust, prea puțin măgulită de intrarea mea în lume.

II

Foarte mulțumită am fost, când mă duseră în apartamentele de sus, unde eră odaia mea.

Adormind, mă apucară frigurile; tot ce văzusem în acea zi, necăjindu-mă, mă chinui și prin somn, așa că visai visuri rele.

Băgai numai decât seama, că nu-i plăcusem prințesei, căci nu m'a mai chemat nici când, la dânsa.

În fond, eram prea fericită 'n singurătatea mea; îmi plăcea să alerg prin apartamente, să mă ascund prin unghere, pe după mobile — ca să pândesc servitorii, fără teamă că-i voi supăra.

Această existență nouă avea mult farmec pentru mine, întrucât prin ea uitam groaznica nenorocire ce-o procedase.

Singure numai vechile întâmplări îmi reveneau în minte, mai cu seamă vioara tatei și ideea că era un mare geniu.

Eram liberă, totuși mă simțeam foarte supravegheată de servitori și din acest motiv mă îngrijam. Nu pricepeam de ce se proceda astfel cu mine. Mi se părea că plănuiau ceva împotriva'mi, că voiau să mă întrebuințeze la ceva.

Cătam să răsbat în cele mai tănuite unghiere ale casei, pentru că la nevoie, să mă pot ascunde.

Într-o zi dădui de o măreață scară de marmură, largă, acoperită cu covoare, și împodobită cu flori și vase minunate. La fiecare gang ședeau în picioare câte doi servitori înalți, tăcuți, învestmântați cu haine stacojii, înmănușați și cu cravate albe. Mă uitai la ei uimită, fără să pricep de ce stăteau așa tăcuți și nemișcați.

Primblările astea singuratice îmi plăceau mai mult ca orice. În ca'ul de sus locuia o mătușă bătrână a prințului, care mai că nu ieșea nici odată din oda'a ei. Ea și cu prințul erau cele mai de seamă personalități din casă. În relațiile cu dânsii toată lumea observa o etichetă aspră. Prințesa, atât de tru-fașă și semeață, o vizita de două ori pe săptămână.

Vizitele astea erau scurte și pline de măreție.

Înalta societate își făcuse odinioară o datorie din respectul ce'l păstra pentru această bătrână doamnă, considerată ca o paznică a ultimelor tradițiuni boeresti, o moaște viețuindă a boerilor de viță.

Îmbrăcată în totdeauna cu o rochie de lână nea-

gră, bătrâna mătușă purta gulere încrețite, ceia ce'i dădea înfățișarea de călugăriță. Se ducea regulat la leturghie, în trăsură; totdeauna cu șiragul de mătânii în mână; primea fețe bisericești, citia cărți religioase; postia în toate zilele — în definitiv ducea o viață foarte aspră.

În catul unde locuia ea, nu se auzea nici un zgomot: cea mai mică gălăgie o supăra.

După vre-o cincisprezece zile de la sosirea mea în casă, bătrâna îmi observă prezența și se informă despre mine.

I se povestii istoria vieții mele; ea se tângui că nu'i fusesem încă prezentată.

A doua zi fui spălată, pieptănată — întinsă în toate părțile de bonele ce se îndeletniceau cu mine; după ce mă învățară cum să umblu și să salut, cerură o audiență pentru mine. Răspunsul fu, că se amânase vizita pe a doua zi, după leturghie.

Dormii rău în acea noapte, și mi s'a povestit că visasem numai de bătrâna doamnă, că mă apropiam de dânsa și'i ceream ertare de ceva.

În sfârșit mă prezintară !...

Găsii, stând pe un fotoliu mare, o bătrână micuță și slabă. Îmi făcu mai multe semne cu capul, și ca să mă vază mai bine, își puse ochelarii pe nas. Vedeam că na-i plac nici de cum. Eram pentru dânsa prea sălbatică și nu știam să fac nici temeneli, nici să sărut mâna. Măntrebă câte-ceva, dar abia'i răspundeam. Când mă întrebă despre tata și mama începui să plâng. Nemulțumită de prea marea mea sensibilitate, mă mângâie spunându-mi să am încredere în Dumnezeu. Mă întrebă când fusesem cea din urmă oară la biserică. Și cum nu prea înțelegeam bine, căci educația mea religioasă fusese foarte neîngrijită, ea rămase încremenită. Ceru să cheme pe prințesă și se sfătuiră; hotărârea fu să mă ducă la biserică, duminica următoare. Bătrâna făgădui să se roage pentru mine, dar în adăstare—porunci să mă ia de acolo, căci

lăsam în urmă'mi o impresie grozavă, spunea ea. De altmintealea, nu era nimic uimitor.

În aceeași zi trimise vorbă, că fac prea mult sgomot, că mă auzea pretutindeni; în acea zi însă — nici nu mă urnisem din loc! Era lămurit că nu-i plăceam. — A doua zi, aceeași observație. Mi se mai întâmplă apoi, să scap din mână o ceașcă și s'o sparg. Guvernanta franceză și bonele încremeniră de spaimă. Mă duseră să mă joc în cea mai îndepărtată cameră.

Iată de ce eram fericită să rătăcesc prin sălile de pe jos, știind că acolo — cel puțin — nu stănjiniam pe nimeni.

Într-o zi eram singură într'unul din saloane, îmi ascusesesem fața în mâini, și rămăsei așa visătoare.

Mă gândeam, gândeam mereu. Spiritul meu, prea puțin dezvoltat, nu'și lămurea măhnirea asta, ce'mi devenia din ce în ce mai nesuferită.

De odată, un glas blajin mă întrebă:

— Ce ai tu sărmană mititică?

Ridicai capul. Prințul eră în fața mea. Chipul lui exprima cea mai mare milă. M'am uitat la dânsul cu o neftrească durere, în cât o lacrimă izvorî din ochii lui.

— Biată orfană, îmi zise el, netezindu-mi părul. Mă sculai, îi apucaî mâna, și scăldându-i-o în lacrimi, i-am spus cu voce rugătoare:

— Nu! nu orfană, nu!

— Copila mea, ce ai? drăguța mea, biata mea Netoska! Ce ai?

— Unde'i mama mea? Unde'i mama? strigai eu plângând și neputându-mă stăpâni, căzui în genunchi.

— Unde'i mama? Spune'mi unde'i mama?

— Iartă-mă copila mea! Vai, ieu i-am reamintit'o! Ce am făcut? Hai cu mine Netoska!..

Mă luă de mână și ieșirăm.

Prințul eră foarte mișcat. Intrarăm într-o sală

mare, cum nu mai văzusem nici odată. Era un paraclis întunecos. Flacăra candelor se oglindia în îmbrăcămintele aurite și pietrele prețioase ale icoanelor. Sfinții se iveau în negru pe fondul de aur strălucitor. Această sală, nu se asemena nici de cum cu celelalte, din toată casa; aci totul era tainic și măreț.

Prințul îmi spuse să îngenunchiez înaintea icoanei sfintei Fecioare, și îngenunchiez și el lângă mine.

— Copila mea, roagă-te! Ne vom închina împreună, îmi șopti el încetinel. Așa de frică'mi eră, încât nici nu puteam să mă rog. Prințul îmi repetă aceleași cuvinte ce mi le rostise tata în fața neînsuflețitului trup al mamei; căzui într'o criză de nervi.

A trebuit să mă pună în pat.

III

Eram iarăși bolnavă, când într'o dimineată un Tume cunoscut îmi izbi auzul: era acel al lui Schumann. Cineva din casă îl rostise lângă patul meu. mesării la auzul numelui ăsta și visai de dânsul alurând,

Mă trezii foarte târziu. Totul era întunecat în juru'mi. Căndela se stinsese, iar bona ce mă păzia lipsia de lângă mine. De odată auzii sunetele melodioase ale unei muzici îndepărtate. Incetă cu totul une ori, apoi iar începeă, părând că se apropie. O neobișnuită turburare mă cuprinsese. Mă sculai, mă îmbrăcai în grabă—nici nu știu de unde am mai găsit puterea—și ieșii pe băjbăite din odaie.

Străbătui două încăperi goale. Ajunsei în coridor. Muzica se auzia lămurit. O scară iluminată mă călăuzi spre saloanele din catul de jos, Auzi pași, și mă cinchii într'un unghier; apoi sgomotul se stinse... pătrunsei în al doilea coridor. Muzica se auzia dintr'o încăpere vecină. Acolo se auzia sgomot de convorbiri—ca și cum ar fi fost mii de persoane.— Una

din uşile acestei săli era ascunsă de o perdea dublă de catifea purpurie. Ridicai una din pulpanele draperiei şi mă ascunsei în dosul ei. Inima 'mi bătea aşa de tare în cât de abia mă mai ţineam pe picioare. — Trecură câte-va clipe. Imi stăpâni turburarea şi ridicai un colţ al celei de a doua draperii. Doamne! era acel salon mare şi fioros, unde altădată îmi era frică să intru, era iluminat cu mii de lumini. Mi se părea că mă scald într'o baie de lumină. Ochii mei obişnuiţi cu întunerecul nu puteau suferi atâta lumină.

O atmosferă îmbălsămată şi un aer cald mă isbiră în faţă. O sumedenie de persoane foiau în toate părţile. Toată lumea mi se părea foarte veselă; doamnele purtau costume minunate; toţi ochii luciau de mulţumire. Eram ca vrăjită: credeam că mai văzusem toate astea în vis. În acelaş timp îmi reaminteam mansarda noastră pe înopitate: fereastra de sus, de unde se zăria strada până jos, cu felinarele aprinse, apoi ferestrele casei cu perdele roşii, trăsurile ce staţionau în faţa peronului, nechezatul cailor, şipetele, umbrele trecând pe dindărătul geamurilor, şi muzica îndepărtată... Iată dar, unde era acel paradis! Iată unde voiam să vin cu bietul tata.. Nu era un vis.. Da! tocmai aşa cum îl văzusem în visurile mele! Inchipuirea mea înebunită de boală era în flăcări şi într'o pornire de nelămurit începui să plâng. Cu ochii cătam pe tata.

— Trebuie să fie aici! Aici e! mă gândeam eu..

La această speranţă inima îmi bătu mai repede. Simţii că 'mi pierd răsuflarea. În acest timp muzica amuţeste şi aud în salonul nesfârşit, ca un murmur de admiraţie.

Mă uit cu ochii deschişi şi mari la toate chipurile ce se perind prin faţa mea, fără însă să cunosc pe care-va. Atunci se produse o mişcare neobişnuită.

Un bătrân înalt şi slab, se urcă pe-o estradă mareţ impodobită. Chipul lui palid e zâmbilor. Salută cu stângăcie în toate părţile. În mâini ţine o vioară.

Tăcerea'i atât de adâncă, de religioasă, încât parcă fiecare își stăpânește răsufarea.

Toate privirile se așteptau asupra marelui bătrân. De odată coardele tremură și răsuna sub arcuș.

O spaimă îngrozitoare mă cuprinde. Ascult din toate puterile sufletului. Mi se pare c'am mai auzit când-va, sunetele ce'mi isbesc auzul. Armonia instrumentului crește, se repetă, se înalță, se contopește în gemete desnădăjduite.

S'ar fi zis că se roagă mulțimei acesteia, că'mi vorbește mie. Amintirile se deșteaptă sfâșietoare și dureroase. Imi strâng dinții ca să nu țip, mă razim de perdele ca să nu cad. Revăd noaptea aceea în care tata cântă aceeași melodie, nici urmă de îndoială.

Nu'i mort; cel de colo e dânsul, vioara lui e aceea al căreia sunet îmi sfâșie inima.

— Tată! tată! îmi fulgeră prin minte... E aici! el e!.. Mă chiamă! Asta'i vioara lui!..

Aplause sgomotoase izbucniră în salon; în acelaș timp un țipăt sfâșietor ieși din pieptul meu. Nu mă mai pot stăpâni...

Ridic draperia și mă repăd în salon...

— Tată! Tată!.. Tu ești!.. Unde ești? strigai eu.

Nu știu cum am ajuns până la marele bătrân. Toată lumea se dădu în lături, ca să îmi facă loc să trec. Mă aruncai asupra'i cu un țipăt furtunos... Credeam că'l regăsisem pe tata!.. Mă simții ridicată fără de veste de niște mâini lungi și osoase. Doi ochi negri mă fixau — flacăra lor parcă voia să mă dogorească. Mă uitai la bătrân...

Nu!.. nu era tata, ci ucigașul lui!..

VI

Ce fatalitate voise să mă pună față în față cu Schurmann în aceeași casă chiar, unde am fost adăpostită după îngrozitoarea moarte a lor mei?

Eram urgisită de soartă, eu copila sărmană, ce nu

ceream alt-ceva de cât să trăesc, de și nenorocirea mă încercase cu atâta cruzime?

Puteam s'o cred, într-un cât suferisem deja atâtea, și cunoscusem așa de puține bucurii.

Tata, biet muzicant sărac, fără de noroc și fără avere, nu'mi putuse da nici unul din acele lucruri, ce te fac să găsești viața plăcută; dar cel puțin mă iubise. De altfel întreaga mea copilărie a fost foarte mahnită. În zadar aș căta să'mi amintesc o singură zi de fericire. Din această viață hotărnicită de pereții unei odăiți scunde mi-a rămas în suflet o tristeță ademenitoare.

Îmi aduc aminte de odaia noastră, candela arzând într'un colț întunecos, în fața icoanelor; patul în care mă culcam cu mama, frigul nopților și visurile rele de copil. Revăd fereștriuca de sus ce trebuia să ne dea lumină și'n văzul căreia să desfășura la infinit cerul întunecos, întretăiat de liniile monotone ale coperișurilor.

Mobilierul nostru se alcătua dintr'o canapea veche, învelită cu o mușama crăpată și unsuroasă; o masă de lemn obișnuită, două scaune de pae un scria șchiop, patul mamei și un paravan rupt.

Ce contrast cu minunățiile din palatul, unde locuiam!... Îmi aduc aminte aspectul cocioabei noastre seara, pe înoptate: pe jos pânzeturi, sticle sparte, tacâmuri de lemn și'n mijlocul acestei harababuri tata beat iar mama plângând.

Ciudată fire mai era și tata — barem cel ce mi-a servit ca atare, căci pe al meu nu l'am cunoscut, iar cel vitreg se căsătorise cu mama, când eram de trei ani.

Se născuse muzicant, a fost violonist de mare talent, dar mizeria și rachiul, îl făcură să coboare încetul cu încetul acest povârniș nenorocit, care'l duse la nebunie.

Ambiția și conștiința valorii sale artistice, îl mână la Petersburg. Aci nu putu să se desbăre de

obiceiurile lui de bețivan, se simțise înjosit, și nu mai putu supraviețui ruinei talentului său.

Se însurase cu mama, biet topor de oase, în speranța că miile de ruble ce le aveau de zestre și care-i rămăseseră de la primul ei bărbat, îi vor ajunge ca să-i dea trebuința de neatârnare, pentru ca să-și poată continua cariera lui artistică. Și timp de opt ani cât viețui cu dânsa, abia s'a atins de viora lui. Talentul lipsit de practică, nu-i mai îngăduia de cât o întrebuintare de viorist la teatru. Dar el nu putea să sufere ceva de mână a doua.

Pe mama se răzbuna el de înjoșirea lui. Ura sărăcia și fu în așa chip cotropit de stricăciune, încât își pierdu mințile.

Se jurase că nu va mai pune mâna pe vioară mai înainte de moartea nevestei-săi. Și și-a ținut făgăduiala! N'a mai luat instrumentul în mână de cât în ziua morței mamei mele, și o luase fiindcă acest Schurmann bătrânul ce-l auzisem, venise la Petersburg, și pizmuia gloria muzicantului acesta.

Și atunci când voise să cânte bucata asta — triumful maestrului — simțindu-se învins, rațiunea i se perdu, și înnebuni, iar eu rămăsei orfană.

V

Intr'o zi, în a doua și ultima perioadă a. boalei mele, deschizând ochii, zării capul unei copile aplecat asupra'mi. Era o copilă de vârsta mea: cea dintâi mișcare a ei, fu să-mi întinză mâna. Aruncând ochii asupra'i, sufletul meu presimți o dulce prevestire de fericire. Inchipuiți-vă o fată mică, ideal de frumoasă, de o frumusețe strălucitoare, înaintea căreia te oprești înduioșat, zăpăcit plin de admirație și căreia îi ești recunoscător că există, că privirea ei a căzut asupra'ii, sau numai c'a trecut pe lângă tine. Era Katia, fiica prințului, care sosise de la Moscova. Dânsa zâmbia la fie ce mișcare a

mea, și nervii mei slăbiți, erau plăcut impresionați, Mica prințesă chemă pe tatăl ei, care — la doi pași — vorbea cu medicul.

— Ah! în sfârșit! slavă lui Dumnezeu! zise prințul luându-mi mâna și fața i se luminează.

— Sunt mulțumit! sunt mulțumit! foarte mulțumit! urmă el cu vioiciune cum avea de obicei. Iată o pe Katia, fetița mea! Să faceți cunoștință! Ai o prietenă acum! Vindecă te repede, Netoska! Răutăcioasă ce ești! cum m'ai speriat!...

Restabilirea mea fu foarte grabnică. După câteva zile, mă preumblam prin oaze. În fie ce dimineață Katia se apropia zâmbitoare de patul meu; așteptam venirea ei ca o fericire. Aș fi dorit atât de mult, s'o îmbrățișez. — Dar nebulateca copilă era atât de vioaie, încât nu putea să șază o clipă locului; să alerge, să sară, să facă sgomot în toată casa, îi era absolut trebuincios. Astfel îmi destăinui chiar din prima zi că i se urăște cu mine, că ar veni mai rar, că n'o făcea decât de miță, și că în sfârșit nu putea alt cum. Dar când voiu fi pe deplin vindecată, va fi cu totul altfel. Și 'n fie care dimineață, prima ei întrebare era:

— Ei, te-ai vindecat?

Dar văzând chipul meu palid și slăbit, zâmbetul sfios, mica prințesă încrunta sprâncenele, își scutura capul, și de ciudă lovia cu piciorul în podea.

— Nu te-am îndemnat ieri, să te faci mai bine? Ce! poate nu-ți dă îndeajuns mâncare?

— Da, mi se dă puțină! i-am răspuns înfricoșată, căci începuse să mi fie rușine de dânsa. Doriam din răspuțeri să-i fiu pe plac; cumpăneam fiecă vorbă ce-i adresam. Apariția ei mă făcea zi pe zi mai fericită. N'o mai slăblam din ochi. Și când pleca mă uitam neconținut, uimită, în direcția ușii pe unde dispăruse. O vedeam și'n vis, iar ziua când lipsia îmi făuriam convorbiri cu dânsa, deveniam prietena ei, cântam, făceam năsbătii, plângeam împreună când

ne certa cineva; într'un cuvânt, mă gândeam neconținut la dânsa, ca și cum aș fi fost amoroasă de ea. Doriam fierbinte să mă vindec și să mă îngraș cât mai curând cu putință, ca și cum m'ar fi obligat la așa ceva.

Când Katia alerga diminuea la mine, primul ei cuvânt era:

— Ei, tot nu te-ai îndreptat? Tot ești slabă;

Tremuram ca o vinovată. Totuși mirarea Katiei era serioasă, când constata că douăzeci de ceasuri nu erau de ajuns pentru vindecarea mea și sfârșia prin a se arăta într'adevăr supărată pe mine.

— Ei bine, vrei? Am să-ți aduc astăzi un cōzonac! Îmi spuse ea într'o zi, mănâncă; ai să te îngrași mai degrabă!...

— Adu-mi! i-am răspuns prea fericită la ideea că iarăși am s'o văd.

După ce se informă despre sănătatea mea, mica prințesă se așeza în deobște pe un scaun în fața'mi și mă privea cu ochii ei negri. Chiar de la început, când făcurăm cunoștință, se uita la mine cu o copilărească nedumerire. Convorbirea nu începea. Isbucnirile fără de veste ale Katiei mă înfricoșau, în vreme ce muream de dorința să-i vorbesc.

— Ei bine, de ce nu-mi spui nimic? începea Katia după o clipă de tăcere.

— Ce face tatăl tău? o întrebam eu, fericită că găsesc ceva de spus.

— Nimic! E sănătos... Azi am băut două cești de ceai, în loc de una. Tu câte?

— Una singură.

Iarăși tăcere.

— Falstaff a vrut să mă muște.

— Asta-i uu câine?

— Da, câine! Nu l'ai văzut?

— Nu... da!... L'am văzut!

Și cum nu știam ce să i mai răspund, mica prințesă se uita iarăși la mine, foarte uimită,

— Ei bine, îți face plăcere să vorbesc cu tine?

— Da, foarte multă! Vino mai des pe la mine...
 — Mi s'a spus de altmintrelea, c'ai fi foarte fericită să mă vezi. Trebuie să te scoli în curând! O să-ți aduc azi un cozonac... Dece nu-mi spui nimic?

— Uite așa...

— Te gândești mereu, după cât se vede?

— Da, cuget mult.

— Mi se spune că vorbesc prea mult și că nu cuget în deajuns! Oare'i rău să vorbești?

— Nu, eu îs mulțumită că vorbești.

— Hm! hm! am s'o întreb pe d-na Léotard. Ea știe totul. La ce te gândești?...

— La tine mă gândesc! i'am răspuns după o clipă de tăcere.

— Te înveselește lucrul ăsta?

— Da.

— Atunci, mă iubești?

— Da.

— Eu nu te iubesc încă, ești așa de slabă! Așteaptă... Mă duc să-ți aduc un cozonac... Adio!

Mica prințesă, sărutându-mă în fugă, dispăru.

După masă cozonacul sosi. Copila intră ca un fulger, râzând mulțumită că mi putuse aduce hrana, ce nu-mi era îngăduită.

— Mănâncă mult, mănâncă bine!.., E cozonacul meu; eu n'am mâncat!... Adio!...

De abia avui vreme s'o zăresc.

Intr'o zi sosi ca fulgerul. Pletele'i negre îi erau despletite și împrăstiate ca de-o suflare, obrăjiorii săi rumeni dogoreau, ochii străluceau. Parc'alergase o oră-două.

— Știi să te joci cu mingea? strigă ea înăbușită cu grăbire.

— Nu, îi răspunsei eu nemângăiată, că nu'i puteam răspunde da.

— Ah! cu atât mai rău! ei bine, am să te învăț eu când te-i însănătoși. — Numai de asta am venit. Acum mă joc cu d-na Léotard. La revedere, căci mă așteaptă!

VI

În fine părăsii patul, de și eram încă foarte slabă. Primul meu gând a fost să nu mă mai despart de Katia. Ceva de neînvins mă atrăgea spre dânsa. Nu mă puteam sătura să mă uit la ea, spre marea ei uimire. Simpatia mea pentru dânsa devenia atât de caldă, simțământul acesta mă stăpânea în așa chip, în cât nu se putea să n'o observe, și i părea foarte cudad. Îmi aduc aminte că odată, pe când ne jucam, ne mai putându-mă stăpâni, i-am sărit de gât, și am sărutat-o. Ea se desfăcu din brațele mele, mă apucă de mână, și încruntând din sprincene — ca jienită — măntrebă:

— Ce faci? De ce mă săruți?

Mă oprii, învălmășită ca o vinovată. Tresării la întrebarea asta pusă fățiș, și nu i răspunsei nimic. Mica prințesă ridică din umeri, în semn de nedumerire adâncă (o mișcare ce i devenise obicei) își strânse cu seriozitate buzele mici, cărnoase, încetă să se mai joace și se așază într'un colț al canapelei, gândindu-se ca și cum ar fi vrut să mi pună o nouă întrebare ce s'ar fi născut în spiritul ei. — Asta i era obiceiul, când o nedumeria ceva. La rândul mi mi-a trebuit multă vreme să mă obișnuiesc cu aceste furtunoase manifestări ale caracterului său.

Mai întâi m'am învinuit, mă temeam să nu fie prea multă ciudățenie în mine; eram tot odată și uimită și mâhnită. De ce nu puteam să fiu numai de cât prietena Katiei și să i plac pururea?

Neisbânda asta mă chinuia îngrozitor și eram să plâng la fie ce cuvânt al ei, la fie ce căutătură neîncrezătoare ce mi-o arunca.

Măhnirea mea creștea zilnic, în fie ce oră chiar, căci cu Katia lucrurile mergeau foarte repede. Peste câteva zile constatai că nu mă iubește — ba că simte chiar un fel de scârbă pentru mine. Totul în copila asta era neașteptat, s'ar fi putut spune bru-

tal — dacă avânturile caracterului său drept, spontan ca fulgerul, și de o sinceritate copilărească, n'ar fi avut un fel de farmec nobil. Cu mine începu cu îndoiala și-o sfârși cu disprețul, pentru că — cred eu — nu știam să mă joc nici un joc. Micei prințese îi plăcea să se distreze, să alerge; era voinică, vioaie îndemânatecă — pe câtă vreme eu cu totul din potrivă: slabă încă de pe vremea boalei potolită și gânditoare, jocul nu mă înveselia de fel. Intr'un cuvânt îmi lipsia tot ce putea să'i placă Katiei. Mai mult încă, nu puteam să mă împac cu gândul că nemulțumisem pe cineva; mă întristam numai decât, perdeam curajul, nu'mi rămânea măcar puterea să repar greșeala și să schimb în folosul meu reaua impresie ce i-o produseseam. — Mă simțeam cu desăvârșire pierdută. Katia nu trebuia să priceapă asta. După o oră de sforțări zădarnice ca să mă învețe să mă joc cu mingea, nu isbuti. Și cum mă întristasem până într'atât că mă înăbușiră lacrimile — Katia se uită gânditoare, de două-trei ori la mine, fără să isbutească să conchiză ceva în mintea ei; mă părăsi apoi și se apucă singură de joc, ne mai chemându-mă și ne adresându-mi zile întregi nici o vorbă.

Disprețul ăsta îmi era nesuferit. Această nouă singurătate devenia mai chinuitoare ca cealaltă; deveni mai tristă și mai gânditoare și iarăși gândurile negre îmi posomorau inima.

VII

Doamna Léotard, care avea însărcinarea să ne supravegheze, observă numai de cât această schimbare în legăturile noastre, și cum eram părăsită, singurătatea mea silită o uimi de o camdată. Ea se adresa micei prințese și o dădă jeni că nu vrea să fie bine voitoare față de mine. Copila încrunță sprincenele, ridică din umeri, și mărturisi că nu știe ce să facă cu mine, fiindcă nu puteam nimic

și mă gândiam mereu la altceva. Prefera să'l aștepte pe frate-său Sașa (Alexandru), care trebuia să sosească de la Moscova. Doamna Léotard nu se mulțumi cu un astfel de răspuns, ci'i atrase atenția că eram bolnavă încă, că nu puteam să fiu vioaie și veselă ca dânsa care de altfel era prea veselă îi aminti că făptuise cutare și cutare greșală, că cu două zile mai înainte era s'o sfâșie buldogul. În sfârșit d-na Léotard o dojeni fără de milă și sfârși prin a o trimite la mine, cu ordin să se împace neapărat.

Katia ascultase pe franceză cu atenție, ca și cum ar fi recunoscut într'adevăr, ceva nou și drept în această judecată. Lăsându-și cercul pe care'l tot rostoglia prin salon, se apropie de mine și mă întrebă serioasă și uimită:

— Vrei să te joci?

— Nu, i-am răspuns temându-mă de imputările ce le putea face doamna Léotard atât Katiei cât și mie.

— Atunci ce vrei?

— Vreau să mă odihnesc! Nu pot să alerg. Nu fi supărată pe mine Katie, căci te iubesc foarte mult.

— Ei bine, am să mă joc singură! zise ea încet și blând, uimită că n'o găsiam vinovată; ei bine, adio! nu's supărată pe dumneata.

— Adio! îi răspunsei eu sculdându-mă și întinzându'i mâna.

— Poate vrei să ne sărutăm? mă întrebă ea după o scurtă gândire — amintindu'și pesemne, scena precedentă — doritoare s'o sfârșească cât mai de grabă, făcându'mi plăcerea.

— Cum vrei, îi răspunsei cu o sfioasă nădejde.

Se apropie foarte serioasă, fără nici un zâmbet, și mă îmbrățișă.

Îndeplinind astfel ceea ce se aștepta dela dânsa, ba făcând mai mult chiar de cât atât față de o biată copilă către care fusese trimisă, se îndepărtă de lângă mine, veselă și mulțumită și'n curând încăperile răsunau de râsetele și țipetele ei. Ostenită

și gâfâind, se aruncă pe o canapea ca să se odihnească și să capete puteri noi. Toată seara se uită la mine cu un fel de neîncredere.

Se vedea că vrea să'mi spună ceva, ca să încerce a deslega ghicitoarea asta. Dar de astă dată se stăpâni.

De obicei lecțiile Katiei începeau dimineața. Doamna Léotard îi predă limba franceză; acest studiu consta din puțină gramatică, urmată de-o lectură din fabulele lui Lafontaine.

N'o sileau, căci cu anevoe isbutise s'o facă să stea liniștită la lucru, vreme de două ceasuri pe zi. Consimțise acest lucru, după rugămințile tatălui ei, prințul, după ordinul mamei sale: și se spunea conștiincios, fiindcă își dăduse singură făgăduiala. Foarte bine înzestrată, pricepea ușor și ținea minte tot ce i se predă. Dar și aci avea micile'i ciudățanii: când nu înțelegea ceva, se gândia serios—nevoind să ceară explicații, căci i-ar fi fost rușine. Zile întregi sta singură și se gândea la câte o chestiune, neputând'o deslega, se supăra că nu'i poate da singură de rost.

În cazuri extreme, când nu isbutia, se ducea la doamna Léotard, să'i ceară deslegarea căutată a problemei.

Așa era la orice Cugeta foarte mult, cu toate că din capul locului te puteai îndoi. În același timp era mai naivă de cât cum trebuia să fie cineva la vârsta ei. Câte odată i se întâmpla să spună prostii, alte ori răspunsurile ei vădiau un vicleșug și o agerime neînchipuită.

VIII

Cum în sfârșit puteam să mă ocup, doamna Léotard mă supuse unui examen, ca să văd în ce studiu mă afluam cu învățătura; găsi că citiam foarte bine, dar că scriam foarte prost. Crezu că era de neapărată nevoie pentru mine, să învăț limba franceză. N'am contrazis'o, și într'o dimineață mă așezai

lângă Katia, la masa de studiu. — În acea zi, ca din adins, Katia se arătă năucă și neatență; doamna Léotard n'o mai cunoștea. Eu, dimpotrivă, învățai într'o singură lecție alfabetul francez. dându-mi toate silințele să fac plăcerea guvernantei. La sfârșitul lecției doamna Léotard se supără deabinelea pe Katia.

— Uite-o, spunea dânsa, arătându-mă cu degetul — o copilă bolnavă, care ia prima lecție, e de zece ori mai înaintată de cât d-ta!.. Nu ți'i rușine?

— Ea e mai departe de cât mine? o întrebă mica prințesă încremenită. Dar de abea'i la alfabet.

— Dar cât timp ți-a trebuit ca să înveți alfabetul?

— Trei lecții!..

— Ei bine! Netoșka îl știe după o lecție. Deci învață de trei ori mai repede de cât d-ta și'n curând o să te întrecă... Nu'i așa?

Katia se gândia puțin și se înroși pricepând că observația d-nei Léotard era dreaptă.

A se înroși, a se îmbujora de rușine, era felul ei de a-și arăta necazul ce'l resimția la orice neisbândă. De astă dată i se umplură ochii de lacrimi. Tăcu, mărginindu-se să'm' arunce o căutătură ce parcă voia să mă fulgere. Ghicii numai de cât ce era. Biata copilă avea o mândrie și-o nemărginită dragoste de sine. Părăsind'o pe d-na Léotard, vrui să vorbesc cu Katia, ca să'i potolesc necazul, sau barem să'i arăt că nu eram vinovată de dojenile francezei. Dar Katia se făcu că nu mă aude și nu'mi răspunse nimic. Peste o oră, intră în odaia mea, unde cu cartea deschisă înainte'mi gândiam la dânsa; eram măhnită că refuza să'mi vorbească. Intrând, mica prințesă se uită la mine fără a-și ridica ochii — ca de obicei — se așeză pe canapea și mă țintî cu privirea timp de jumătate oră. Ne mai putând răbda, mă uitai întrebător la dânsa.

— Știi să dansezi? mă întrebă Katia.

— Nu, nu știu!

— Eu știu.

Tăcere.

— Știi să cânti la pian?

— Nici asta!

— Eu știu!... e foarte greu de învățat.

N'am răspuns.

— D-na Léotard pretinde că ești mai deșteaptă, de cât mine.

— E supărată pe d-ta, îi răspunsei eu

— Și papă o să se supere pe mine!...

— Nu știu..

Iarăși tăcere.

Mica prințesă bătu cu nerăbdare din piciorul ei micuț.

— Atunci ți bați joc, fiindcă înțelegi mai lesne decât mine? mă întrebă ea ne mai putându-și stăpâni mai mult necazul.

— O! nu, nu! exclamai eu sculându-mă ca s'o iau în brațe.

— Cum! nu ți'i rușine prințesă să cugești astfel, și încă s'o mărturisești, zise d-na Léotard.

Biata femeie ne supraveghia de cinci minute și asculta convorbirea noastră.

Ar trebui să-ți fie rușine! pizmuești pe copila asta, și te fălești în față'i că știi să dansezi și să cânti la pian? Ce rușine! Am să spun prințului!...

Copilița se înroși.

— E un simțământ de răutate. Întrebările d-tale au jignit pe Netoșka, ai căreia părinți erau oameni săraci și nu aveau mijloace să plătească profesori. Ea învăța singurică, pentru că era cuminte și avea inimă bună. Ai trebui s'o iubești, nu s'o cerți.... E rușinos!... E rușinos!... Știi că'i orfană... N'are pe nimeni.. De ce n'ai adăugat că ești prințesă iar dânsa nu?... Te las singură: cugetă la cele ce ți-am spus și încearcă să te îndrepti!..

IX

Katia se gândi două zile. În acest timp, întrerupsese râsetele și țipetele. Trezindu-mă noaptea din somn, o auziam urmându și în vis, discuția cu d-na Léotard. Slăbi puțin, iar culoarea obrazilor ei nu mai era așa de vie. În sfârșit, a treia zi, ne întâlnirăm în apartamentele cele mari. Katia ieșia dela maică-sa; zărindu-mă se opri locului, și se opri în fața mea.

Așteptam îngrozită și tremurând desfășurarea celor ce aveau să se petreacă

— Netoska, de ce m'au dojenit oare din cauza d-tale? mă întrebă ea în sfârșit.

— N'a fost din pricina mea Katenko, îi răspunsei grăbindu-mă să mă desvinuesc.

— D-na Léotard zice, că te-am jignit.

Prințesa dădu din umeri, în semn de nedumerire.

— Atunci de ce plângi? mă întrebă ea după o scurtă tăcere.

— Nu voi mai plânge, dacă vrei, i-am răspuns eu printre lacrimi.

Ea dete iar din umeri.

— Mai înainte plângeai?

Nu'i răspunsei nimic.

— De ce stai la noi? mă întrebă ea fără de veste, după o clipă de tăcere.

O privii înmărmurită, ca și cum mi s'ar fi sfâșiat inima.

— Pentru că's orfană, murmurai eu adunându'mi puterile.

— Ai avut tată și mamă?

— Da.

— Te iubeau?

— Nu., da... bălbâii eu.

— Erau săraci?

— Da.

— Săraci de tot?

— Da.

- Nu te-au învățat nimic ?
- M'au învățat să citesc.
- Aveai jucării ?
- Nu,
- Cozonaci ?
- Nu.
- Câte camere aveați ?
- Una singură.
- Numai o odaie ?
- Numai ..
- Dar servitori aveați ?
- Nu, nu aveam...
- Dar cine vă servia ?
- Mă duceam singură la târgueli.

Întrebările micii prințese îmi sfâșiau inima. Amintirile ce trezia în mine, uimirea ei, toate acestea mă striveau, mă jigneau și mi făceau rău Tremuram, hohote de plâns mă înăbușiau.

— Trebuie să fi fost mulțumită, c'ai venit să locuiești la noi.

Tăceam.

— Aveai rochii frumoase ?

— Nu !

— Urâte ?

— Da.

— Am văzut rochia d-tale, mi-a arătat'o cineva.

— Atunci de ce mă mai întrebi, îi zise sculându-mă în prada unui nou simț de mânie, de ce mă mai întrebi ? repetai roșie de mânie. De ce ți bați joc de mine ?

Katia se înroși și se sculă și ea. Dar își stăpâni numai decât neliniștea.

— Nu... nu'mi bat joc de d-ta ! Voiam să știu numai dacă părinții dumitale erau săraci ..

— De ce mă întrebi de tata și de mama ? strigai plângând. Și de ce mă întrebi în așa chip ? Ce ai cu părinții mei, Katia ?

Ea se zăpăci, ne știind ce să'mi răspunză.

În clipa aceasta intră prințul.

— Ce ai Netoșka, măntrebă el văzându'mi lăcrimile. Ce ai, stărui el, uitându-se la Katia ai căreia obraji dogoriau. Despre ce vorbești? De ce v'ați certat? Netoșka, de ce v'ați supărat?

Nu puteam să'i răspund. Apucai mâna prințului, i-o sărutai și i-o scăldai în lacrimi.

— Katia! spune'mi drept, ce s'a întâmplat?

Ea nu era în stare să mință.

— I-am spus că am văzut rochia cea uricioasă, care o purta odinioară la părinții ei.

— Cine ți-a arătat'o? Cine a îndrăznit să ți-o arăte?

— Eu singură am văzut'o, răspunse cu tărie Katia.

— Bine! N'ai să dai de gol pe nimeni.. Știu... Te cunosc!.. Și apoi?

— Dânsa s'a pus pe bocit, zicând că'mi bat joc de tatăl și mama ei.

— Va să zică, ți-ai bătut joc de asta?

Cu toate că de fapt, Katia nu'și bătuse joc, totuși gândul ăsta îl avea, ceeace pricepusem imediat. Nu răspunse, deci se recunoștea vinovată.

— Du-te și'i cere numai decât iertare! porunci prințul arătându-mă cu degetul.

Mica prințesă, albă ca varul, nici nu se urni din loc.

— Eil stărui prințul.

— Nu vreau răspunse Katia încet, dar foarte hotărât.

— Katia!..

— Nu, nu vreau! nu vreau! strigă ea deodată cu ochii scânteetori, bătând din picior. Nu vreau să'i cer iertare, tată! Nu'mi place. Nu vreau să stau cu dânsa. Nu'i vina mea. Mereu plânge... Nu vreau! nu vreau.

— Hai cu mine! spuse prințul apucând'o de braț și ducând'o în cabinetul său. Netoșka, intră în odaia ta!..

Aș fi vrut să mă arunc la picioarele prințului, să

cer iertare pentru Katia — dar prințul repetă porunca cu asprime, și plecai înghețată de groază, aproape moartă.

X

Intrând în camera mea căzui pe canapea și mi ascunsei capul în mâini. Număram clipele, adestând cu nerăbdare pe Katia. Voiam să cad la picioarele ei. În sfârșit veni — trecu pe lângă mine, fără să rostească o singură vorbă și se așeză într'un colț. Ochii îi erau roșii, obrații umflați de plâns. Hotărârile mele se risipiră. Mă uitam înspăimântată la dansa fără să mă mișc.

Mă învinuiam din răputeri, și căutam să mă conving că singură eu eram de vină de toate acestea. De o mie de ori vrui să mă apropii de Katia, și de o mie de ori mă stăpânii, ne știind cum voi fi primită. Așa trecu toată ziua, apoi alta. A doua zi pe seară, Katia se mai înveseli și începu să se joace cu cercul de alungul apartamentului, dar încetă curând jocul și se cuibări într'un colț. Înainte de a se duce la culcare, se întoarse de odată către mine, făcu chiar doi pași spre mine; miclele'i buze se întredeschiseră să vorbească, dar se opri și se duse să se culce.

Trecu încă o zi și d-na Léotard uimită, se chibzui s'o întrebe de ce era astfel. Nu cum-va era bolnavă? Căci prea se liniștise așa de-odată. Katia răspunse cu înconjur și și luă mîngea — dar de cum plecă d-na Léotard, se înroși și începu să plângă. Fugi din odaie, ca să n'o mai văz. În sfârșit, la trei zile — după sfada noastră — veni la mine și mi spuse cu sfială:

Tata mi-a poruncit să ți cer iertare; vrei să mă ierți?

— Ii luai mâinile, foarte mișcată, înăbușindu-mă de emoție, și i spusei: da, da!

— Papa mi-a poruncit să te înbrățișez, vrei să ne

sărutăm? Făr'a-i răspunde, începui să'i sărut mâinile, scaldându-i le în lacrimi. Ridicând ochii spre mica prințesă, observai la ea porniri ciudate. Micile'i buze erau zbuciumate de-o ușoară tremurătură, bărbia i se clătina, ochii ei negrii se umeziau, dar după o clipă — stăpânindu'și turburarea — un zâmbet rățăci pe buzele ei.

— Mă duc să spun lui papa, că te-am sărutat și că ți-am cerut iertare, șopti ea ca și cum ș-ar fi spus verde gândul. Sunt trei zile de când nu l'am văzut; m'a oprit să mă duc la dânsul atâta cât n-ă mă voi supune.

Spunând astea, se coborî tremurândă, gânditoare, neștiind la ce primire să se aștepte din partea tatălui ei.

Peste o oră se auzi sus gălăgie, strigăte, răsete, lătrăturile lui Falstaff; sparse ceva, se prăbușiră câte va cărți, cercul sforâi pe dușumea, și aflai că se făcuse pace între Katia și prinț. Inima îmi tresări de bucurie.

Totuși ea nu se apropia de mine, părea că în-lătură prilejul de a'mi vorbi. În schimb, avui cinstea să'i ațîț curiozitatea, în cel mai înalt grad. Se așeza foarte des în fața mea, ca să mă observe. Aceste cercetări a persoanei mele, deveneau din ce în ce mai naive. Într'un cuvânt, copilăia răsfățată și lăsată în voia ei, pe care toată lumea o răsfăța și desmierda ca pe un odor, nu putea pricepe de ce'i stam în cale — când ea nu ținea nici de cum să mă vază. De altfel era, o inimioară bună și blajină, ce trebuia să apuce pe calea cea bună, datorită numai instinctului firei sale mărini-moase. Făptura care avea mai multă înrâurire asupra'i, era tatăl ei pe care'l adora. Maică-sa o iubea nebunește, dar o supraveghia cu mare strășnicie; de la dânsa deprinsese Katia încăpățănarea, mândria și îndărătnicia. Totuș îndura toate toanele — ba chiar și tirania prințesei, care înțelegea educația în chip foarte ciudat; și aceea a Katiei,

oferia cele mai ciudate alternative de răgazuri absolute și de asprime excesivă. Ceea ce era îngăduit ieri, era oprit azi — făză nici o rațiune. Copila se simția jignită în sentimentele sale de dreptate... Dar voi mai reveni asupra acestui subiect.. Voi observa aci, numai că fetița știa să-și schimbe purtarea, după împrejurări — după cum avea de a face cu tatăl sau cu mamă-sa. — Cu el, se arăta simplă, pe față, comunicativă și sinceră; cu dânsa, cu totul din potrivă; prefăcută, neîncrezătoare, supusă de nevoie — nu din convingere. — De altminterlea, trebuie s'o spun pentru cinstea Katiei mele, că reușise s'o priceapă pe prințesă, căreia i se spunea, când fu pătrunsă de măreția dragostei materne ce mergea une-ori până la rătăcire. Copila ținea socoteală de mărinimia excesului acesta.

Totuși nu pricepeam ce se petrece în mine. O lume întreagă de senzații nelămurite îmi frământau sufletul. În sfârșit, după destule suferinți și reflexiuni, fui nevoită să recunosc că eram îndrăgostit de Katiea mea.

Dal era dragoste ceea ce simțeam pentru dânsa; dragoste adevărată cu lacrimi de bucurie și des-nădejde; un amor pătimaș. Ce mă atrăgea spre dânsa? Ce anume zămislise un astfel de simțământ? Nu știu!... Știu că am îndrăgit-o de la prima vedere, că am fost nespus de plăcut impresionată la vederea acestei copile frumoase ca un înger. Chiar defectele n'o micșorau în ochii mei, căci ele isvorau, nu dintr'o nedesăvârșire a sufletului, ci din reaua ei creștere.

Fie care o admira și-o pizmuia... Și această admirație îi sticase poate, caracterul.

Când ne duceam să ne primblăm împreună, trecătorii se opreau, s'o vază mai bine. Iărea născută pentru fericire, pe câtă vreme eu, mă simțiam urșită nenorocirilor.

Defectul de căpitenie sau poate marea calitate a micii mele prințese, era mândria. Avea o dragoste

de sine, cu totul deosebită. Contrazicerea n'o su-păra, dar o uimă — într'atât se credea de supe-rioară tuturor.

Ii era greu să admită că se putea să n'aibă drep-tate câte odată. Totuș', dacă i se dovedea că ceea ce voește să facă, era nedrept, se supunea numai de cât.

Dacă n'a fost din capul locului prietina mea, prietena ce aș fi voit să fie, mi-o lămuresc prin faptul unei uri firești, în afară de ori ce altă rațiune.

XI

Lecțiile noastre urmară ca și'n trecut, și de aci înainte nu mi da mare atenție.

Cuvintele binevoitoare ce mi se adresau pentru blândețea și inteligența mea nu aveau cel puțin darul de a i jigni amorul propriu.

Căta, ce i dreptul, despăgubiri și se lega mai bine de buldogul nostru. Falstaff era un câine li-niștit și cu sânge rece, ceea ce nu-l împiedica să fie rău ca un tigrul, de și-ar fi îngăduit cine-va să-l scoată din sărite. Nu-i plăceau mângâerile ni-mănuî, și se părea că toată lumea îi este indife-rent.

Era tratat în casă, cu un fel de teamă respec-toasă. Iși avea povestea lui. Intorcându-se într'o zi de la primblare, prințul aduse cu sine, un cățeluș urâcios, slab și vrednic de milă. Totuși era un câine de rasă.

Cum familia era la țară, se întâmplă odată că fratele Katiei — micul Șasa — jucându-se, căzu în gărlă. Prințesa era de față și nebună de durere, vroi să se asvârle după copil. Fu împiedicată cu mare greutate. În acest timp Șasa târât de curent, nu se mai menținea la suprafața apei decât mul-țumită hainelor.

Se grăbiră să pornească o luntre. Dar toate astea

cereau timp. De odată un buldog mare se asvârle în apă, taie curentul cu bărbăție, apucă corpul copilului, pe care-l aduce triumfător la țărm. Prințesa acoperi cu sărutări animalul încă plin de apă și noroi. Falstaff, care pe atunci purta numele prozaic și de rând „Friška“, nu suferia — cum am mai spus — nici o desmierdare — răspunse acestor îmbrățișări, înfigându-și colții ascuțiți în umărul tinerei femei.

Prințesa rămase toată viața cu urmele acestei răni, dar păstra câinelui o dragoste nemărginită.

De atunci el fu oaspetele răsfățat al casei. Din cauza lăcomiei și voracității sale ne mai pomenite, prințul îl botează Falstaff.

Îl pieptănară, îl hrăniră după plac și îi dădură chiar o piele de urs, pentru ca să se întinză și să se odihnească pe dânsa. Într'un cuvânt, Falstaff devenise cel mai fericit câine din lume. Dar firea lui tăcută nu se schimbă în noua-i situație. Nepăsător la politezi, prețuia prea puțin bogata-i zgardă de argint. Se obișnuia în curând cu lenea și nu-i plăcea să fie turburat de oameni supărători.

Katia une ori, când n'avea asupra cui să-și descarce mânia în acele clipe, îi căta pricină; și apoi nepăsarea câinelui o scotea din răbdări; îi era nesuferită existența vreunei făpturi în casa lor, care nu-i recunoștea stăpânirea, care în fine nu se încovoia înaintea ei, care n'o iubia. Falstaff nici nu se sinchisia, ci rămânea nemișcat în semeția sa.

Într'o zi după masă, eram amândouă în salonul cel mare, buldogul se culcase în mijlocul camerei, ca să-și mistue a lene hrana îmbelșugată. Acesta fu momentul ales de prințesă ca să-l constrângă la supunere. Începă jocul și apropiindu-se în vârful picioarelor, îl desmierda pe Falstaff cu cele mai dulci numiri, atrăgându-l prin semne, se duse spre dânsul cu băgare de seamă. Câinele îi arătă de departe colții. Prințesa se opri locului. Planul ei era să se apropie de câine, să-l mângâie puțin, ceeace n'o

îngăduia decât doar mamei prințesei. Această încercare prezinta un pericol serios, căci Falstaff nu era în stare să fie înșelat de cineva și putea foarte bine să muște mâna, sau s'o sfâșie chiar dacă îi venea cheful; și unde mai pui că era puternic ca un tigru.

Eu, plină de neliniște și groază, urmăream de departe, toate mișcările Katiei. O rugai zădarnic să lase câinele în pace; nici colții puternici ai animalului n'o abătură dela planul ei. Chibzuind că ar putea să se apropie de câine prin față, ocoli pe dușman, Falstaff nici nu se urni din loc.

Katia îl ocolia iar micșorând cercul, apoi un al treilea târcol mai apropiat. Când fu la distanța pe care câinele o credea demnă de respectat și animalul își arăta iarăși dinții.

Mica prințesă necăjită bătu din picior și se depărta; veni să se așeze pe canapea, ca să cugete. După zece minute descoperise un nou mijloc de ademenire. Leși și se întoarse cu o provizie de franzeluțe și cozonăci: își schimbase tactica. Falstaff rămase nepăsător: negreșit că nu-i era foame. Nici nu-și întoarse capul spre bucata ce i-o aruncase, iar când Katia ajunse iarăși la limita pe care o credea de netrecut, arată o mai vie îndârjire ca de prima dată. Își înalță capul, își arată colții, mârâi îndelungat și făcu o mișcare ușoară, ca și cum ar fi vrut să se repadă. Prințesa se înroși de mânie, asvârli cozonacul și se așeză de o parte. Era foarte întăritată, piciorușul ei lovia covorul, obrații i se împurpurase și lacrimi de necaz țâșniră din ochii ei. Din nenorocire se întâmplă să se uite ia mine, și sângele i se urcă mai mult la cap. Plecă de pe canapea și cu pas hotărât se îndreptă spre îngrozitorul câine.

Uimirea produse, negreșit, un neobișnuit efect asupra lui Falstaff. Lăsă pe dușman să străbată temuta linie și când fu la doi pași de dânsul, un lătrat înspăimântător primi pe nebunatică Katie,

Dânsa se opri o clipă locului, dar o clipă numai, apoi continuă să înainteze cu hotărâre; înghețasem de spaimă.

Mica prințesă era peste măsură de întăritată, triumful strălucia în ochii ei. Din scena asta s'ar fi putut face un tablou frumos. Infruntă cu vitejie privirea furioasă a buldogului. Falstaff se sculă. Din deșerturile pântecelui păros scăpă o hârâitură, o mișcare mai mult și ar fi sfâșiat-o. Dar mica prințesă, mândră, îl netezi cu mâna pe spate, de trei ori în șir, mângâindu-l.

Timp de câteva clipe buldogul stete nehotărât. Acesta fu cel mai mișcător moment al dramei; apoi se sculă, se întinse—fără îndoială—disprețuind răsbunarea împotriva unui copil, ieși din odae.

Prințesa rămase stăpână pe câmpul de luptă. Imi aruncă o privire de nespus, săturată, îmbătăită de isbândă; eu eram cu desăvârșire palidă, zărindu-mă astfel zâmbi. Dar în curând, o paloare mortală îi învălui obrazii și abia putu să ajungă până la canapea, unde căzu fără de cunoștință.

XII

Dragostea mea pentru Katia, nu mai avea nici o limită. Dar din ziua când, din cauza ei simții o spaimă atât de mare, nu mă mai puteam stăpâni. Mă mistuiam de supărare. De mii de ori am fost gata gata să mă agăț de gâtul ei, dar teama mă oprise. Fugeam de dânsa ca să nu-mi vază neliniștea.

Intr'o zi veni în odaia în care mă aflam. Zburdalnica fată observă turburarea mea și se rușină, dar nu se prea turbură.

Suferii astfel o lună întreagă. Nu schimbam o vorbă. Aflai apoi că tăcerea încăpățânată a Katiei nu ascundea uitarea ori nepăsarea, ci numai o cumpătare voită și bine determinată. Totuși nu puteam să dorm și chiar d-na Léotard îmi observă

necazul. Iubirea pentru Katia, era foarte ciudată, și acum lua caracterul unei patimi insultate.

Atât de preocupată eram de întâmplările și de transformarea asta, în cât uitai trecutul, absorbită în întregime de iubirea și durerea mea.

Mă treziam une-ori, în toiul nopții, la lumina liniștită a candeliei admiram pe Katia, care dormea adânc. Ridicându-mă în vârful picioarelor și abia îndrăznind, tremurând, îi sărutam drăgălașa-i mână ori părul, apoi fugiam cât mai de grabă, de teamă să nu fiu surprinsă.

În acest timp Katia devenia tot mai supărăcioasă, și mai cu toane ca ori când. Sta tăcută toată ziua, a doua zi era gălăgioasă de turbura toată casa. Ceva mai târziu, Katia care nu fusese nici odată bolnavă se plânse de fierbințeli și îndată fu instalată în apartamentul mamei-săi.

Prințesa se întristă din cauza acestei indispoziții, și cred, că mă făcea răspunzătoare de schimbările nefericite ce se produceau în firea fiicei sale.

De multă vreme avea de gând să ne despartă, și ar fi făcut-o, dacă nu s'ar fi temut de împotrivirea prințului, care se arăta une ori neclintit în hotărârile sale.

XIII

Mă întristai foarte mult, văzându-mă cu desăvârșire despărțită de mica prințesă, și mi trudiam mintea mai mult ca ori când, să aflu pricina disprețului său.

Într-o dimineață ea veni să mă surprinză în ora de lecție.

Nici odată n'am văzut-o așa de veselă și vioaie. Ziua trecu în sbengueli și pozne nebunatece, dar venind seara, tristeța apăru iar pe fruntea ei.

Când veni mamă-sa s'o vază seara, se trudia zădarnic să pară veselă. De îndată ce plecă prințesa, se porni pe plâns.

Ingrijorată de aceste neașteptate schimbări, prințesa ne supraveghia cu luare aminte prin d-na Léotard; dar eu eram singura care înțelegeam ce se petrecea în Katia.

Era desnodământul romanului nostru. Era — speram eu — o împăcare.

Vedeam asta, din multe amănunte neînsemnate, totuși nu îndrăsniam să fac primul pas. După câteva zile, era într-o Joi, doamna Léotard îi spuse să ne îmbrace, ca să ne ducem la primblare.

De mult nu mai ieșisem împreună.

Scoboram serioase treptele casei, când se apropie Katia de mine și fără de veste îmi spuse cu un glas mai dulce ca de obicei.

— Ți s'a descheiat pantoful. Dă degrabă, să ți-l închei!..

M'am aplecat roșindu-mă ca o cireasă, fericită că în sfârșit, Katia terminase prin a-mi vorbi.

— Haide! adăugi ea, pe jumătate nerăbdătoare, pe jumătate zâmbind.

Se aplecă, îmi luă piciorul, îl puse pe genunchiul ei, și-mi înodă șireturile. Mă înăbușam, eram sgu-duită de o strașnică turburare și mă întrebam ce era să se întâmple cu mine.

Sculându-se mă cercetă din cap până în picioare.

— Și gâtul ți-i desvelit! zise ea, atingând cu degețelul ei pielea goală a gâtului meu. Vreau să-l acopăr!..

Nu refuzai nici asta. Desnodă gulerul și-l legă după placul ei.

— Așa! Poți răci, continuă ea zâmbind răutăcios, ațintindu-mă cu ochii ei negri și umezi.

Eram pierdută de fericire. Nu știam ce se petrecea atunci în mine, nici în Katia. Mulțumită lui Dumnezeu, preumblarea noastră se sfârși curând, altfel m'aș fi aruncat în brațele ei și aș fi sărutat-o pe stradă.

Seara fu silită să se coboare în apartamentele

de jos, fiindcă prințesa primea vizite. Acolo, pe neașteptate și fără cauză vădită Katia leșină.

Toată casa fu zăpăcită. Chemat în toată graba, medicul mărturisi că nu pricepe nimic, și atribui întâmplarea unei indispoziții copilărești lucru ce-l spun și fac ei pururea în astfel de ocazii.

Putui îndată să dau de rostul enigmei. În timpul zilei, Katia împinsă de nu știu ce hachiță, se urcase la bătrână-sa bunică. Ea care, de obicei, refuza s'o vadă pe nepoată și-o ura cu oare care înverșunare — consimțise de astă dată și contrariu obiceiului său, se arătase binevoitoare cu dânsa.

Întâi totul se petrecuse cu bine. Katia ceruse iertare și îndurare pentru toate fără de legile ei, învinuindu-se cu atâta seriozitate de turbulența și ușuriuța firei sale gălăgioase, în cât mișcă pe bătrână până la lacrimi. Măgulită peste măsură de demersul acesta, prințesa era s'o ierte, când uitându-se la dânsa prin ochelari, i se păru că nerușinata își bătea joc cu cel mai desăvârșit sânger.

Katia nu mersese până acolo cu mărturisirile, în cât să-i destăinuie că avusese de gând doar numai să ascundă sub patul bunicei pe Falstaff și să-i joace mai multe renghiuri și de prost gust.

Bătrâna se făcu roșie de mânie. Copila izbucni în râsete și fugi cât putu de repede. Sfârșitul însă nu fu la fel. După cinci minute prințesa mamă fu chemată de bătrână și timp de două ceasuri se petrecu o scenă grozavă între cele două femei, cu privire la acest ultim scandal.

XIV

Neobținând satisfacția ce-o cerea, bătrâna se hotărâse să părăsească fără de milă casa, chiar a doua zi.

A trebuit vrând-nevrând, să ceară iertare și să făgăduiască tot așa, că o va pedepsi cu asprime pe Katia, îndată ce sănătatea i-o va îngădui.

Copila n'a putut suferi înfruntarea și se îmbolnăvi, cum am spus. O întâlni a doua zi după prânz, pe scări, în clipa când deschidea ușa, chemând pe Falstaff.

Am înțeles că uneltia vre-o răsbunare îngrozitoare, la care voise să asocieze pe bulldog, inamicul firesc al bătrânei prințese.

Dacă Falstaff ura pe bătrână, n'o făcea fără motiv. De cum venise să locuiască în casa prințului, câinele trebui să-și lase locul și să nu mai calce nici odată pe scara ce ducea la caturile de sus: asta a fost pentru el o dureroasă lovitură. O săptămână întreagă șezu la capul scărei, sgârlind la ușă. Dar consemnul era aspru, putea să ribegească mult și bine. Câinele pricepu îndată, cine îl isgonia din sălașu-i favorit.

Intr'o Duminică, pe când bătrâna se da jos ca să se ducă după obicei, la leturghie, Falstaff se repezi asupra-i, o trânti la pământ și ar fi sfâșiat-o, dacă n'ar fi venit cineva să-l împedice.

Bătrâna se îmbolnăvi de frică. Katia și Falstaff, era prea mult; își prezintă ultimatum-ul: câinele ori ea. să plece din casă. A trebuit intervenția prințului ca să împace lucrurile. El o făcu să înțeleagă, că nu putea isgoni pe mântuitorul fiului său, dar dădu porunci formale ca să nu se mai întâmple vre-odată, ca prințesa să-l întâlnească în cale-i.

XV

— Falstaff ! Falstaff ! îl striga Katia încet pe scară.

Câinele alergă, și văzând deschisă ușa, era să se vânte și să treacă Rubiconul, dar se oprinehotărât.

Faptul era atât de periculos, chemarea atât de negrecută, încât nu-și putea crede ochilor lui de

câine. Totuși trecu, dar încet ca un dobitoc ce se gândește și care știe ce are de făcut.

În acest timp Katia îl asmuția, îi arăta scara și îl poftea.

Mai mult nici nu-i trebuia. Falstaff își arată colții, scoase un mârâit de supărare și se repezi ca o săgeată.

În goana lui nebună răsturnă scaune...

Doamna Léotard îl zări și strigă ajutor, dar era prea târziu: animalul intră în odaia bătrânei ca o ghiulea de tun.

Un servitor alergă numai decât la prințesă, care de astă dată nu mai era dispusă să ierte. Dar pe cine să pedepsească? Ea pricepuse numai decât privirile ei căzură asupra Katiei... Într'adevăr, Katia cu desăvârșire palidă, tremura de groază. Biata copilă, abia atunci pricepuse ce urmări grozave ar fi avut năsbătia ei. Bănuielile puteau să cază asupra servitorilor nevinovați, dar copila se pregătea să spună adevărul în întregime.

— Tu ești vinovată? o întrebă cu asprime maică-sa.

Văzând paliditatea mortală a Katiei, ieși înainte și zise cu glas hotărât:

— Eu sunt aceea care i-am dat drumul lui Falstaff... din nebăgare de seamă, căci tot curajul mi se risipise față de privirea furioasă a prințesei.

— Doamnă Léotard s'o pedepsești în mod exemplar! zise prințesa ieșind.

Ridicăi ochii spre Katia aiurită; mâinele-i atârnavu țepene de ambele părți ale corpului, obrazu-i micuț și palid, aplecat pe piept.

Singura pedeapsă întrebuintată pentru copiii prințului, era încarcerarea într'o cameră goală. A sta timp de două ceasuri într'o cameră goală, nu era nimic crud, — dar când copilul era pus cu sila în acea odă, pedeapsa devenia destul de aspră.

De obicei Katia sau frate-său, erau încarcerați câte două ceasuri. Pe mine mă osândi la patru

ore de închisoare, avându-se în vedere grozăvia crimei mele. Zvăcnind de bucurie intrai în arest.

Mă gândeam la mica mea prințesă. Știam c'o învinsesem. Dar în loc de patru ceasuri, am stat închisă până'la patru dimineața.

Iată de ce :

După două ore de la încarcerarea mea, D-na Léotard află că, iică-sa sosită de la Moscova era bolnavă și doria s'o vază. Plecă uitându-mă. Slujnica ce ne servia, bănuia pe semne că fusesem liberată. — Katia, chemată jos, trebui să stea cu maică-sa până la unsprezece ceasuri seara. Servitoarea o desbracă, o puse în pat, iar mica prințesă avea motive să nu se intereseze de mine. Se culcă știind bine că eram închisă pentru patru ore, bănuind că servitoarea îmi va da drumul în curând. Dar Nastia mă uită de-a binelea—cu atât mai mult cu cât mă desbrăcam singură—și astfel, mi am petrecut noaptea în arest.

XVI

La patru dimineața auzii bătând în ușa închisorii mele. Dormeam culcată cu mare greutate pe dușumea. Deșteptându-mă din somn, dădui un țipăt de surprindere, dar recunoscuî îndafă glasul Katiei, care întrecea pe celelalte, apoi pe cel al d-nei Léotard, al Nastiei și al îngrijitoarei.—Ușa se deschise și d-na Léotard mă îmbrățișă cu lacrimile în ochi, cerându'mi iertare că mă uitase. Mă agățai de gâtul ei plângând. Inghețasem de frig și toate oasele mă dureau, urmare a neplăcutei pozițiuni ce-o avusem pe podeaua goală.

Cătam cu privirile pe Katia; ea se întoarse repede în odaia de culcare, se urcase în pat și când intrai—dormea ori se prefăcea că doarme. Așteptându-mă, ațipise fără de voe și nu se trezise de cât la patru dimineață. Băgând de seamă că nu venisem încă, sculase în picioare toată lumea, deșteptase pe d-na

Léotard, care tocmai atunci venise, pe bună și pe toate servitoarele, spunându-le că nu venisem încă și astfel fui pusă în libertate.

Dimineața aflarea toți ai casei întâmplarea mea. Prințesa însăși recunoscuse că se procedase prea cu asprime în potriua mea.

Cât despre prinț nu l'am văzut nici odată așa de supărat.

— Aidel zise el d-nei Léotard, ce faci dumneata atunci? Cum procedezi astfel cu această biată copilă? E-o barbarie! Sălbătăcie curată! E saptă de Scit!.. Auzi!.. Să închizi într'o cameră întunecoasă, o noapte întreagă, pe o copilă bolnavă, slabă, vi-sătoare, fricoasă, cu sufletul plin de năluciri!.. Dar înseamnă că vrei s'o omori!.. Nu-i știi pățania? E o barbarie! e purtare neomenească!.. Da, ți-o spun eu, doamnă!.. Cum se poate pedepsi așa de aspru? Cine a scornit pedeapsa asta?

Biata doamna Léotard, cu ochii plini de lacrimi, îi explică faptele, îi expuse că mă uitase, că sosise fiică-sa, că pedeapsa în sine însăși era foarte bună, și că Jean-Jacques Rousseau sfătuește așa ceva în genul acesta.

— Jean-Jacques Rousseau, doamnă? Jean Jacques Rousseau nu putea s'o recomande. De altminterlea J. J. Rousseau nu'i o autoritate; J. J. Rousseau n'are dreptul să vorbească despre educație. J. J. Rousseau și-a nesocotit chiar pe proprii săi copii, doamnă! Jean Jacques era un mojić, doamnă!..

— Jean Jacques Rousseau! Jean-Jacques mojić? Prinț! Printe. Ce spuneți?

Doamna Léotard era o femeie foarte cum se cade, care cu anevoe se supăra dar să'i atingi prejudecățile, să superi umbra clasică a lui Corneille, Racine, să insulti pe Voltaire, să tratezi pe J-J-Rousseau de mojić, să'l califici de sălbatec... Doamne Dumnezeule! o podidiră lacrimile. Bătrâna femeie tremura de mânie.

— Vă uitați datoria prinț, îi răspunse ea, scoasă din sărite.

Prințul se reculese numai decât și se scuză. Se apropie de mine, mă sărută din toată inima, făcu asupra'mi semnul crucei și părăsi odaia.

— Sărmane prinț! exclamă d-na Léotard, mișcată la rândul'i.

Și ne apucărăm de lecții. Mica prințesă învăța cu prea puțină atenție. Înainte de prânz se apropie de mine cu un zâmbet pe buze, mă apucă de umeri și vorbi grăbit—ca și cum ar fi vrut să-și ascundă rușinea.

— Ei bine! Ce? Ai suferit de ajuns pentru mine? După prânz ne vom juca în salon.

Trecea cineva pe lângă noi, prințesa se îndepărtă numai decât. Pe înserate ne coborîm amândouă, ținându-ne de mini, în salonul cel mare. Katia adânc mișcată, răsufila cu anevoe. Eu mă simțiam fericită și veselă cum nu fusesem nici odată.

— Vrei să te joci cu mingea? mă întrebă ea. Stai acolo!

Mă așeză într'un colț al sălei—dar în loc să se îndepărteze ca să asvârlă mingea, se opri la trei pași, se uită la mine, se înroși și căzu pe canapea, ascunzându-și fața în mâini. Am făcut o mișcare spre dânsa, ea crezu că vreau să plec.

— Nu te duce Netoșka! Stai cu mine.. Asta trece îndată..

Se sculă repede, se agăță cu vioiciune de gâtul meu. Obrajii îi erau umezi. Buzele'i mici se făcură ca niște cireșe. Șuvițele de păr fâlfâiau în desordine.

Mă săruta nebușește, sărutându-mi obrazul, ochii, buzele, gâtul, mâinele. Mă înghesuiam în ea și ne strângeam în brațe încetîșor, cu veselie, ca două prietene, sau ca doi îndrăgostiți, ce se regăsesc după o îndelungată despărțire.

Inima Katiei bătea așa de tare, încât o auziam lămurit...

Din camera vecină cineva strigă pe Katia, chie-mând'o la maică-sa.

— Oh, Netoșka! astă seară, la noapte. Uurcă-te și așteaptă-mă!..

Mă mai îmbrățișa încă odată fără sgomot și fugi la chemarea Nastiei.

XVII

Intrai în odaia noastră, renăscută parcă; mă as-vârlii pe canapea, îmi ascunsei capul în mâini, și începui să plâng de fericire. Inima'mi bătea să sfarme pieptul nu alta. Bătu ceasul unsprezece și mă culcai. Katia veni pe la miezul nopții.

Mă salută de departe, fără să rostească o vorbă. Nastia o desbrăca încet, anume parcă.

— Iute! iute Nastia! murmură Katia,

— Ce ai prințesă? Negreșit c'o fi unde ai alergat pe scări, deți bate inima așa de tare? întrebă Nastia.

— Ah doamne! Nastia ce plictisitoare ești! repede! degrabă! Și bătu din picior.

— O, ce nerăbdare! zise Nastia sărutând piciorul Katiei, pe care'l desculța.

Odată terminată toaleta micii prințese, se culcă și bona ieși. Katia sări din patul ei și veni la mine.

— V.no să te culci cu mine! murmură ea ridicându-mă din pat. O clipă mai apoi eram una în brațele celeilalte. Mica prințesă mă sărută.

— Imi amintesc cum mă sărutai noaptea! esclamă ea înroșindu-se ca un mac sălbatec.

Eu plângeam cu hohote.

— Netoșka, murmură ea ptintre lacrimi, îngerul meu, e multă vreme, multă, de când te iubesc; știi?

— De când?

— De atunci de când mi a poruncit tata să'ți cer iertare și când apărai pe tatăl tău; Netoșka,

or-fa-na mea! trăgăna ea cuvintele, presărând sărutări pe obrazul meu.

Râdea și plângea tot odată.

— Ah, Katia!

— Ei, ce-i? Ce este?

— Pentru ce ne-am... atâta vreme?

Nu terminai cuvântul; iar ne-am strâns în brațe fără să rostim o vorbă.

— Ascultă! Ce gândeai tu despre mine? întrebă în sfârșit mica prințesă.

— O! cum mă mai gândeam la tine Katia! Zi și noaptea mă gândeam! Mă gândeam!...

— Și vorbeai de mine noaptea; te auziam!

— Adevărat e?

— Ba chiar ai și plâns, de mai multe ori.

— Vezi! De ce erai așa trufașă atunci?

— Eram o proastă, Netoșka! Așa'mi tună câte odată prin minte și atâta'i tot. Eram mereu supărată pe tine.

— Și de ce?

— Fiind-că eram răutăcioasă. Mai întâi pentru că tu valorezi mai mult de cât mine. Apoi pentru că papă te prefera mai mult. Și tata'i bun, Netoșka, nu'i așa?

— O, da! îi răspunsei cu lacrimi în ochi, amintindu-mi de prințul.

— O, inima cea bună! reluă cu seriozitate Katia. Dar cum trebuie să mă port cu dânsul? Pururea'i așa... Apoi, am fost silită să'ți cer iertare, deoarece iarăși m'a îndârjit în potrivea ta.

— Și eu vedeam că voiai să plângi.

— Ei bine, taci, mică sclifosită ce ești! zise Katia închizându-mi gura cu mâna. Ascultă: voiam să te iubesc mult, apoi — pe neașteptate — te uram... Și te uram atât! Te uram atât!

— De ce?

— Eram și așa foarte supărată pe tine. Nu știu de ce! Și apoi am înțeles că nu puteai să trăiești

fără mine. Atunci mă gândeam : stai tu : am să te chinuesc.

— Răutăcioasa !

— Ah, Katia !

— Micuța mea prietenă ! continuă ea sărutându-mi mâna. Și apoi nu voiam să-ți vorbesc ; îți aduci aminte cum îl desmierdam pe Falstaff ?

— Oh ! Ce curajoasă ai fost ?

— Dar ce frică mi era ! trăgănia mica prințesă. Știi de ce am vrut, din toate puterile, să mă apropii de dânsul ?

— Nu, de ce ?

— Pentru că te uitai la mine. Când am văzut, că te uiți la mine, atunci mi am zis fie ce-o fi și m'am dus. Te-am îngrozit, hai ? Te temeai pentru mine ?

— Grozav !

— O vedeam. Și ce fericită am fost când a plecat Falstaff. Doamne ! Ce frică mi-a fost după asta, când s'a depărtat dihania !

Katia răsă cu nervozitate. Deodată ridicându-și capul mă privi în față. Lăcrimi mărunte, ca niște briliante, tremurau în vârful lungilor sale gene.

— Ce să fie oare în tine, de te iubesc atât ? Uite, na ! o micuță gălbicioasă, cu părul bălai-spălăcit, ochi albaștri deschiși, o mică prostituță, o sclifosită, o orfană !

— Și Katia se plecă mai mult asupra-mi pentru ca să mă năpădească cu o ploaie de sărutări și lacrimi. Era foarte înduioșată.

— Vai cât te iubeam ! Dar mă gândeam : nu ! nu ! n'am să i-o spun... Ce încăpăținată eram ! De ce-ți era frică de mine ? De ce mi era rușine de tine ? Vezi ce bine suntem acum !

— Katia, mi'i rău, îi spusei într'un avânt de fericire : sufletul meu suferă !..

— Da, Netoșka ! Ascultă încă... mai ascultă încă !.. Cine ți-a spus Netoșka ?

— Mama !

— Ai să-mi povestești tot ce știi despre mama ta ?

— Tot!... tot!... îi răspunsei din toată inima.

— Ce ai făcut cu batistele mele de dantelă? Și panglica de ce mi-ai luat-o? Ah, obraznică ce ești!.. Știu totul.

Începui să râd, înroșindu mă.

Nu, lasă, gândiam eu, am s'o chinuesc!.. Să aștepte!... Altă dată mă gândiam: dar n'o iubesc de loc! n'o pot suferi!... Și erai pururea blândă — căpriță ce ești! — Și ce teamă îmi era să nu mă crezi proastă!... Tu ești inteligentă, Netoska! foarte inteligentă, nu'i așa?

— Haide! ce tot spui acolo Katia? îi răspunsei aproape jignită.

— Da, ești foarte deșteaptă! confirmă Katia serioasă. O știu. Într-o dimineață m'am sculat și deodată, începui să te iubesc atât de mult, în cât începu să fie ceva chinuitor pentru mine. Visam de tine toată noaptea. Mă gândeam: am să cer voe mamei, să mă lase să stau jos. Am să rămân acolo.

Aci voiam să te iubesc,... și apoi, n'am mai vrut. În noaptea următoare, adormind mi-am zis: Vai! de ar veni, cum a venit eri, și tu veneai!... Ah! cum mă făceam că dorm. Ce obraznice suntem, Netoska!

— Dar de ce nu voiai să mă iubești?

— Pentru că!... Dar ce zic?... Te iubiam!... Te-am iubit mereu!... Mai târziu te-am urât, Am s'o sărut, mă gândeam en, și am s'o ciupesc pân'ce-o muri... Drace!... Na, pro tuță ce ești!...

Și Katia mă ciupi.

— Îți mai aduci aminte când ți-am legat pantoful?

— Da, îmi aduc aminte!...

— Da? Îți mai amintești, te simțiai fericită? Mă uitam la tine: îi nostimă, mi-am zis; am să'i înod șireturile la pantofi!... Ce-o să se gândească? Eram așa de mulțumită, eu! Și, zău! voiam să te sărut, dar n'am făcut-o... Aveam atâta poftă de râs!... Era așa de caraghios, — și'n tot timpul

plimbărei, îmi veneau gânduri nebune. Nu mă puteam uita la tine, așa poftă de râs aveam.. Și ce mulțumită am fost, când te-ai dus la arest în locul meu!...

(Odaia neagră, să nimea arest).

— Îți era frică?

— O, da! tare frică...

— Eram mulțumită, nu pentru că te-ai părât singurică, ci pentru că te-ai dus în locul meu. Ea plânge acum, îmi spuneam în mine, iar eu cât o mai iubesc! Măine am s'o sărut atât de mult!... Am s'o sărut atât!... Și, doamne! nu te căinam — ci plângeam din această pricină.

— Ei bine, eu n'am plâns, eram fericită, foarte fericită!

— N'ai plâns? Ah! răutăcioasă! exclamă Katia îmbrățișându-mă și mai tare.

— Doamne, Katio!... Katio, cât de frumoasă ești!...

— Nu'i așa? Ei bine, fă tot ce vrei cu mine acum; chinuește-mă, ciupește-mă, terog ciupește-mă odată, drăguța mea, ciupește-mă...

— Răutăcioasă!

— Și mai ce încă?

— Prostuțo!..

— Și alt ceva?

— Alta? Sărută-mă!

Ne-am sărutat, am plâns, am râs. Buzele noastre se umflau de sărutări.

— Netoșka! Mai întâi — ai să dormi mereu cu mine. Tie-ți place să săruți: ei bine, să ne sărutăm. Apoi — nu vreau să mai fii tristă. De ce te plictisești așa? Ai să mi povestești, nu-i așa?

— Am să ți povestesc totul! Dar cum nu mi se mai urăște; sunt foarte fericită!...

— Vreau să ai obraji tot așa de roșii ca și ai mei. Ah! de am ajunge mai de grabă ziua de mâine!... Tu ai chef de dormit, Netoșka?

— Nu.

— Ei bine, să vorbim atunci !...

Și am flecărit astfel încă două ceasuri. Dumnezeu știe ce am mai vorbit. Mai întâi mica prințesă, îmi mărturisi că'l iubea pe tată-său, mai mult ca pe ori cine în lume, aproape mai mult decât pe mine însu'mi. Recunoscuserăm că d-na Léotard era o femeie cum se cade, dar prea aspră. Ne făcurăm planuri pentru a doua zi și cele următoare, ba ne regulăram chiar, traiul pentru vr'o două zeci de ani. Iată cum aranja Katia existențele noastre: într'o zi va porunci ea și mă voi supune eu; a doua zi voi porunci eu și se va supune ea, fără să cârtească! Mai târziu ne vom împărți conducerea. Una din noi — ceva mai apoi — se va preface că nu se supune, atunci ne vom supăra, numai așa ca să râdem. Și ne vom supăra, cât mai de grabă cu putință. Într'un cuvânt ne aștepta o fericire veșnică. În sfârșit, cum eram ostenite de atâta trâncăneală, mi se închise ochii. Katia râdea de mine, învinuindu-mă că's somnoroasă, și ațipi înaintea mea. Dimineața ne deșteptarăm împreună. Ne îmbrățișarăm în fugă, căci se apropia cineva. De abia avui vreme să ajung în patul meu.

Toată ziua am fost zăpăcite de propria-ne fericire. Ne ascundeam de toată lumea, într'atât ne temeam de privirile străine. Imdată ce intra cineva, tremuram. Ne temeam să nu ne prinză cineva sărutându-ne.

După amiază ne lăsară singure timp de o oră; mă folosi de prilej să'i povestesc Katiei istoria mea. Negreșit — nu', nevoie — s'o reproduc aci în toată lungimea ei. De altfel e un subiect ce merită să fie tratat a parte, ceea ce o să fac cândva. Imi rezum deci amintirile pe cât mai scur cu putință.

„Tatăl meu, Efimof, era muzicant. La început a fost clarinetist la un boer bogat, iubitor de muzică și care avea o orchestră complectă — Effimof avea — din nefericire — darul beției, care 'l făcea nesuferit, și de care n'a putut să se lepede nici odată. — Într'o zi se întâlni cu un italian ce cânta destul de bine

din vioară, și care'l învăță meșteșugul său. Ei legară o strânsă prietenie—până la moartea îngrozitoare a italianului, pe care'l găsi într'o zi mort într'o groapă unde căzuse beat, fulgerat de-o congestie cerebrală.

„După această întâmplare, Efimof își schimbă de odată purtarea față de boerul său, care'l trata foarte bine; ajuns obraznic, înfumurat, pretențios — chiar calomnia pe binefăcătorul său. O lămurire violentă urmă după aceea și boerul află cum mirae, că Efimof cânta din vioară; după ce'l auzi, fu surprins de talentul său și'i oferă să rămână în orchestra, cu salar mult mai mare și'n calitate de prim violinist. Efimof îngâmfat, trufaș și sub stăpânirea nebuniei, refuză pretextând dorința de a merge la Petersburg ca să se desăvârșească în arta sa. — Primi trei sute de ruble și plecă.

„Dar în loc să se ducă la Petersburg rătăci prin provincie, și'n mai puțin de câteva luni risipi toți banii. Fu silit atunci, să se angajeze într'o orchestră călătoare, o părăsi pentru ca să intre în alta, duse astfel timp de șapte ani o existență de muzicant ambulant.

„La sfârșit, scârbit de viața nomadă și închipuindu-și că era un mare artist, sortit celebrității, plecă pe jos la Petersburg și sosi acolo într'un hal fără de hal. Făcu imediat cunoștință cu Buvarov, unul dintre cei mai de seamă muzicanți ai vremurilor, cărui reputație de abia începea să se stabilească, și care viețuia dând lecții. Buvarov lucra necontent, cu încăpățănarea și stăruința unui neamț; el își din întunerice uultumită ocrotirei prințului X.

„Efimof, leneș și bețiv, rare ori punea mâna pe vioară, cu toate sfaturile prietenului său și se afundă din ce în ce mai tare în mizerie. Făcându-și iluzii despre talentul său real dar nedeșăvârșit, credea nefolositor să muncească și'i atribuia descurajarea sărăciei, pe care nici nu încerca s'o combată.

„Și atunci întâlni pe mama. Ea avea trei sute de ruble, economii adunate cât a fost guvernantă într-o

casă mare. Efimof crezu că aceste 300 de ruble, îi vor îngădui să capete poziția și gloria ce-o visa. Se căsătorii cu biata femeie, care'l iubia cu patimă: dar nu zăbovi mult și se căi de slăbiciunea asta.

„Pe atunci eram de trei ani—dar pricepeam multe lucruri. Nu cunoscusem nici odată pe adevăratul meu tată, care murise aproape imediat după nașterea mea. M'am alipit cu patimă de Efimof și în curând îl iubiam mai mult chiar de cât pe mama. Care era cauza acestei ciudate preferinți? Fără îndoială, întrevedeam că Efimof era tot atât de copil ca și mine. El își continua viața nefolositoare și destrăbălată re dinaintea căsătoriei sale și odată cele 300 de ruble cheltuite, își încrucișă brațele cu măreție.

„Începui să sufăr de mizerie și neînțelegerea ce domnia veșnic între tatăl și maică-mea. Locuiam într'un hambar, fără de aer — și aproape fără de lumină. — Mama lucra pentru trei și se istovia, ceea ce nu ne împiedica uneori să murim de foame. În timpul veșnicilor certuri ce să iscau între părinții mei, mă refugiam îngrozită într'un colț al sărăcicioasei noastre locuinți — de unde vedeam tacămurile sburând în țandări, mama țipând și plângând, iar eu stam locului tremurând ceasuri întregi.

„Într'o zi tate îl întâlnește Buvarov, care veni să ne vază și i procură un loc în orchestra operei. Mama care crede în geniul lui Efimof și care'l iubia — cu toate păcatele lui — crezu că mizerabila noastră existență se va schimba și fu foarte fericită. Această înseninare, dură numai câte va luni, Efimof răspândi cele mai mârșave bârfeli în potrivea lui Buvarov; fu semeț, obraznic și se certă cu șeful orchestrei, sfârșind prin a fi isgonit din teatru.

„Continuaram să viețuim ani de zile numai din produsul muncii mamei. Ca să și mulțumească pofta de băut, Efimof îmi cerea ades bani dați pentru târgueli; căpătase o autoritate așa de ciudată asupra'mi, în cât nu îndrăzneau să'l refuz vr'odată, cu toată supărarea ce i o pricinuiam bieteii mame.

Pentru ca să mă răsplătească, îmi arăta vioara lui îmi spunea că'i un mare artist, că mai târziu vom fi fericiți, că vom locui într'o casă frumoasă, că viața noastră va fi atunci luxoasă și fermecătoare. Credeam toate minciunile astea ce nu le pot înșira cu buna credință, căci nebunia lui era de nevindecată: muri în ziua când putea să se vindece.

„Pân' la una alta, mă învăță să citesc și'mi povestea basme, ceea ce 'mi ațâță închipuirea înăbușită pân' atunci de dureroasa realitate și începui să'mi făuresc himere aurite și mângâetore.

„Mă cufundam în gânduri la vârsta când copiii nu fac de cât să râză și să se joace; îmi adunam mințile la un loc și această cugetare prea zorită, desvăluia în mine o simțibilitate bolnăvicioasă și exagerată.

„Desnodământul se apropia Shurmann, violonistul universal, cunoscut și salutat cu bucurie, veni la Petesburg să dea o serie de concerte. Efimof se ului și mai tare. Trebuie să spun că nu lipsia de la nici o audție de soiul acesta și venea cu convingerea marelui sale superiorități asupra tuturor celorlalți artiști. Câteva zile înainte de primul concert al lui Schurmann, întâlni pe prințul și pe Buvarov, care hotărâră să'i trimită un bilet—căci lucrurile costau foarte scump.—Efimof ne învâind mărinoasă intenție și voind din tot sufletul să auză pe marele muzicant, mă hotărâse—în urma stăruințelor și rugăminților lui — să i dau cinci-spre-zece ruble din banii ce'mi dăduse mama pentru târgueli; și cu toate remușcările îngrozitoare, am săvârșit faptul ăsta josnic!... Câteva clipe mai apoi, am căzut într'o criză de nervi violentă. În aceeași clipă servitorul prințului aduse biletul. — Mama făcându'si iarăși iluzii despre geniul bărbatului său, de care se părea că vrea să se ocupe și prințul, îl iertă căci ea ghici că el era vinovat de dispariția celor cinci-spre-zece ruble, pe cari de altminterlea el nu i le înapoie—dar nu'i ierta faptul că'i stricase copilul.

„Tata se îmbracă în grabă, căci erau șapte ceasuri și concertul începea la opt. Când plecă, mama mă atrase lângă dânsa, mă desmierdă multă vreme, murmurând cu glas slab, „biata mea copilă, ce ai să ajungi tu fără de mine? Ce ai să ajungi Netosko mea?“ Și plângea; plângeam și eu mă simțiam grozav de tristă.

„Ea era bolnavă de mai mulți ani, se topia muncind, fiind nevoită să lucreze, ca să ne întreție pe toți.

„Ne mai putând, căzu pe pat și mi spuse să mă culc. O ascultai, dar n'am putut adormi de cât după îndelungate ceasuri de insomnie înfrigurată. Sufeream prea mult. Mama lăsase candela aprinsă și cheia în ușă, cum făcea ori de câte ori tata se întorcea târziu acasă.

„Pe la miezul nopții mă trezii dintr'un vis grozav. Tata era înaintea mea cu vioara 'n mână. Era gata să înceapă a cânta, dar o altă idee îi trecu prin minte. Puse vioara pe masă, se apropie de patul mamei, se aplecă peste dânsa și stătu astfel câteva clipe, cari fură o tortură sufletească pentru mine, căci nu pricepeam ce va să zică asta. În sfârșit își primblă mâinile prin pat, bâlbâind cu nehotărâre. Ridicându-și capul mă înspăimântai de paloarea chipului său. Mă uitai la mama, dormia adânc; corpul ei se desemna în linii țepene sub învelitoarea subțire; fără să știu nemișcarea ei mă isbi și o supravegheam cu răbdare, în speranța că am s'o văd curând mișcându se. Dar nu se mai clinti de loc.

„Tata se îndreptă spre dulap, își turnă un pahar de vin, pe care'l sorbi dintr'o înghițitură. Se înapoie la masă și cum voia să înceapă primele acorduri, schimbă poziția și se întoarse spre ușă, ca să nu mai vază patul. De îndată începu să cânte; înlemnii de emoțiune: nu mai erau sunete obișnuite cele ce ieșeau din instrumentul său — ci suspine, plânsete, sbuciumări sfâșietoare, ce se îngrămădiau în masă sub arcușu'i tremurător. Nu mai puteam îndura

multă vreme acea muzică desperată, ce mi sfâșia inima; tipai și sării din pat, căzându-i în brațe. El își așază vîoara în cutie.

— E timp să plecăm, hai Netoska!

„În grabă îmi pregăti un pachet cu sărăcăcioasele mele vestimente; el strecură în buzunare toate lucrurile mărunte ce i căzură în mână. Avea înfățișarea unui nebun și nu mă puteam uita la dânsul, fără să tremnr. Când fu totul gata, îi spusei:

— Dar mama, tătuță, n'o luăm și pe mama?

— Vino și ia-ți rămas bun de la dăasa, căci e moartă!...

„Această știre mă îngheță de groază, cu toate că întru cât-va avusesem o tainică prevestire.

„Mă apropiai de mama: era deja, țeapănă cu fața vînată. Groaza mă împiedica să rostesc o singură vorbă; totuși ași fi vrut să strig:

— Haidem tătuță, haidem!

„El mă luă de mână și trecurăm pragul; dar acolo se opri...

— Vino și te roagă pentru mama ta îmi spuse ei cu seriozitate.

„Întrai iarăși în odaie și îngenunchiai înaintea icoanelor, dar nu puteam să mă închin, ribegită de frică.

— E timp, zise el în sfârșit, să plecăm!...

„Tata își aduse iar aminte de ceva; își frecă necontentit fruntea. Deschise saltarnul scrinului schiop. luă banii ce mai erau acolo și mi 'i strecură în sân chiar la piele; răceala metalului mă înflora.

„Scoboram scara, ea să nu ne mai întoarcem. Trecând pe dinaintea portarului, tata aproape fugea, de frică să nu fie întrebat unde se ducea noaptea. Odată afară, el umbla atât de repede în cât cu anevoie puteam să mă țin după dânsul; mă agățai de haina lui ca să nu rămân în urmă. Dup'o jumătate de ceas de alergătură obositoare ne-am oprit pe cheiul canalului, tata se așază pe parapet.

— Tătuță, îi spusei eu, n'am făcut bine că am lă-

sat singură pe mama. Trebuie să ne întoarcem înapoi, să veghem careva la căpătâiul ei.

— Ai dreptate Netoșka; fugi repede, eu am să te aștept aci. E lumină și n'o să'ți fie frică. Pe urmă poți să vii iarăși aci.

— Da, tătuță, așteaptă-mă!

„Ningea și mi era frică să umblu singură noaptea, mai cu seamă mă îngrozia gândul că mă întorc lângă biata moartă. Dar trebuia, nu puteam să'mi părăsesc mama în așa fel; era o fără de lege!...

Și era așa de frig afară, așa de frig! Cu toată graba fugii noastre, îl simțisem în de ajuns...

„Aruncai spre tata o ultimă privire rugătoare și străbătui șoseaua. Cum pusei piciorul pe trotuarul din față, mă întorsei să'l văz pe tata.

... Nu mai era acolo!... fugea în direcție opusă. Țipai și 'ncepui să alerg pe urma lui. Plângeam, îl strigam nebunește, dar el nu voia să se oprească și să'mi răspundă.

— Tătuță, strigai eu, tătuță, dacă nu mă mai vrei, am să mă întorc lângă mama, dar mai sărută-mă înc'odaiă... De atâtea ori mi-ai făgăduit c'o să mă duci într'o casă frumoasă... tătuță.

„Gâfâiam, mă înăbușeam, iar picioarele mi se muiau. El era departe atât de departe, în cât nu mai nădăjduiam să'l ajung. Coti colțul unei străzi. Făcui o ultimă efortare și începui din nou goana mea în mijlocul străzii, picioarele mele ostenite se împiedecară de o peatră: alunecai și căzui în zăpadă. O sudoare rece îmi îngheță tot trupul simțiam o groaznică durere în partea stângă a capului și un lichid cald curgea pe obrajii mei. Sfârșită de puteri și suferinți, leșinai...

„Deschizând ochii, văzui în fața mea pe prințul — tatăl d-tale — care m'a ridicat din fața casei și care m'a îngrijit aci. În curând, după asta, te cunoscui pe dumneata Katia; te iubiam și iată toată istoria mea.

— Biată mititică adorată, sărmană orfană! îmi

zise Katia strângându-mă în brațe și scaldându-mă cu lacrimi și sărutări.

Dar Efimof ce s'a făcut?

— Două zile mai apoi l'au găsit nebun, rătăcind pe câmpii... A fost închis într'un balamuc, unde a murit imediat.

Katia era foarte mișcată.

— Răutăcioasă! răutăcioasă ce ești! De ce nu mi-ai povestit toate astea pân'acum? Te aș fi iubit atât de mult! Te aș fi iubit atât, biata mea Netoska. Așa dar te duceai să târguiești?

— Da, și câte-odată ștregarli mă băteau, ca să'mi ia paralele.

— Oh, ticăloșii! Dacă întâlnesc când-va vre unul, am să iau biciul lui Falstaff și am să'l bat.

Micii săi ochi licăreau de mânie.

Astfel trecu această zi și următoarea. Mă gândeam că să mor de bucurie. Mă înăbușeam de fericire. Dar fericirea asta nu era să fie de lungă durată.

Doamna Léotard primise ordin să'i raporteze prințesei toate mișcările noastre. Ea ne observă trei zile și acest timp i-a fost de ajuns ca s'adune dovezi.

Se duse la prințesă și'i povesti că vețuiam într'un fel de înfrigurare, că nu ne părăseam, că ne sărutam în fie ce clipă, că plângeam și râdeam ca niște nebune, că flecăream neîncetat, ceea ce nu să mai întâmplase mai înainte. Doamna Léotard nu știa cărui motiv să atribue această schimbare de dispoziții, dar îi părea că mica prințesă era într'o stare de criză și c'ar fi mai preferabil să ne lase cât mai puțin împreună.

— De mult mă gândeam la asta, răspunse prințesa... Știam bine că orfana asta ciudată, o să ne pricinuiască multe griji. Are o vădită înrăurire asupra Katiei; zici că fiică-mea o iubește mult?

— Nebunește!..

Prințesa necăjită și pizmașă pe mine, se înroși de ciudă.

— Nu'i lucru firesc; răspunse ea. La început erau atât de nepăsătoare una față de cealaltă. Și'ți mărturisesc, nu eram tocmai mulțumită. Cu toată tinerețea ei nu pot garanta de nimic, de fata asta. A supt poate, cu laptele maică-sei, principii rele. De mii de ori i-am propus prințului s'o îndepărteze punând'o într'un pension. Azi însă n'o să mai aștept, trebuie să plece; trebuie!

XVIII

Despărțirea fu hotărâtă.

În zadar căta Doamna Léotard să'mi ia apărarea. Katia fu înștiințată că n'o să mai mă văză opt zile. Aflai această veste seara și fui ca și nimicată. Mi se părea—după cele petrecute între noi—că Katia n'o să poată suferi această despărțire.

Prințul, care veni a doua zi să mă văză, căta să'mi dea nădejde — mângâindu-mă —; dar totul se sfârșise pentru noi. Prințesa era neclintită în hotărârea ei.

Stam adâncită în durerea mea când—după trei zile—primii un bilet, trimes de Katia, prin fata din casă: „te iubesc mult, îmi scria ea, și nu cuget de „cât la mijlocul de a mă putea vedea iarăși lângă „tine. Nu plânge dar drăguța mea și scrie'mi de „mă mai iubești, Te am visat, Netoska: îți trimit „bomboane și te sărut mult. Adio!“ Răspunsei Katiei în acelaș stil, și plânsei toată ziua pe biletul ce i'l adresam.

Doamna Léotard se arăta prevenitoare față de mine, și se căia de cele ce spusese. Dar nimic nu mă putea mângâia, și 'n fie ce clipă întrebam pe Nastia, bona noastră, de toate isprăvile și mișcărilor prietenei mele.

Aflai într-o dimineață că mă aștepta prințul în biroul său.

Alergai tremurând de bucurie și turburare lăuntrică. Prințul nu era singur. Katia se agăță de gâtul meu, de cum deschise ușa. Apoi sărind pe genunchii tatălui său, îl acoperi cu sărutări, așa de nebunește, în cât căzură amândoi pe canapea.

— Mică nebunatică! zise prințul.

— Oh, ce bun ești tu tată, îi spunea Katia.

— Dar de unde și până unde, scumpă mititică, o atât de neașteptată și nebună prietenie?

— Oh, taci tată! nu ne cunoști daravelile.

La aceste cuvinte, ne am asvârlit una din brațele celeilalte. Katia slăbise bine, plângând în timpul acestor trei zile! O vedeam îngrijată, pielea ei pălise, ea însăși era atât de palidă, în cât, la urma-urmei, nu'mi mai putui stăpâni plânsul.

De odată Nastia bătu la ușă. Venea s'o caute pe Katia, din ordinul maică-sei.

Katia pări ca o moartă la gândul că mă părăsește.

Prințul părea tot atât de neliniștit.

— La revedere, copii mei, ne vom întâlni în fie care zi aci; D-zeu să vă binecuvinteze, și ieși...

Vai!... Nici chiar această bucurie nu ne era hărăzită!...

Prințul trebui să plece fără de veste, chemat la Moscova, să vază pe fiul lui — micul Sașa — greu bolnav.

A doua zi fu o zi de lacrimi și de bun rămas.

Plecarea familiei era absolut trebuitoare; mi s'a îngăduit — mie și Katiei — să ne luăm adio.

Trăsura aștepta la scara peronului. Eram nebună de durere iar Katia cu desăvârșire abătută.

Simțiam că se duce încă cineva, pe care'l iubisem; că o bucată din inima mea se îndepărta de mine; că viața mea toată se va scurge așa, fără speranță, fără prietenie, și mă înăbușiră lacramile. Katia pricepea toate astea, ca și mine, dar mult mai

nervooasă poate, nu putea plânge. O luară pe sus, leșinată.

Mergeam lângă dânsa, fără să 'mi mai pot da seama de cugetam sau ba, acoperind'o cu sărutări și scâldând'o cu lacrimi.

De odată își redeschise ochii, și văzându mă îmi zise: Nu plânge de fel, Netoșka mea, nu te frământa din cauza mea; mă voi întoarce iar peste o lună și atunci nu ne vom mai părăsi nici odată...

Rămas bun!...

Și râdea într'un chip ciudat, spunându'mi toate acestea.

I rințesa era lângă noi; scena asta o supăra și-o îndârjia.

— Haide, ajunge! zise ea în sfârșit. Plecăm Netoșka!

Șiși târâ copila.

Katia scăpând din mâinile ei, veni iar la mine.

— Tu ești viața mea! exclamă ea gâfâind. Tu ești viața mea! Nu'ți spun adio Netoșka, ci la revedere!...

Ne-am mai îmbrățișat înc'odată, și plecăm...

... Și plecăm pentru multă vreme, luând cu sine frumosul vis al nefericitei mele copilării, luând jumătate din sufletul meu și poate că dânsa nici n'o fi bănuțit vreodată, lucrul acesta!...

XIX

Așa dar Katia plecase!...

Trebuia d'aci înainte să rămân mai sigură și mai orfană de cât totdeauna...

Intrai fără de voe într'o altă viață și ca o luntrișoară legănată de valuri urmam valul ce voia să mă ducă după cum îi era vrerea.

O întâmplare și mai însemnată de cât plecarea familiei prințului la Moscova, se ivi în viața mea.

Rămăsei singură cu d-na Léotard, Cincisprezece

zile după asta, primirăm înștiințarea că întoarcerea familiei fusese amânată pentru o dată nedeterminată. Guvernanta, pentru motive particulare nu putea să se ducă la Moscova. Prințul, care o prețuia, scrisese fiicei sale celei mari—Alexandra Mihailovna—să ne ia pe amândouă la dânsa: n'am vorbit încă de dânsa, pentru că n'am avut pân'acum prilejul s'o văd de cât o singură dată. Era o fată din prima căsnicie a prințesei, care fusese mai întâi măritată, cu un antreprenor. Înainte de a se căsători a doua oară cu prințul, avusese grijă să și căpătuiască fata—ceea ce nu era toemai lesne, zestrea fiind prea neînsemnată. În sfârșit, după patru ani de nerăbdătoare căutări, găsi pentru fiică-sa un soț mult mai bătrân de cât dânsa, dar bogat și titrat.

În primele vremi ale căsniciei acesteia, prințesa se ducea să vază de două ori pe an pe fiica sa; prințul se ducea în fiecare săptămână cu Katia. Dar în curând prințesei nu'i mai plăcu, să se vaza Katia cu soră sa atât de des, ceea ce'l sili pe prinț, s'o ducă pe sub mână. Katia o adora pe soră-sa, cu toate că erau firi cu totul deosebite. Alexandra Mihailovna era pe acea vreme de două zeci și doi de ani, blândă, du'oaasă și iubitoare; ghiceai numai de cât într'însa o tainică tristeță; trăsăturile'i drăgălașe erau învăluite într'o expresie de seriozitate atingătoare, ce trăda o suferință lăuntrică. Seriozitatea nu se potrivea nici de loc cu chipul ei de înger, după cum nu se potrivește doliul, unui copil. Nu te puteai uita la dânsa, fără să prinzi o adâncă simpatie pentru ea.

Era tot'd'auna palidă și predispusă pentru oftică. Trăind vreme îndelungată, tot singură, nu'i plăcea societatea.

Îmi aduc aminte de primirea ei binevoitoare, când am sosit la dânsa cu d-na Léotard. Ea veni la mine și mă sărută cu multă gingășie; apoi mă luă în brațe și mă întrebă dic'aș vrea să rămân la dânsa, să fiu fiica ei. Văzui numai de cât în ea pe sora

Katiei mele: în'ma mi se strânse de emoțiune, și o îmbrățișai îndurerată. Mi se părea că mai aud cuvântul acela „Or-fa-nă !”,

Alexandrea Mihailovna îmi arată scrisoarea prin țului, prin care ne recomanda ei. Binefăcătorul meu, îmi ura o viață fericită, și'mi cerea să iubesc pe fiicăsa cea mare—care va fi bună pentru mine.—Ka ia îmi scria de așijderea cât va rânduri, vestindu-mă că n'o să mai părăsească pe maică-sa.

Iată cum intrai într'o familie nouă, într'o altă casă, smulgându-mă pentru a doua oară, dela tot ce'mi era scump, dela tot ce devenise al meu. Sosi acolo cu inima sfâșiată și obosită de viață.

Această nouă existență se desfășură potolită și fără sbucium, întocmai ca într'o mănăstire. Am viețuit mai mult de opt ani în casa ocrotitorilor mei și nu'mi amintesc, în tot timpul acesta de o serată, prânz, întrunire de rude sau prieteni. Două sau trei persoane veneau câteodată, între alții muzicantul Buvarov, apoi bărbați care aveau — în special — afaceri cu bărbatul Alexandrei Mihailovna ; acesta era foarte absorbit de întreprinderile sale, și consacra foarte puțin timp familiei ; numeroasele legături, pe cari nu le putea părăsi, îl siliau să apară uneori în societate. Se vorbea de mult de ambiția lui, dar avea faima de om serios, ocupa o destul de înaltă poziție, isbânda și norocul nu'i erau dușmane, iar opinia publică îi era prielnică. Se ocupa foarte mult de sine însuși, și prea puțin de nevestă-sa, care viețuia într'o desăvârșită singurătate, de care în-ă părea mulțumită.

Mă iubea ca pe copila ei, iar eu — tristă încă, cu inima strivită din cauza despărțirii mele de Katia—mă aruncau cu ardoare în brațele ce să desfăceau ca să mă mângâe. De-atunci am iubit'o într'una, ca pe-o mamă, ca pe-o soră și ca pe-o prietenă.

În curând pricepui că, cu toate aparențele, era departe de a fi fericită. Cursul liniștit al existenței

sale, se aseamăna cu un strat de zăpadă ce învâluie un vulcan aproape stins. Chiar zâmbetul ei blând, nu tănuia în deajuns suferința arzătoare, ce'i sfâșia sufletul. Ghicii această nefermutită întristare îngropată și ascunsă'n taina sufletului ei și am iubit-o și mai mult.

Părea, de altmintrelea, că nu se'ncrede în sine însăși, și'si supraveghea cu asprime inima. Câte odată — chiar în clipele când părea cu desăvârșire liniștită și senină — lacrimi mari curgeau din ochii ei. S'ar fi zis că cunoștiința unui oare ce se deșteaptă în ea, ca s'o chinuiască.

Bărbatu-său părea c'o adoră și nu știe ce să mai facă pentru dânsa, ea de asemenea îi arată dragoste; totuși, un copil ca mine putea să ghicească că între aceste două inimi, era un slăi de ghiță, pe care nici un soare nu l'ar fi putut topi vr'odată!

Din capul locului, nu mi-a plăcut bărbatul Alexandrei Mihailovna. Era un om de statură înaltă, slab, rece, ochii pururea ascunși sub niște ochelari albaștri, ca dinadins. Puțin vorbăreț, chiar față de nevastă-sa, păstra mereu același aer tălos și rece, ca al unui englez. Posomorât, rare ori își găsla subiect de vorbă. Uneori nu putea să sufere lumea

Mie nu'mi dădea nici o atenție și dacă se în tâmpla să negăsim laolaltă toți trei — în salon — în pierdeam cumpătul și căutam să mă ascund.

Dacă aruncam — pe furis — vr'o privire Alexandrei Mihailovna, o vedeam scrutând cu mare neliniște mișcările și atitudinea soțului său, temându-se mereu să nu'i displace cumva, fiindu'i frică de aluziile ce nu le puteam pricepe.

Ea și întrebuița toată dragostea și toată voința, ca să placă omului acesta, pierzându'si de mai înainte nădejdea că va reuși. Căuta cel puțin să-l lingusească, cerșindu'i aprobarea pentru cele ce le făcea. Se bucura la cel mai mic zâmbet, ce'l putea smulge firei acesteia nesimțitoare și reci; dar chiar

bucurie nu era deplină și nu isbutia să goriească sila și tristețea ce domnea între dânsii. Numai când o lăsa singură, atunci devenea iarăș bună și veselă. Atunci vorbea cu mine despre toate lucrurile, ca cu o bună prietenă. Vorbeam uneori de dânsul, dar convorbirea noastră se mărginea numai la simple întrebări ce mi le făcea în privința lui. „Asta mi a spus, ori asta? Părea mulțumit?” și atâta tot.

Întrebă chiar pe servitori, unde fusese ziua, de nu s'a plăns de ceva?...

O astfel de dragoste mă mișca adânc. Nu eram decât un copil, totuși simțeam destul de lămurit, că nu așa erau legăturile dintre bărbat și nevastă. Mă pierdeam în bănueli și sfârșind prin a nu găsi nimic lăsam să scurgă zilele, obișnuindu-mă cu tristețea asta falnică ce vizita casa.

De abia-de abia străbăteau în căsnicia aceasta monotonă câteva raze de veselie.

Uneori Petru Alexandrovici se arăta mai atent ca de obicei față de Alexandra Mihailovna; răspundea gingașiilor ei cu un zâmbet ori cu o vorbă bună, și-o ruga să cante la pian — atunci ea ne cânta vr'un cântec de dans, care însenina seara de iarnă.

Dar aceasta se întâmplă foarte rar; viața noastră aproape călugărească, se scurgea uniform, fără o singură întâmplare mai de seamă. Sfârșii prin a mă obișnui și a găsi chiar oare care plăcere în acest fel de viață.

Creșteam și mă desvoltam; simțiri noi se nașteau în mine, simțiri ce mi distrăgeau preocupările. De altmintrelea iubeam pe tânăra femeie și din discuție nu îndrăzneam să cercetez mai de aproape, pricina veșnicei sale mâhniri.

Ea ghici dragostea mea și se arată recunoscătoare. Când citia o turburare vie pe fața mea îmi zâmbia printre lacrimi și glumea cu tristețea ei însăși, ori mai bine, voia să mă convingă că trăia fericită și mulțumită, că numai frământările lui Petru Alexan-

drovici o întristau și că afară de asta—era foarte fericită, foarte fericită!..

Totuși când rostia aceste ultime cuvinte, nuși putea stăpâni lacrimile fierbinți.

XX

Astfel Alexandra Mihailovna îmi păstra o dragoste cu totul deosebită, îi plăcea săși împărlă cu mine singurătatea. Ea'mi jertfea toate clipele de răgaz ce i le lăsa copilul ei—copilaș abia de un an.

Își pusese în gând—poate—săși omoare vremea făcându'mi educația, fără frică de concurența d-nei Léotard, care cam zâmbia în fața eforturilor ei.

Intr'adevăr voia să mă învețe, de odată, toate științele așa că nu pricepeam nimic, iar dânsa se perdea în propriile ei explicații. D-na Léotard găsia că'i lipsește metoda; dar dacă primele principii lăsau de dorit, le înlocuiam printr'o bună voință foarte mare și prin multă dragoste mutuală.

Protectoarea mea prea puțin se sinchisea de pedagogie, observase însă numai, că pentru a mă instrui, era de ajuns să'mi înțeleagă felul meu de a gândi, și să'mi ceară cu stăruință toată atenția: avea dreptate și faptele au dovedit-o în curând.

Încă de la început relațiile erarhice dintre profesor și elev dispărură. Învățam cu două prietene, ades era ca și cum aș fi dat eu lecții Alexandrei Mihailovna și nu'i bănuiam șiretenia. De pildă: se năștea între noi vre'o discuție, și trebuind să dovedesc dreptatea părerii mele—ceea ce mă sforțam s'o fac — eram condusă fără să bag de seamă de dânsa. Când în sfârșit pricepeam, ghiciam șirelticul profesoarei mele, prețuiam sacrificiul ce'l făcea jertfindu'mi o mare parte din zi; după fie ce lecție mă agățam de gâtul ei. Excesiva mea simțibilitate, o miră și o mișca. Mă întreba curioasă despre trecutul meu, doritoare s'o auză povestită din gura

mea, și de fie ce dată — la sfârșitul povestirii — devenea mai duioasă cu mine și mai serioasă, căci copilăria mea nefericită îi insufla milă și'n acelaș timp respect. Convorbiri lungi urmau acestor destăinuii pe cari pe atunci le vedeam sub o lumină nouă, trăgând de ele învățământ pentru viitor.

D-na Léotard considera aceste convorbiri prea serioase și văzând uneori lacrimi picurând din ochii mei, le găsia ne la locul lor. Eu însă nu eram de părerea ei.

După fiecare lecție mă simțiam ușurată și'ndulogată, ca și cum existența mea ar fi fost întotd'auna perfect de fericită. Mai ales eram recunoscătoare Alexandrei Mihailovna pe care o iubiam din zi în zi mai mult.

De dimineață ne întâlneam în odaia copilului, ne îmbrăcam, ne distram învățându'l să vorbească, și găsim o nețărmurită plăcere, învățându'l să mănânce și jucându-mă cu el de a mama.

Studiul, plimbarea, convorbirile și muzică, îmi ocupau restul zilei și astfel se scurgeau lunile, fără nici o întâmplare deosebită.

XXI

Intr'o zi muzicautul Bugarov, care era un prieten al casei, veni să-și petreacă împreună cu noi seara. Se vorbi de muzică, artă și artiști, de tot ce mi amintea de tata și aveau un îndoit interes pentru mine.

Eram pe-acea vreme o fată destul de mare, luam lecții de la profesori cunoscuți, căci voiau să facă din mine o femeie învățată. Mă îndeletniciam cu aceste lecții, pe cât îmi era cu putință dar tutora le preferam pe ale Alexandrei Mihailovna.

Îmi amintesc că mi luaseră un profesor de istorie, dar îndată ce pleca, începeam iarăși amândouă istoria

după metoda noastră. Citiam mult, și câte odată pân'la miezul nopții, sau pentru ca să spun mai adevărat, eitea Alexandra Mihailovna, căci era în același timp cenzor și cititor.

Fiecare din aceste povestiri mă însuflețiau. Ne îmbiam ca și cum noi am fi fost eroinele. Drept e fiind-că citeam mai mult printre rânduri de cât în text: de altmintrelea, Alexandra Mihailovna citia atât de bine în cât părea a fi asistat în persoană la acele întâmplări.

Era caraghioasă, poate, patima asta pentru citit, care ne ținea treze așa de târziu. Dar nu eram decât o copilă, iar dânsa o inimă zdrobită, care cu anevoe își târa povara vieții. Știam că în tovărășia mea găsește un fel de ușurare. Mă uitam uneori, gânditoare la dânsa. Ghiceam viața mai înainte de a fi început s'o viețuească eu însă'mi.

Astfel ajunsei la vârsta de treisprezece ani.

Suferințele Alexandrei Mihailovna creșteau zilnic.

Se supăra lesne; țipetele de desnaștere deveneau mai violente, vizitele bărbatului ei se înmulțeau iar acesta sta lângă dânsa mai tăcut și mai morocănos ca oricând, Viitorul tinerei femei, mă neliniștea foarte mult. Nu mai eram copil; observam și ghiceam multe lucruri; totuși taina ce plutia peste casa asta mă chinuia, fără s'o pot descoperi. În anumite clipe credeam c'o înțeleg, altădată rămâneam nepăsătoare, nesimțitoare, supărată chiar, îmi uitam curiozitatea, neputând găsi deslegarea problemelor ce mi se înfățișau. Adesea ori se întâmpla să resimt o ciudată trebuință să fiu singură,... să pot cugeta,... să cuget într'una!..

Aceste clipe îmi amintea timpul când eram acasă, înainte de a fi devenit amica tatei, am stat pe gânduri timp de un an întreg, fără să pot rosti o vorbă, așa că devenisem cu desăvârșire sălbatecă, în mijlocul nălucirilor isvorite din închipuirea mea. Deosebirea de starea actuală, se arăta prin turburările și chinurile sufletești, prin avânturile mele in-

conştiinţe, prin setea de mişcare, ce mă făceau şi mai bîcîsnică de cît înainte de concentrarea gândurilor mele.

Din parte-i tînăra femeie se ferea de mine. La vrîsta asta, nu mai puteam să fiu copil pentru dînsa. — Prea multe o întrebam şi une ori mă uitam la ea în aşa chip, în cît era nevoită să-şi piece ochii. Aveam clipe ciudate. Simţeam că-i devenisem o povară. Alte dăţi — şi atunci era foarte trist şi chinuitor — într'un avînt de desnădăjduire, mă lua în braţe şi cerca să mă facă să mă interesez de soarta ei. Nu-şi mai putea suferi singurătatea şi parcă credea c'o pricep, că suferim împreună.

Taina dăinuia totuşi între noi!

O simţim şi mă îndepărtam de dînsa. Prezenţa ei îmi era nesuferită uneori. Şi apoi, afară de muzică, puţine lucruri ne mai apropia. Medicul o oprise acum să mai cînte la pian. Să citească? îi era pe fie ce zi, tot mai greu căci nu ştia ce să aleagă pentru mine. Am rămas la prima pagină; fie ce cuvînt ar fi fost o aluzie, fie ce frază neînsemnată, o problemă.

Fugeam amîndouă de aceste convorbiri arzătoare.

În această epocă starea mea morală, încercă o sguduitură aspră şi luă în sfârşit o direcţie ceva mai hotărâtă.

Iată cum:

XXII

Sala de mîncare avea trei ieşiri.

Una dădea în salonul cel mare, a doua în odaia mea şi cea a copilului, a treia în bibliotecă. La rîndul ei, biblioteca avea o ieşire care da într'un cabinet de lucru vecin cu odaia mea. Un secretar al lui Petru Alexandrovici, care 'n acelaş timp era şi copistul lui, ocupă de obicei încăperea asta — unde erau cheile dulapurilor şi ale bibliotecii,

Intr'o zi, după masă, găsi pe jos cheia bibliotecii, curiozitatea se anină de mine, deschisei și intrai.

Era o încăpere destul de mare, foarte luminoasă, împodobită cu dulapuri mari cu geamuri, pline de cărți. Cea mai mare parte le moștenise Petru Alexandrovici, iar cealaltă parte o cumpăraseră Alexandra Mihailovna. Până în acea zi, nu mi se dăduse de cât cărțile alese cu multă îngrijire. Imi era deci ușor să ghicesc, că mi se destăinuiau multe lucruri. Pentru care, cuprinsă de o neînvinsă curiozitate, tremurând de teamă și bucurie, deschisei primul dulap și luai cel dintâi volum ce mi veni la îndemână: era un roman.

Intoarsă în odaia mea, închisei ușa, dar n'am putut citi; aveam o altă grijă: trebuia mai întâi să găsesc mijlocul de a dispune de bibliotecă, fără să știe cineva. Lăsaî cititul pentru un moment mai nimerit, dusei cartea la locul ei și păstrai cheia.

O păstrai! era prima faptă rea din viață. Adăstai să văd ce o să se întâmple. Totul se petrecu cât se poate de bine. Secretarul după ce căutase cheia toată seara, se hotărî a doua zi să cheme un lăcătuș care-l procură altă chee. Incidentul n'a avut o altă urmare și în curând fu cu totul uitat.

Avui prevederea să nu mă duc în bibliotecă de cât peste opt zile, după ce m'am asigurat că nu se bănuște nimic în lipsa secretarului.

De atunci m'am pus cu furie pe citit și asta fu o patimă. Toate năzuințele, toate avânturile tinereței mele, care mi desvoltase prea de timpuriu mintea, luară o nouă direcție, pe care multă vreme, am crezut-o adevărata ieșire din situația mea.

Curând fui atât de fermecată, închipuirea mea se desvolta cu atâta îmbelșugare, în cât mi se păru că uit lumea din afară. Destinul, părea că mă țintuiește în pragul noii vieți, în care doriaam atât de mult să răsbat și despre care visam zi și noapte. Dar mai înainte de a mă lăsa să apuc calea asta necunoscută, ursita mea mă urcase până la o înăl-

time, de unde'mi arăta într'o panoramă fermecătoare, într'o luminoasă și atrăgătoare perspectivă, întreg viitorul. Trebuia să trăiesc acest viitor, după ce'l aflasem din cărți și'l văzusem în visuri, în speranțe, în avânturile mele pătimașe, în dulcile sbuciumări ale tânărului meu suflet.

Am citit la întâmplare și întâmplarea m'a servit bine cu cele dintâi două volume, de altmintrelea existența mea fusese așa de curată și austeră, încât nu puteam fi ispitită de o citire nesănătoasă. Pornirea firească de copil, tinerețea și tot trecutul meu mă ocrotiau. Conștiința îmi iluminase, ca dintr'o singură licărire, toată viața. Intr'adevăr, fie ce pagină mi se părea ca și citită. Și cum nu era să merg până la uitarea prezentului, când era așa de izolată de realitatea faptelor; când în fața mea, în fie ce carte se încarna legile aceluiași destin, aceluiași spirit de întreprinderi îndrăznețe ce plutește asupra vieții omenești. Această lege ce-o bănuiam că există mă siliam din răputeri și cu toate aptitudinile mele supra întărite ale închipuirii, s'o pot înțelege,

În fie care zi speranța se întăria în sufletul meu, și avânturile mele spre viitor deveniau tot mai aprige. Voiam să viețuiesc această existență ce-o descoperisem în cărți, existența ce'mi apărea investimântată cu toate strălucirile artei, cu toate momelile poeziei. Dar cum am mai spus-o, închipuirea avea prea multă putere asupra nerăbdărei mele. Nu eram curajoasă de cât în visurile mele, în realitate, viitorul mă înspăimânta. Intr'o tăcută învoială cu conștiința, mă hotărâi că trebuie să mă mulțumesc cu descrierea acestor frumoase făuriri, până în ziua când voi putea să le îndeplinesc, în această lume mincinoasă și romantică, unde nu întrevedeam de cât bucurii și măreție — nenorocirea când o admiteam, nu juca decât un rol trecător, pasiv și trebuincios să facă contracte dulci, ca să aducă schimbări neașteptate ale destinelor în evoluția către desno-

dămintele fericite, la cari în mod ne schimbat țin-teau toate aceste istorii.

Și viața asta de visuri, ce mă izola cu desăvârșire de mediul înconjurător, a putut dura trei ani!..

Și această viață era taina mea..

Când se sfârși, nu știam încă de trebue ori nu să mă tem, ca s'o destăinuesc. Existența mea în timpul acestor trei ani, a fost așa de lăuntrică, atât de personală!.. Eul meu se oglindea numai în toate aceste visuri, în cât mă zăpăciam și mă'nspăimântam la ideia că o privire străină, ar fi putut pătrunde în sufletul meu. De altfel, toți ai casei trăiau izolați, departe unii de alții, într'o adâncire de cugetare călugărească.

În acești trei ani, nu se mișca și nu se schimba nimic în juru'mi. O tristă uniformitate domnia peste noi ca și mai înainte. Cred că de n'aș fi putut scăpa din cercul acesta de osteneli și întristări, prin activitatea mea intelectuală, desgustul și desnădejdea m'ar fi svârșit, poate, pe un drum nenorocit!..

D-na Léotard îmbătrânia, nu'și mai părăsia-odaia. Copii erau prea mici, ca să mă intereseze. Bărbatul Alexandrei, mereu același, aspru și posomorât, mă îngheța de groază. Tainica prăpastie ce'l despărția de nevastă-sa, zi pe zi se făcea mai groznică, mai de netrecut. Alexandra Mihailovna se vestejia ca o plantă zdrobită, se prăpădea făr'de cauză aparentă, ca din pricina unei grozave remușcări al căreia motiv, mă trudeam să'l ghicesc.

Un lucru mă isbia, mai cu seamă : cu cât creșteam, cu atât mai mult se îndepărta de mine și prefăcătorii ei se da de gol prin neliniștea nervoasă ce mă făcea să sufăr. În anumite zile, în unele clipe se părea că nu mă iubește de loc, că prezența mea îi era nesuferită.

Am spus că începusem și eu să mă îndepărtez de dânsa ; și de 'ndată ce am făcut'o, devenii tăcută și posomorâtă, ca toți ai casei. Iată de ce, tot ce viețuisem în timpul acestor trei ani, tot ce se desvâ-

lufa în mine de pe urma visurilor, studiilor, speranțelor și avânturilor mele înflăcărâte, acestea toate nu le-am destăinuit nimănui.

Suferințele Alexandrei Mihailovna mă făceau s'o iubesc pe fie ce zi, mai mult, — și totuși nu ne apropiarăm nici odată cu desăvârșire. Nu pot să'mi aduc aminte acum, fără de lacrimi, cât mă iubia dânsa și câte sfortări i-au trebuit să continue până la sfârșit, rolul de mamă ce și'l impusese pentru biata orfană. Propria ei nenorocire, drept e, o târa dese ori departe de mine; parcă mă uita, cu atât mai mult cu cât nu mă vâram în sufletul ei.

Astfel că la șaisprezecelea an al meu sosi, fără să bage care-va de seamă. În clipele de conștiință deplină, când își da perfect seama, Alexandra Mihailovna se neliniștea așa fără de veste, din cauza mea. Mă lua brusc de la lecțiile și ocupațiile mele, mă năpădia cu întrebările, ca și cum ar fi vrut să mă destăinuiesc ei și apoi nu mă mai părăsia zile 'ntregi, cutând să'mi ghicească toate înclinările, toate dorințele. Dar se desvătase de mine și pentru că ades se purta cu firească simplitate, înțelegeam că graba asta era neobișnuită și nestatornică. De pildă — asta s'a întâmplat când împlinisem șaisprezece ani — scotocind într'o zi printre cărțile mele, să văză ce citesc, fu foarte îngrijată văzând că tot cu lecturile copilăriei mă îndeletniceam. — Ghicii la ce se gândea și-o observai cu atenție. Timp de cincisprezece zile mă întrebă, cercetându-mă, ca să și poată da socoteala de gradul meu de desvoltare și trebuințele intelectuale. În sfârșit se hotărî și apărui pe masa mea *Ivanoe de Walter Scott*, pe care'l citisem deja de mult și'l recitisem poate de două ori. Mai întâi urmări într'o adăstare plină de teamă, impresiile mele — s'ar fi zis că le cântărește, ca și cum i-ar fi fost teamă —; în sfârșit izbucniră iarăși legăturile noastre. Ne regăsirăm însuflețite una pentru alta, iar eu am fost așa de fericită, în cât n'avui puterea să mă ascund de ea. La sfârșitul

citirei romanului, dânsa era încântată de mine. Ori ce observație a mea i se păru dreaptă, fie ce părere sănătoasă. După a ei părere, eram destul de înaintată pentru vârsta mea. Incântată se puse iar să supravegheze educația mea; ar fi vrut să nu mă mai părăsescă; dar din nenorocire, lucrul acesta, nu'i sta în puterea ei. O nouă izbucnire a boalei ne despărți încă odată, după care urmă o criză de desperare, ce dădu loc bănueli'or și'i înăspriinima.

Totuși, chiar în timpul acestei perioade, avurăm câteva clipe bune: citiri, câteva cuvinte dragostoase, muzica încă ne apropia, și dese ori ne făcea să uităm; ne destăinuiau una alteia din belșugul inimei, apoi ne răciam reciproc, după cele mai intime revărsări ale inimei.

Intr'o seară, cam într'amurg, citeam distrată în cabinetul Alexandrei Mihailovna. Ea era la pian, și improviza după una din melodiile italiene dragi ei. Când ajunse la un motiv melodic pe care'l cunoșteam — răpită de frumusețea cântecului ce'mi mergea drept la inimă, începui să'l fredonez cu sifială. În curând însumețită, mă apropiai de pian. Alexandra Mihailovna, ca și cum m'ar fi pătruns, încetă să mai cânte și urmărea cu atenție iubitoare fie ce notă ce-o scoteam. Părea uimită de intensitatea vocii mele.

Pân'atunci nu cântasem nici odată în fața ei, dar nici nu știam că am ceea ce se chiamă voce; astfel că, cu cât mă însufleșeam mai mult, întăream și sunetul, energia, patima mea era supra ațâțate de uimirea fericită a Alexandrei Mihailovna, uimire ce-o simțeam, în felul cum intonam fie ce acord. În sfârșit terminai bucata cu atâta vioiciune și putere, în cât ea 'mi apucă fără de veste brațul și se uită foarte încântată la mine.

— Anetto! dar ai o voce minunată! exclamă ea. Doamne! cum nu mi-am dat seama pân'acum?

— Dar și eu singură, de abia acum observ, îi răspunsei foarte fericită.

— Mulțumește'i lui Dumnezeu, iubita și unica mea copilă! Mulțumește'i pentru darul ăsta! Cine știe... Ah! Dumnezeuule! Dumnezeuule!...

Era atât de mișcată de această descoperire, și într'un astfel de avânt de bucurie, căci nici nu știa ce să'mi mai spună, nici cum să mă desmierde.

A fost una din acele clipe, aproape bete de deplina sinceritate și simpatie arzătoare, cum nu mai avusesem de multă vreme. Această mare bucurie luă chiar proporțiile unui fel de serbare. Trimise să'l caute pe Buvarov. Așteptându'l, deschiserăm la întâmplare, alte bucăți ce le știam mai bine, și începui să cânt o melodie. De astădată sfiala mă făcea să tremur, îmi era frică să nu nimicesc printr'un nesucces, prima impresie ce-o produseseam. Dar în curând glasul meu, mă încurajă și mă susținu. Singură mă miram de puterea volumului lui. Această a doua încercare, risipi orice urme de îndoială. În exaltarea și nerăbdarea ei, Alexandra Mihailovna trimise să caute copii și pe bonele lor, ba se duse chiar să'l caute pe bărbatul său și'l făcu să lăsă din biroul său, lucru ce în orice alt prilej, nici n'ar fi îndrăznit să'l crează cu puțință. Petru Alexandrovici primi știrea cu bună voință mă firitisi și'mi spuse că trebie să muncesc. Plină de recunoștință — ca și cum bărbatul ei i-ar fi făcut un mare sacrificiu — Alexandra Mihailovna îi sărută mâinile.

În sfârșit sosi și Buvarov. Bătrânul artist se arăta foarte fericit.

El mă iubia mult. Își aducea aminte de tata, de trecutul meu: după cei cântai în față lui de două trei ori, declară cu un aer serios, îngrijat, tainic chiar că eram admirabil înzestrată, că aveam talent; după părerea lui, trebuia numai să muncesc. Apoi închipuindu-și — fără îndoială — că poate fi periculos să'mi facă prea multe laude la început, amândoi începură să revie asupra celor zise; își făcură semne de înțelegere și toată convorbirea ce urmă — îndreptată împotriva amorului meu propriu — fu cin-

dat de stângace și copilăroasă. Râdeam pe înfundate, văzându'i după fie ce melodie, cum se trudeau să-și ascunză impresiile, și să caute observații asupra defectelor mele, pe cari cu precugetare le măreau. Dar nu se phtură stăpâni mult timp în rolurile lor. Buvarov se trădă cel dintâi și plăcerea îl omeni fără voce. N'am bă uit nici odată că mă iubia atât de mult!.. Toată seara convorbirea urmă prietenește și iubitoare. Buvarov ne povesti mai multe anecdote despre cântăreții și actorii celebrii povestirile lor aveau înfocarea caracteristică artiștilor, când vorbesc de maestrii venerați. După ce și aminti despre tata, vorbi de mine, de copilăria mea, de prințul, de întreaga familie, despre care nu mai avusem nici o știre de la despărțirea noastră, ca și Alexandra Mihailovna.

Buvarov ducându-se de mai multe ori la Moscova, putu să ne aducă știri. Aici convorbirea luă o întorsătură tainică, și două-trei împrejurări, ce priveau pe prinț rămaseră un ce nepătruns pentru mine.

Tânăra femeie întrebă pe marele muzicant despre Katia, dar el nu știa nimic, ori nu voia să spună nimic. Asta mă uimi. N'o uitasem pe Katia dragostea mea pentru dânsa nu slăbise și nu cugetasem o singură dată, că s'ar fi putut produce o schimbare oare care în tânăra fată.—Nu țineam socoteală nici de despărțirea noastră, nici de anii îndelungați ce'i vețuisem departe una de alta, fără nici o știre; nici de deosebirea caracterelor și a educațiilor noastre; o iubiam ca și altă dată. În visele mele suprafirești ne primblam împreună—braț la braț,—mă credeam eroina fie căruia din romanele mele, și'n tot d'a una așezam lângă mine pe mica prințesă, prietena mea.

Statul de familie hotărîse să'mi angajez un profesor de cânt. Buvarov ne recomandă pe cel mai bun și mai cunoscut. A doua zi italianul D.. se prezintă, mă examinează și se arată de așijderea plin de admirație, ca și ilustrul muzicant. După ce se gândi

mai adânc, socoti că ar fi fost mai în folosul meu, să iau lecții la dânsul acasă, împreună cu ceilalți elevi ai săi, pentru că sentimentul râvnei de întrecere m'ar face să progrez mult mai repede și că aş găsi la el tot ce mi-ar fi trebuit pentru studiile mele. Alexandra Mihailovna se învoi; și de trei ori pe săptămână — dimineața — întovărășită de o slujnică, mă duceam la Conservator. —

În aceeași epocă se petrecu o mică întâmplare ce produse asupra'mi o impresie foarte puternică și care însemnă intrarea mea în vrâsta adolescenței. Aveam pe atunci șaisprezece ani trecuți. O nelămurită nepăsare mă năpădia: era reacțiunea firească a avânturilor zvăpăiate ce precedaseră această perioadă. Eram pururea în prada unui fel de liniște speriată, cu desăvârșire nesuferită. — Iluziile mele sburau una câte una, gonite — nu de împrejurări ci pentru că perdeam puterea de exaltare capabilă să le susțină. Orice nepăsare înlocuia vechile mele însuflețiri de copil neîncercat. Chiar arta mea, pe care o înbeam atât, căreia lumea îi făcuse o primire atât de bună, nu mai avea acelaș farmec puternic; nu mă mai interesa nimic, ba chiar Alexandra Mihailovna îmi însufla disgust și din cauza asta sufeream. Desnădăjduiri neașteptate, crize de lacrimi rupeau uneori monotonia acestei stări de nesuferit. Căutam singurătatea. —

În această clipă ciudată o întâmplare deslănțui în sufletul meu o furtună, și făcu ca această neliniște vagă, să se prefacă în adevărat uragan.

Înima mea fu grozav de turburată. —

XXIII

Intr'o zi intrai în bibliotecă — toată viața n'am să uit amănuntele acestei întâmplări —; luai un roman de Walter Scott: JURĂMÂNTUL lui SAINT ROHAN, singura lucrare a acestui autor, pe care n'o citisem

încă. Îmi aduc aminte că mi se strângea inima, în prada—parcă a unei prevestiri.

Odaia era iluminată de razele piezișe ale soarelui ce asfinția, ale căruia unde luminoase străbăteau prin ferestrele înalte și se răspandeau pe parchetul strălucitor. Tăcerea era desăvârșită. Nici o ființă nu se afla prin odăile vecine. Petru Alexandrovici ieșise iar Alexandra Mihailovna, bolnavă, sta în pat. Incepui să plâng, ne mai putându-mă împotrivi neliniștei mele lăuntrice. Deschizând a doua parte a cărții, o răvășii distrată, cercând să dau un înțeles frazelor ce mi se perindau sub ochii mei. Mi se părea ca și cum aș căuta prevestirea destinului meu, cum se face când deschizi la întâmplare o carte. În anumite clipe, toate puterile intelectuale se încordează bolnăvicios, ca și cum o lumină vie ar ilumina de odată conștiința; ca și cum o vedenie profetică s'ar impune zbuciumatului suflet ce suferă și tânjește în așteptarea unui lucru tainic; însuflețit apoi de o speranță caldă începe să nădăjduiască la viață.—

Eram în această ciudată dispoziție.

Inchideam dinadins cartea, ca s-o deschid la întâmplare, să caut astfel prezicerea viitorului meu și citeam pagina peste care dădeam.

Dar tot foiletând cartea, găsi o hârtie scrisă, îndoită în patru strânsă, ca și cum ar fi fost uitată de mai mulți ani. Cercetai curioasă descoperirea mea. Era o scrisoare fără adresă, iscălită cu literile S. O.; am deschis-o. Faginetle aproape lipite unele de altele, lăsase pe foile îngălbenite ale volumului urmele lor albe; marginile ei erau roase; se ghicia că scrisoarea aceasta fusese dese ori citită și păstrată cu îngrijire; cerneala decolorată se învânteșe; părul datat de mult. Câteva cuvinte îmi atraseră atenția, inima îmi bătu cu putere.

Răsucii cu încurcătură hârtia în mâinele mele—ca și cum aș fi șovăit s-o citesc. Mă apropiai de ereastră: da! lăcrămile lăsase urmele lor pe cuvintele șterse pe jumătate. Ale cui erau lacrimile acelea?

Neliniștită, citii jumătatea paginei întâia... Un strigăt de uimire ieși din pieptul meu. Inchisei dulapul, după ce așezai la loc volumul, ascunzând scrisoarea sub fular, fugii în odaia mea și mă apucaî s'o citesc iarăși. Dar inima'mi bătea atât de tare, încât liter.le săriau și fugeau dinaintea ochilor mei.—Multă vreme nu putui pricepe nimic.

În sfârșit descoperii începutul misterului, aflând cui era adresată scrisoarea, Știam că era o crimă să citesc rândurile acelea, dar ispita era mai puternică decât voința mea. Scrisoarea fusese adresată Alexandrei Mihailovna.

Erau câte-va cuvinte de bun rămas de veșnic adio. După ce citii această scrisoare, am simțit că sufăr ca și cum aș fi fost eu însu'mi aceea ce pierde totul; ca și cum mi-ar fi smuls pentru totdeauna visurile și speranțele; ca și cum nu'mi mai rămânea decât viața, de care de aci înainte nu mai aveam nevoie. Dar cine era autorul scrisorii? Ce fel fusese viața tinerei femei? Rândurile acestea conțineau fapte și iluzii, ce nu te puteau înșela. Dar în acelaș timp erau probleme în mijlocul cărora mă răăceam,

Totuși mai că pricepui.

Stilul, mai cu seamă, insufla multe idei și lămuria caracterul acestei legături, a căreia ruptură sfărâmasese două inimi. În sfârșit se citea limpede printre rânduri, gândurile și simțirile scriitorului.

Iată scrisoarea, pe care o transcriu cuvânt cu cuvânt:

„Tu n'o să mă uiți! Mi-ai spus'o și te cred!... Și iată că din acea zi viața mea întreagă se cuprinde în aceste cuvinte. Trebuie să ne despărțim; a sosit ceasul! O știam de mult, dulce și trista mea frumusețe!...

„Dar de abia astăzi am înțeles'o. În toată vremea noastră, vreme când mă iubeai, inima mi se strângea și sângera, gândindu se la iubirea noastră. Mă vei crede oare? Simt că sufăr mai puțin acum!

Tot trebuia să ce termine astfel : era ursita noastră, o ştiam ! Alexandro, nu eram *egali*, am simţit-o în totdeauna, *totdeauna* ! Nu eram vrednic de tine ! Ar fi trebuit să sufăr numai eu singur pedeapsa pentru fericirea mea ! Spune, ce eram eu pentru tine, până'n ziua în care m'ai priceput ? Doamne ? uite doi ani trecuţi şi nici azi nu pricep încă — de ce m'ai iubit tu pe *mine* ! Cum am ajuns la nebunia asta ? Îţi aminteşti ce eram în comparaţie cu tine ? Ce m'a pus în văzul tău — de oare ce nimic nu mă deosebea de ceilalţi ? Mai înainte ca privirea şi zâmbetul tău să fi iluminat viaţa mea, eram simplu şi nat de rând, trist, posomorât ; nu doream altă existenţă decât aceea ce-o duceam — atât de păcătoasă pe atunci — nu cugetam la nimic, şi nici că voiam să mă gândesc la ceva. Totul mă apăsă, iar eu mă supuneam ; consideram munca silnică, drept cel mai de căpitenio lucru pe lume. Nu puteam să am decât această unică grijă : Ziua de mâine !... şi asta, încă mă lăsă nepăsător ! Mai înainte, e foarte mult de atunci, năzuiam la fericire, şi o visam ca un prost. Dar au trecut multe zile de atunci şi am început să trăiesc singuratec, retras, serios, nesimţind chiar frigul ce'mi îngheţa inima amorţită.

„Stiam şi mă împăcasem cu ideia, că nici odată n'o să răsară un soare mai bun pentru mine..

„Eram de mai înainte convins de asta, şi nu mă plângeam — căci, *aşa trebuia să fie*. Când îmi apărui tu, n'am bănuir că voi îndrăzni cândva să'mi ridic nchii până'la tine. Devenisem în faţa ta un rob. Totuşi inima nu'mi tremura, nu tânjia, nu te presimţia : dormia vreodată ? Deşi sufletul meu găsi seninătatea lângă strălucitoarea'i soră, nu te ghicia încă.

„Şi când aflai ; totul — îţi aduci aminte ? de se-rata aceea, după acele cuvinte ce mă zăpăciră, fui pierdut, nimicir, totul se topi în mine, şi, mă vei crede oare ? În loc să fiu vrăjit de bucurie, aveam

atât de puțină încredere în mine, încât n'am înțeles nimic! Asta nu ți-am spus-o nici odată!

„Dac'aș fi putut dac'aș fi îndrăznit, ți-aș fi mărturisit-o de mult. Dar am tăcut. Astăzi îți spui însă totul, pentru ca să nu rosești amintirea mea, pentru ca să știi de ce om te-ai despărțit!.. Știi cum te-am văzut pentru prima oară? Patima m'a cuprins ca o vâlvătae, pătrunse în sânge ca un venin, îmi topise toate simțirile și cugetările; eram amețit și răspundeam, iubirei tale curate, de *milă*, nu ca egal la egal, nu ca o făptură ce merita iubirea ta, ci din dorința neînfrănată și fără de conștiință. — Nu te înțelegeam. Ți-am răspuns ca unei femei *căzute până la mine*, nu ca unei femei ce voia să mă înalțe până la dansa. Știi ce te bănuiam! Știi ce va să zică acest „*căzută până la mine*“? Nu! n'am să te batjocoresc explicându-ți-o. Ți-aș spune numai că te-ai înșelat în privința mea! Nici odată, nici odată n'aș fi putut să mă înalț până la tine! Puteam să te admir privindu-te de departe, cu o nesfârșită adorație, când ți-aș fi pătruns nobilele tale sentimente, dar acest sacrificiu tot n'ar fi șters greșelile mele față de tine. Patima mea prea mărită de tine, nu era un adevărat amor. Imi era frică de iubire. Nici n'aș fi îndrăznit să te iubesc. În dragoste trebuie să fie reciprocitate, egalitate, iar eu nu eram vrednic.. Și nu știam ce simțeam! Oh! cum să ți spun asta ca să mă înțelegi! O, dacă îți aduci aminte, după ce prima neliniște s'a potolit, după ce situația mea s'a limpezit, când nu mai rămăsese în mine, decât un simțământ curat—care nu mi-a fost mirarea, zăpăceala și teama mea? Tot așa îți vei aminti, că m'am aruncat plângând la picioarele tale, și că, tu m'ai întrebat cu spaimă, motivul acelei mari desperări;... neputându'ți răspunde, am tăcut. Dar sufletul meu se sfâșia, fericirea mă zdrobea ca o povară grea și hohotele de plâns mugeau în mine, întrebându-mă cum am meritat o astfel de bucurie!... O soră, soră!... De câte ori,—tu n'ai s'o știi nici odată!—

de câte ori ți-am sărutat pe furiș rochia — pe furiș, căci eram convins de nemernicia mea! — Răsuflarea'mi lipsea; inima'mi bătea încet, dar cu tărie — ca și cum ar fi vrut să se oprească, să moară în pieptul meu înflăcărat. Când ți apucam mâna, mă îngălbeneam și tremuram. Curăția sufletului tău mă încurca. O! nu pot să ți povestesc tot, tot ce s'a îngrămădit în mine și aș voi așa de mult să ți spun! Știi că duioșia și mila ta mi-au fost uneori dureroase? Când m'ai sărutat — asta nu s'a întâmplat decât odată și mi-o voi aminti-o pururi — o ceață mi s'a pus pe ochi, și am simțit-o pierzându-se în sufletul meu. De ce n'am murit la picioarele tale în clipa aceea? Ți spun „tu” pentru prima oară, cu toate că mi-ai îngăduit-o de multă vreme. Ai să înțelegi ceace voi să ți spun? Vreau să ți spun totul! Ți voi spune că m'ai iubit mult, că m'ai iubit, cum iubește o soră pe fratele său că m'ai iubit ca pe propria-ți făptură, căci tu mi-ai înviat inima, mi-ai deșteptat spiritul, mi ai vărsat în toată ființa, balsamul speranței. Dar atunci, nu puteam să ți vorbesc astfel, și nici nu îndrăzneam! Nu ți-am spus până acum „soră”; nu eram fratele tău. Nu eram deopotrivă; ... te-ai înșelat, în privința mea!

„O vezi, chiar în acest ceas, în această oră grozavă, nu mă ocup încă de cât de mine însu'mi, de și tu cugești la mine și te neliniștești din cauza mea. O, nu te turbura scumpă amică! De ai ști cât de înjosit mă simt în proprii mei ochi! Și descoperirea asta ce zgomot a făcut!... Vei fi respinsă din pricina mea, vei fi desprețuită, vor râde de tine—căci sunt josnic în ochii lumii. Vai! cât sunt de vinovat că am fost vrednic de tine!... Dacă cel puțin, aș fi avut o valoare oare care, dacă aș fi făcut caz de persoana mea, te ar fi lertat poate! Dar sunt josnic: un nimic, un caraghios, și după caraghios nu mai este nimic altă ceva! Și de ce atâta scandal? Ei s'au apucat să țipe și m'am descurajat. Am fost pururea slab! Știi situația mea în aceste clipe? Imi bat joc de mine

însu'mi, cred că ei spun adevărul, că sunt caraghios, și mă urăsc! Da, îmi urăsc chipul, făptura toată obiceiurile, formele mele ordinare și pururea le am urât! Vai! iartă-mi desnădejdea asta grosolană, tu m'ai învățat — tu singură — să-ți spun totul!... Te-am pierdut! Am atras asupra capului tău dușmănia și batjocura generală, căci eram nevrednic de tine! Și iată că gândul acesta mă chinuște, îmi lovește, îmi sfășie, îmi ucide inima. Îmi vine să cred că n'ai iubit pe omul ce era aievea 'n mine, că te-ai înșelat! Iată de ce sufăr, iată ce mă va urmări până la moarte, sau până la nebunie.

„Adio dar! Bun rămas! Acum când totu'i descoperit, când lumea a dat în vileag bârfelile și trăn-cănelile ei — le cunoașteam mai dinainte —; acum când m'am înjosit în proprii mei ochi, rușinat de mine, rușinat chiar pentru tine, de alegerea ce-ai făcut-o; acum când sunt blestemat, trebuie să fug, sub afurisenie, pentru liniștea ta, pentru odihna ta... Așa pretind ei și n'o să mă mai vezi nici odată! Trebuie... Prea fusesem fericit; ursita mea se rătăcise, dar acum îmi repară greșeala, luând ce-mi dăduse! Ne am apropiat iar după ce ne-am priceput, iată că ne despărțim acum; dar oare n'o să ne mai întâlnim nici odată? Unde și când? O! spune-mi a mea Alexandră, unde ne vom mai întâlni iarăși? Unde te-oi mai vedea? Și cum te-oi recunoaște? Dar tu mă vei mai recunoaște oare? tot sufletul mi'i plin de tine... Vai? de ce, de ce, nenorocirea asta asupra-le? De ce să ne despărțim? Explică-mi-o! eu n'o pricep și n'o pricep de fel, n'o pot pricepe! Crezi tu, că s'ar putea face dintr'o viață, două existenți; că se poate smulge inima din piept, fără să mori? Vai! când mă gândesc că n'o să te mai văz nici odată, nici odată!

„Doamne! ce a mai sbierat lumea! Cât mi'i de frică acum pentru tine! L'am întâlnit pe bărbatul tău. Față de dânsul suntem nevrednici amândoi — deși eu suntem vinovați! El știe totul și încă de mult.

„El ți-a luat cu vitejie partea: te va mântui, te va apăra în contra prejudecăților și'n contra sibi-

retelor mulțimei Te iubește, te stimează, mântuitorul tău pe câtă vreme, eu?... Eu fug!

„M'am repezit spre dânsul, voiam să-i sărut mâna.. El de așijderea mi'a spus să plec. E hotărât! Să zice că s'a certat cu toată lumea din cauza ta. Toată lumea'l defaimă; îi impută slăbiciunea și conivența lui. D-zeule! ce să mai spun? Ei nu știu, ci nu pot să știe, nu's în stare să înțeleagă. Iartă'i, iartă'i sărmănica mea, cum i-am iertat și eu. Și mie mi-au luat mai mult de cât ție!..

„Nu știu ce ți scriu!.. Despre ce ți-am vorbit ieri, în clipa ultimului rămas bun? Am uitat tot.. Era fără voia mea, tu plângeai... Iartă-mi lacrimile astea, iartă-mi-le! Is atât de slab și laș!..

„Voiam să ți mai spun încă ceva.. O, încă odată numai să ți scald mâinile cu lacrimile mele, cum am udat scrisoarea asta. Inc'odată să ți cad la picioare!.. Dacă „ei“ ar „ști“ cât de curat era sentimentul tău...

„Dar is orbi!..

„Inima li'i trufașă și semeață... N'or să vază, n'or să înțeleagă!.. și n'or să te crează nevinovată, chiar de-ar jura toate vietățile ce ființează pe pământ; nevinovată!.. Și apoi, e treaba lor s'o înțeleagă? Dar cine ar îndrăzni să arunce piatra? Care va fi cea dintâi mână ce se va ridica asupra ți? O, ei nu se vor sfii să adune mii de pietre, și vor îndrăzni să le arunce, căci știu cum s'o facă! Te vor executa toți laolaltă, asigurându-se în acelaș timp, că's fără de păcat, și apoi vor lua cu smerenie păcatul nostru pe seamă-le!.. Vai... de-ar ști ce fac!..

„De le am putea spune totul fără să ascundem nimic, ca să vază, să auză, să înțeleagă și să se convingă de sinceritatea noastră. Dar nu! nu's atât de păcătoși!.. Sunt desperat în clipa asta, și poate'i bârfesc!.. Te înspăimânt cu grozăviile mele!.. Nu te teme, nu te teme de nimic, a mea Alexandra! Au să te priceapă; deja ai fost înțeleasă... bărbatul tău... năcăjduștel..

„Rămâi cu bine! Rămâi cu bine!.. Nu ți mulțumesc! Adio pentru totdeauna!“

„S. O.“

Rămăsei năucită, fără să pot pricepe ce se petrecea cu mine. O groază mă zdrobea. Realitatea mă isbea ca un trăsnet în mijlocul vieții visătoare, ce o dușesem trei ani. Taina ce o aveam în trei mâini mă înlănțuia pentru toată viața. Cum? Încă nu puteam să'mi lămuresc: dar simțeam în aceste clipe, o nouă existență ce începe pentru mine.

Din această zi intram într'o lume, pe care — cei ce mă 'nconjurau — mi-o tănuise cu 'ngrijire, mi-o ascunsese. Ce turburări era să mai aduc în viața binefăcătorilor mei, eu — străină — căreia nu'l cerea nimeni nimic? Unde avea să mă împingă întâmplarea care'mi desvelise secretul ăsta? Ce știam? Poate noul meu rol era să fiu nesuferită și lor și mie. Imi era peste putință să tac, să închid pentru de-apururea în inima mea, ceea ce descoperisem. Dar cum s'o spun, ce-aș deveni după ce'l voi fi spus? În sfârșit ce aflasem? Mii de întrebări nelămurite încă, se ridicau în față'mi și'mi strângeau dureros inima. — Eram pierdută.

Imi veniră apoi alte impresii, cari nu le mai simțisem niciodată. Parcă treceam printr'o prefacere; parcă vechile mele chinuri dispăruse și fusese înlocuite printr'un nu știu ce, de care nu mă puteam nici înveseli nici întrista. Noua mea stare se aseamăna cu aceea a unei persoane ce părăsește pentru totdeauna o casă unde a dus o viață potolită și liniștită: ea stă gata să se depărteze, dar înainte de a pleca, adresează un lung rămas bun întregului său trecut, pe când un trist simțământ, o înăbușă în fața unui viitor necunoscut, aspru, și — poate — periculos.

În sfârșit, izbucni în hohote de plâns și avui o criză de nervi. Simțeam trebuința să văz, pe cineva, să'l îmbrățișez cu tărie. Numai puteam, numai voiam să stau singură. Mă dusei grăbită la Alexandra Mihailovna și stătui toată seara cu dânsa. Eram singure. O rugai să nu cânte la pian, refuzând și eu să cânt, cu toate stăruințele ei. Parcă totul, îmi devenise deodată, nesuferit. Nu'mi puteam aținti atenția la nimic. Cred că am plâns împreună,

Ceia ce'mi aduc aminte, e că i-am cășunat frică. Ea încercă să mă liniștească. Mă observă cu teamă, asigurându-mă că's bolnava și că nu mă ocupam îndeajuns de sănătatea mea! În fine o părăsii ostentită și neliniștită. Mă culcai în pat, mă apucară frigurile.

Trecură mai multe zile, fără să'mi fi regăsit liniștea și fără să'mi dau socoteală de starea mea. În acea vreme trăiam eu și Alexandra, într'o desăvârșită singurătate. Petru Alexandrovici plecase din Petersburg și trebuia să șază trei săptămâni la Moscova, pentru afaceri. Cu toate că despărțirea fu de scurtă durată, tânăra femeie se mâhni foarte. În clipele când era mai puțin turburată, se închidea singură în odae: fără îndoeală c'o stânjineam. Și eu de asemenea căutam singurătatea. Capul meu lucra într'o încordare bolnăvicioasă, în vreme ce trupul rămânea nemișcat, în prada unui fel de toropeală. Câte odată petreceam ceasuri întregi în lungi și neliniștite cugetări. Visam că cineva mă observă batjocoritor, că cineva din mine îmi spiona toate gândurile și mă defăima. Nu mă puteam descotorosi de chinurile ce mă frământau neconținut. Imi făceam o părere îngrozitoare despre această nesfârșită viață de suferinți și jertfe, pe care o primise cu atâta supunere la voia soartei, biata Alexandra Mihailovna, și pe care o meritase așa de puțin. Mi se părea că ființa căreia să devotase, o disprețuia și'i bătea joc de dansa. Mi se părea că criminalul ierta pe cel drept, și din această cauză inima'mi săngera! Aș fi vrut să mă scap de bănuelile astea... Afurisiam pe necunoscutul acela și mă disprețuiam singură, pentru că aveam un astfel de simțământ față de un om, pe care nu trebuî să'l judec după o mică dovadă.

Analizam aceste fraze, aceste ultime strigăte de suprem rămas bun. Mi'l închipuiam pe omul acela: *acea ființă inferioară*, și încercam să ghicesc înțelesul chinuitor al acestor cuvinte: „*Nu's egalul dumitale!*” dar mai ales mă uimiau vorbele acestea:

Sunt caraghios și mi'i rusine mie însu'mi de alegerea

ce ai făcut'o!" Ce însemna acesta? Cari erau persoanele la care făcea aluzie? De ce se mâhnia atât de tare? Ce perdeau ea și el? Și făcând o sforțare violentă, mă apucaî să citesc iarăși scrisoarea care 'mi zdruncinase sufletul, dar al căreia înțeles intim era așa de ciudat și enigmatit pentru mine. Scrisoarea îmi căzu din mâini și rămăsei într'o turburare înfrigurată...

Toate astea trebuiau să se deslege într'un chip sau altul, dar când întrevedeam sfârșitul, îmi apărea grozav. Eram aproape bolnavă, când auzii într'o zi intrând în curte trăsura lui Petre Alexandrovici, care se înapoia de la Moscova. Alexandra Mihailovna se avântă înaintea bărbatului ei cu un chiot de veselie. Eu am rămas impietrită locului. Îmi aduc aminte că am fost neplăcut surprinsă de neașteptata mea turburare.

Ne putându-mă stăpâni, mă refugiai în odaia mea. Nu pricepeam frica asta neașteptată, dar îmi era teamă. Peste un sfert de oră fui chemată să-mi dea o scrisoare de la prințul.

În salon găsii pe un necunoscut, care venise de la Moscova eu Petre Alexandrovici, și după câteva cuvinte aflai că, noul sosit avea de gând să stea câțva timp în casa lui Petru Alexandrovici. Era un om de încredere, trimis de prințul ca să-i reguleze câteva daraveri familiare de mare însemnătate, cu care se ocupase foarte mult și bărbatul Alexandrei.

Predându-mi scrisoarea prințului, omul de încredere adăugă că tânăra prințesă voise să-mi scrie și dansa, spunând până în ultima clipă, că scrisoarea ei va fi neapărat gata la ora fixată; dar că lăsase să plece trăsura, zicând că n'are nimic a'mi scrie, că nu putea să exprime în de ajuns într'o scrisoare, că smângălise cinci foi de hârtie, pe cari —la urma urmei—le rupse și că în fine trebuia să devenim iar prietene, pentru ca să întreținem o corespondență regulată. Tânăra prințesă însărcinase pe mesager să-mi vestească apropiata ei vizită. Am așteptat mult și bine... dar n'am mai văzut'o uici odată.

La nerăbdătoarele'mi întrebări, trimisul îmi răspunse că într'adevăr toată familia trebuia să sosească la Petersburg. La această știre, nu mai puteam de bucurie; mă înăbușeam. Mă grăbii să intru în odaia mea, să mă închid acolo, și plângând desfăcui scrisoarea prințului. Imi făgăduia o apropiată întrevedere și mă firitisia cu multă bunovoință pentru noul meu talent. Binecuvânt'a viitoarele mele isbânzi, îndatorindu-se să mi le înlesnească. Lăcrimile mă înăbușiră la citirea acestei minunate scrisori, și în acelaș timp mă simțeam cuprinsă de o fulgerătoare tristețe. De ce? Nu știam, dar mă îngroziam ca de o presimțire nenorocită.

Trecură mai multe zile. În camera vecină cu odaia mea, unde locuia secretarul lui Petru Alexandrovici, noul venit lucra acum dimineața — și câte odată seara până la miezul nopții. — Ades se închidea cu Petru Alexandrovici în cabinetul acestuia și acolo vorbeau multă vreme împreună. Într'o zi după amiezi, Alexandra Mihailovna mă trimise la bărbatu său, să'l întreb de voia să ia ceaiul cu noi. Negăsind pe nimeni în birou, și bănuind că Petru Alexandrovici trebuia să sosească în curând, mă pusei pe un scaun ca să'l aștept. Portretul stăpânului casei era atârnat în perete. Tresării fără de veste, zărind portretul acesta, și într'o zăpăceală nelămurită începui să'l privesc țintă. Era așezat destul de sus, lângă plafon. Odaia era însă așa de întunecoasă, în cât ca să'l văd mai bine, apropiai scaunul, urcându-mă pe el. Voiam să găsesc ceva în acel portret, o deslegare a bănuielelor mele. Imi aduc aminte că mai întâi mă impresionară ochii portretului, Imi veni de-odată ideea că ochii lui Petru Alexandrovici fiind totdeauna ascunși sub ochelari, nu'i văzusem nici odată.

Acea privire ascunsă îmi fusese pururea nesuferită și antipatică, era ca o părere preconcepută, ce se îndreptăția în această clipă. Inchipuirea îmi era întăritată peste măsură.

Mi se păru că ochii lui se fereau de ai mei și'l ocolia, se furișau să nu li se vadă minciuna și fal-

sitatea. Crezui că ghicisem ceva. O bucurie tainică mă cuprinsese. Un strigăt ușur ieși din pieptul meu, în același clipă auzii o ușoară fâșlătură la spatele meu. Mă întorsei și mă aflai față'n față cu Petru Alexandrovici, care se uită la mine cu băgare de seamă. Mi se păru că roșește. Fața mi se înbujoară, și sării jos.

— Ce faci aici? mă întrebă el cu asprime? De ce ai venit aci?

N'am știut ce să'i răspund. Venindu'mi puțin în fire, i-am transmis cu mare greutate invitația Alexandrei. Nu 'mi mai aduc aminte ce a răspuns el, nici cum am ieșit din cabinet. Șosind însă lângă Alexandra Mihailovna, uitasem cu totul răspunsul sotelului ei și i-am spus la întâmplare, că are să vină.

— Dar ce ai tu Netoșka? mă întrebă ea, ești foc de roșie! la te uită!.. Ce ai?

— Nu știu;... am alergat, i-am răspuns eu.

— Dar ce ți a spus Petru Alexandrovici? continuă ea cu vădită stânjire.

Tăcui...

În acest moment se auzi pașii lui, eu am ieșit numai de cât din odaie. Am așteptat două ceasuri, în prada unei adânci neliniști. În sfârșit fui chemată de Alexandra Mihailovna. O găsi tăcută, neliniștită. La întrebarea mea se uită cu aprindere și jintă în ochii mei, dar își plecă numai decât ploapele în jos. Părea buimaică. Am priceput că era într'o toană rea; vorbi puțin, se ferea să se uite la mine și ca să înlătore nevoia de a răspunde întrebărilor zorite ale lui Evvarov, se tângui de dureri de cap. Petru Alexandrovici vorbea cu însuflețire, dar numai cu muzicantul. Alexandra se apropie distrată de pian.

— Cântă-ne ceva! îmi spuse marele muzicant.

— Da, Aneto, cântă-ne noua ta melodie! zise Alexandra Mihailovna sprijinind cererea lui, fericită că găsisese prilejul.

Mă uitai la dânsa: ea mă fixa cu o căutătură plină de neliniștită adăstare. Nu mă putui hotărî; în loc să mă apropii de pian ca să cânt — indiferent cum și ce — stătui nemișcată, nedumerită de mine însu'mi și refuzai cu hotărâre.

— De ce nu vrei să cânti? mă întrebă Alexandra Mihailovna, uitându se când la bărbatul ei, când la mine.

Aceste priviri mă scoaseră din răbdări. Mă sculai foarte neliniștită de la masă, dar de astă dată fără să mă mai ascund, și tremurând, repetai cu mânie că nu voiam, că nu puteam, că'mi era rău! Vorbind cercetam curioasă și cu un ce provocător pe toți cei ce mă înconjurau. Dar știe Dumnezeu, cât aș fi dat să fiu în acea clipă singură în odaia mea l..

Buvarov păru uimit. Alexandra vădit contrariată tăcu. Petru Alexandrovici se sculă de pe scaun, motivând că are treabă și nemulțumit că 'și pierduse vremea în zadar, se retrase grăbit, zicând că poate se va mai întoarce; totuși strânse mâna lui Buvarov în semn de rămas bun, pentru ori ce împrejurare.

— Dar în sfârșit, ce ai? Mă întrebă Buvarov, pari serios bolnavă.

— Da, sunt bolnavă, mi'i rău, îi răspunsei cu pripire.

— Intr'adevăr ești palidă. Și odineoare erai foarte roșie! observă Alexandra Mihailovna, fără să termine.

— Ei ași! îi răspunsei uitându-mă drept în ochii ei.

Biata femeie nu putu să îndure căutătura mea, își plecă ochii ca o vinovată și o ușoară roșeață îi coloră obrajii palizi. Îi apucaî mâna și i-o sărutai. Păru foarte veselă.

— Iartă-mă dac'am fost astăzi o copilă răutăcioasă, exclamai atunci adânc mișcată. Dar pe onoarea mea, sunt bolnavă îngăduie-mi să mă retrag..

— Suntem toți niște copii, spuse ea zâmbind cu sfială. Da! și eu sunt o copilă rea, mult mai rea de cât tine, adăugă ea încet la urechea mea. Adio! fii cuminte! Numai să nu te superi pe mine te rog!...

— De ce? o întrebai cu mirată de această nevinovată mărturisire ce'l scăpase.

— De ce? repetă ea stânjinită și cu sfială. De ce? Ei bine, vezi cum sunt Netoska! Ce am spus?... Adio! Tu ești mai cuminte de cât mine,... ești mai deșteaptă de cât mine... Eu sunt rea, mai rea de cât un copil.

— Vai destul! exclamai eu turburată; nu știu ce să mai spun.

O sărutai încă odată și ieșii zorită din salon. Eram în acelaș timp și foarte îndârjită dar și foarte mâhnită. Imi era necaz pe mine însă'mi că eram atât de nerăbdătoare și că nu știam să mă stăpânesc.

Adormii nemulțumită de mine însu'mi și plină de neliniște.

A doua zi dimineața, la deșteptare din somn, seara din ajun mi se arătă ca o amăgitoare iluzie; ne înșelaserăm una pe alta, făurisem o întreagă istorie dintr'un nimic. Toate acestea se datoriau lipsel noastre de experiență față de cercetarea impresiilor noastre lăuntrice. Simțiam că acea scrisoare mă preocupa, că'mi întărâta închipuirea și mă hotărâi, ca de aci înainte să nu mai mă gândesc la ea. În fața unei hotărâri așa de ușoară de altfel și convinsă că voi țina cu înlesnire făgăduiala ce mi-o făcusem, plecai foarte bine dispusă la lecție. Aerul de dimineață îmi reîmprospăta ideile. Imi plăcea foarte mult preumblarea asta timpurie. La nouă ceasuri orașul începea să se însuflețească și să capete înfățișarea de toate zilele. De obicei străbăteam cele mai populate străzi, cele mai sgomotoase. Decorul în care se desfășura viața mea artistică, mă încânta. Treceam cu un caet la subțioeră, cu bătrâna Natalie lângă mine, printre trecătorii cu fețele lugrijare și aspre și mă întrebam ce gânduri putea să aibă tovarășa mea de drum; în sfârșit ajungeam la profesorul meu—pe jumătate italian pe jumătate francez — (lămurit nu i se știa naționalitatea). Une ori se arăta însuflețit dar mai des pedant și lacom. Totul mă înveselea și mă făcea să râd ori mă făcea să cad pe gânduri. Deși sfioasă, viața de artist îmi plăcea. Napotrivirea dintre viața zilnică,

plină de griji mărunte și arta căreia mă devotam, îmi plăcea, mă încânta chiar.

Cu speranța pătimasă că voi isbuti, îmi clădeam castele în spania; îmi croiam un viitor măreț și ades înapoindu-mă de la lecție, eram cu totul înflăcărată de închipuirile mele, într'un cuvânt eram aproape fericită.

În dimineața aceea venind acasă pe la zece ceasuri, eram tocmai într'o astfel de stare sufletească. Uitasem totul, visând planuri mărețe. De odată urcând scara, tresării ca și cum m'ar fi fript ceva. Auzisem glasul lui Petru Alexandrovici, care se da jos. Senzația neplăcută ce mă năpădi, fu atât de puternică, amintirea serei trecute îmi resări în minte cu atâta tărie, în cât n'am putut să-mi ascund nedumerirea. Îl salutai cu o ușoară înclinare a capului, dar chipul meu era pe semne așa de expresiv. În cât se opri uimit în fața mea. Văzând această mișcare, mă înroșii și mă urcai în grabă. El mormăi ceva pe care nu'l auzii șiși văzu de drum.

Nu puteam pricepe ce simțeam. Lacrimi de ne-caz îmi umpleau ochii pe fie ce clipă. Simțeam numai că'l urăsc pe bărbatul Alexandrei, dar în acelaș timp mă cuprinsese o desnădejde de mine însu mi. Această veșnică frământare mă făcea să fiu într'adevăr bolnavă. Nu mai eram stăpână pe mine. Îndârjită împotriva tuturor, mă închideam în odaia mea.

Alexandra Mihailovna veni să mă vază. Cât p'aci să țipe de groază, când mă ivii în fața ei. Atât de palidă eram în cât singură mă speriai, când mă uitai în oglindă. Alexandra șezu cu mine o oră și mă îngriji ca pe copilul ei.

Dar acele îngrijiri mă mâhniau, acele desmierdări mă chinuiau. În curând o rugai să mă lase singură. Dânsa ieși foarte uimită, în sfârșit mâhnirea mi se risipi după un potop de lacrimi. Spre seară eram mai bine.

Eram mai bine, pentru că luasem hotărârea să mă duc la dansa, să cad la picioarele ei, să'i înapoez scrisoarea pierdută și să'i mărturisesc totul: chinurile, îndoelile mele; voiam să strâng la sânu'mi

ca o nesfârșită patimă pe biata martiră, să 'i repet că sunt copilul ei, prietena ei; că inima mi se deschidea înaintea ei, ca să se uite în ea și să vadă, tot ce are în sine pentru dânsa, câtă dragoste fierbinte și de nedistrus simțiam pentru ea. Dumnezeu! știam că eram singura făptură careia își putea deschide inima. Ii înțelegeam măhnirea, dar inima mi se răsvrătea la gândul că putea roși în fața mi. Sărăcuța, sărmana mea,... să fi oare o păcătoasă?

Iată ce voiam să 'i spun plângând la picioarele ei; o nemărginită trebuință de dreptate, măstăpânea și un fel de aiureală îmi călăuzea hotărârile.

O neașteptată întâmplare împiedică lămurirea asta. Iată ce să întâmplă:

Ducându-mă la Alexandra Mihailovna, întâlni pe Petru Alexandrovici, care trecu prin fața mea, fără să mă bage în seamă. Se ducea la nevastă-sa. Mă opri locului; nici nu mă gândeam, la urma-urmelor, să-l întâlnesc în acea clipă. Era să mă retrag, curiozitatea mă ținu însă locului... Se opri o clipă în fața oglindei, își așază părul și spre marea mea mirare îl auzi fredonând un cântec. În aceeași clipă o amintire aproape ștearsă din copilărie îmi veni iar în minte.

Pentru ca să se înțeleagă mai bine senzația ciudată ce o simții, trebuie să povestesc această amintire: În primul an al șederii mele în casa asta, o întâmplare neînsemnată mi-a făcut o impresie adâncă. Și tocmai întâmplarea aceea se repeta în aceleași împrejurări. Am spus că înfățișarea îngrijorată și mohorâtă a lui Petru Alexandrovici mă mișcase dureros, chiar de la prima vedere, ca în totdeauna de altfel. Câte suferinți în timpul petrecut la masa de ceai a Alexandrei Mihailovna! și ce măhniri am simțit, martură fiind la mai multe scene, foarte obișnuite între cei doi soți. Îmi amintesc că mi se întâmplase să-l întâlnesc odată—ca și azi—în aceeași odaie și la aceeași oră. Ne duceam amândoi la Alexandra. Mă simții înfricoșată de vederea lui și mă ascunsesem într'un ungher, ca o vinovată. Tot așa și acum, se oprise în fața oglindei și o nelămurită simțire mă făcuse să tresar,

Mi se păruse că și schimbă înfățișarea — cel puțin îi zărisem un zâmbet în clipa când se apropiase de oglindă — ; nu-l cunoșteam zâmbetul acesta, căci nu se însenina nici când față de nevastă-sa Chipul i se preschimbase pe neașteptate, de îndată ce și zări mutra în oglindă. Zâmbetul făcuse loc — ca la comandă — unei înfățișări măhnite ce se ivi iar de neînfrânt și firesc. Buzele își schimbă culoarea; își încruntase sprincenile, devenind iarăși omul de toate zilele și atât de neplăcut. În sfârșit după o repede inspecție a persoanei sale își plecase capul în jos cu o aparență de om copleșit. Statura i se încovoiasă. După aceasta a doua preschimbare înaintă în vârful picioarelor spre camera soției sale. Acum ca și în ziua aceia îndepărtată se crezuse singur, când se oprise în fața aceleiași oglinzi. Când îl auzi fredonând — el să cânte!? — încremeni, cu inima străpunsă de o săgeată. Nervii mi se zguduiră și izbucni într'un astfel de hohot de râs, în cât nefericitul cântăreț, cu un țipăt, se dete îndărăt cu desăvășire palid, ca un criminal prins asupra faptului, se uită uluit și plin de mânie la mine. Privirea asta mă făcu să-mi pierd capul. Continuai să râz cu nervozitate. Trecui pe dinaintea lui și intrai liniștită la nevastă-sa. El rămase șovăind îndărătul draperiei. Aș fi pus rămașag că n'o să treacă pragul. Intr'adevăr, nici n'a intrat!

Văzându-mă intrând, Alexandra Mihailovna se uita lung la mine și cu o nespusă uimire; mă întreba ce mi se întâmplase. N'am șteiut ce să 'i răspund. În sfârșit, ea înțelese că eram suferindă și mă cercetă neliniștită.

Îi apucaî mâinile și i le năpădi cu sărutări. În acea clipă pricepui răul, tot răul, ce i l'ar fi pricinuît destăinuirile mele, din fericire împiedicate de întâlnirea mea cu bărbatul ei.

Petru Alexandrovici intră și el în acest timp. Mă uitai la el. Era serios și posomorât ca întotdeauna și părea că nu și mai amintește de cele ce i se întâmplase. Dar după paliditatea lui, după ușorul

tremur al buzelor, recunoscul că se trudea să 'și ascunză turburarea. I-i salută tăcut și rece pe nevastă-sa, apoi se așează pe scaun. Când întinse mâna ca să-și ia ceașca de ceai, am văzut că tremura. Așteptasem o isbucnire.

Avui ideia să ies, dar nu mă putui hotărî zărind paloarea și groaza Alexandrei: se aștepta — se vede — la ceva neobișnuit și groaznic. În sfârșit furtuna pe care o așteptam, isbucni. În timpul unei tăceri adânci ochii mei întâlniră — din întâmplare — ochelarii lui Petru Alexandrovici ațintiți asupra-mi. Tresării și plecai cu capul în jos. Alexandra observă zăpăceala mea.

— Ce tot ai dumneata? De ce roșești? mă întrebă el scurt și grosolan.

Tăcui; îmi bătea inima așa de tare, în cât nu puteam rosti o singură vorbă.

— De ce a roșit? De ce roșeste în totdeauna? continuă el adresându-se nevesti-sei, arătându-mă cu o privire obraznică.

Mă cuprinse mânia și îndreptai o privire rugătoare sgre Alexandra Mihailovna, obraji ei palizi se aprinseră.

— Aneto îmi spuse ea cu hotărâre, du-te în odaia ta, am să viu și eu imediat.

Vom petrece seara împreună...

— Te întreb.. m'ai priceput ori uu? exclamă el, ca și cum n'ar fi auzit pe nevastă-sa, de ce roșești când mă întâlnești? răspunde!

— Fiindcă o silești să roșiască și pe dânsa ca și pe mine! îi răspunse Alexandra cu glasul întretăiat de emoțiune

Mă uitai uimită la Alexandra. Nu pricepui violența răspunsului ei.

— *Eu* sunt cel ce vă face să roșiți? eu? strigă Petru Alexandrovici înlemnit, apăsând cu putere a supra cuvântului „eu”. Din pricina mea roșești *dumneata*? E cu puțință să te fac eu să roșești? *dumneata* ai de ce roși, nu eu! Hai, ce zici?

Fraza era atât de limpede pentru mine!... Fusesse însoțită de un zâmbet atât de batjocoritor și

spusă cu un ton atît de aspru, în cît scăpai un țipăt și mă repezii la dînsa.

Mirarea, înmărmurirea, imputarea, groaza se zugrăviră rînd pe rînd pe chipul palid ca moartea al bietei femei. Mă uitai la el, împreunându-mi rugător mâinile. Părea că pricepe, că mersese prea departe. Dar furia care-i dictase fraza asta, nu se potolise încă. Totuși tăcuta mea rugă îi zăpăcise. Gestul meu îi spunea lămurit, că nu eram străină de înțelesul vorbelor lui.

— Aneto! du-te în odaia dumitale, zise Alexandra cu glas slab, dar sigur. Am mare nevoie să rămân singură cu Petru Alexandrovici.

Părea liniștită, dar mai mult mă temeam de liniștea asta aparentă, de cît de-o turburare furtunoasă. Mă făcui că nu aud și rămăsei locului.

Mă sileam să citesc pe fața bietei femei, ce se petrecea în eul ei. Mi se părea că nu înțelesese nici exclamația, nici mișcarea mea.

— Iată ce ai făcut domnișoară! îmi spuse el apucându-mi mâinele și arătându-mi pe soția sa.

Dumnezeule! N'ăm văzut nici odată o desperare aidoma celei ce-o citeam pe acel obraz abătut. El mă luă de mână și mă scoase afară din odaie. Mă uitai încă odată la dăușii: Alexandra Mihailovna se aplecase pe cămin și și strîngea capul cu mâinile, zvârcolirile corpului ei vădeau o suferință în grozitoare. Strânsei cu putere mâinile lui Petru Alexandrovici.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Pentru numele Domnului! exclamai eu cu glas întretăiat, îndurare!

— Nu te teme de nimic! Nu-ți fie frică! îmi răspunse într'un chip ciudat. E o criză! Dar, du-te, du-te odată!...

Mă aruncai pe canapeaua din odaia mea și mi ascunsei fața, ca să fiu în întuneric. Stătui așa trei ore, suferind toate chinurile iadului. În sfârșit ne mai putîndu mă stăpîni, trimisei să întrebe de mi era îngăduit s'o văd. Doamna Léotard îmi aduse răspunsul.

Petru Alexandrovici mă înștiința că, starea Alex-

andrei Mihailovna cerea un repaos absolut, dar criza trecuse și nu mai era nici un pericol. Stătul în picioare până la trei dimineața, umblând încoace și în colo prin odaie. Situația mea începea să fie mai nesigură ca ori când. Totuși mă simțeam mai liniștită poate, pentru că eram cea mai vinovată. Mă trânti pe pat, așteptând cu nerăbdare ziua următoare.

A doua zi observai cu mirare din partea Alexandrei o neînduplecată răceală față de mine. Mai întâi crezui că inima ei curată și nobilă simțea un fel de stânjinire, văzându-mă după scena la care am fost martură fără voce. O știam în stare să roșească înaintea mea, să se desvinuească de scandalul din ajun. Dar nu întârziai să recunosc la dânsa urma unei alte griji și al unui necaz ce mi'l arăta cu destulă stângăcie. Imi răspundea rece, bachiari vorbele aveau un îndoit înțeles jignitor pentru mine, apoi se arătă duioasă, părând că se căește de răul ce mi pricinuia. O întrebai la ce se gândea și de nu are să mi destăinuie nimic. Această neașteptată întrebare o zăpăci numai decât, ridicându-și asupra mi ochii mari liniștiți, îmi răspunse zâmbind cu gingăsie.

— Nimic, Netoska! Dar știi? neașteptata ți întrebare m'a turburat, fiindcă mi-ai adresat-o prea fără de veste, crede-mă! Ascultă, spune mi drept copila mea! ai ceva pe inimă, care—dacă ți-ar cere cineva așa fără de veste să te lămurești—te-ar jigni?

— Nu, răspunsei privind-o ținută cu o căutătură limpede.

— Cu atât mai bine! De-ai ști, prietena mea, ce dragă mi ești pentru răspunsul acesta bun. Nu că te bănuiesc de ceva rău. Nici odată nu mi-aș ierta să am o singură idee de sojul ăsta. Dar ascultă, te-am luat la mine o copilă; ești acum de șaptesprezece ani. Ai văzut tu însăși, că eram bolnăvicioasă, că eram un copil. Am nevoie să fiu îngrijită. N'am putut să înlocuiesc pe deplin pe mama ta — de și te iubesc în deajuns, ca să doresc s'o fac. Dacă acum mă neliniștește ceva, negreșit că nu tu

„ești de vină, a mea e vina. Iartă-mi întrebarea precum și faptul, că fără de voia mea n'am putut să-mi țin făgăduelile făcute atât ție cât și tatălui meu, când te-am luat la mine. Asta mă turbură și m'a chinuit ades prietena mea dragă.

O strânsei în brațe plângând.

— Oh! îți mulțumesc, îți mulțumesc pentru toate! exclamai eu. Nu'mi vorbi așa! Ai fost mai mult de cât o mamă pentru mine! Dumnezeu să vă binecuvinteze, pe d-ta și pe prinț, pentru tot ce ați făcut pentru mine, o biată părăsită! Sărmana mea mamă!

— Haide, Netoșka! haidé! Sărută-mă mai tare! Mai tare încă! mai tare. Știi, îmi pare că te sărut pentru cea din urmă oară.

— Nu, nu!... strigai eu plângând cu hohote.. Nu! Nu! Asta nu va fi! Vei fi fericită! Vor mai fi încă zile frumoase pentru d-ta. Crede mă, vom fi fericiți!..

— Mulțumesc și iar îți mulțumesc, că mă iubești atât. Imprejurul meu e atât de puțină simțire! Toată lumea m'a părăsit.

— Cine te-a părăsit? Cine?

— Am fost altă dată foarte înconjurată. Tu nu știi lucrul acesta, Netoșka. M'au părăsit toți! Au pierit ca niște umbre; iar eu am nădăjduit că se vor înapoia, am nădăjduit viața toată. Dumnezeu să-i ierte! Uite Netoșka! e toamnă foarte târzie! Are să cază zăpada și atunci o să mor. Dar rău nu'mi pare... Rămas bun! Adio!

Fața ei era grozav de palidă și trasă; pe obraji se iviseră pete roșii, prevestitoare de rău, buzele ofilite, uscate de friguri sfâșietoare, tremurau neconștient, ca zguduite de cel din urmă fior.

Se apropie de pian și atinse câteva clape. Tocmai în acel moment plesni o strună și sunetul sestinsese încet, ca un oftat desnădăjduit.

— Auzi, Netoșka, auzi tu? zise deodată Alexandra Mihailovna cu glas inspirat, arătându-mi planul, această strună era prea întinsă și-a plesnit. Ascultă cum i se stinge sunetul tânguios.

Vorbea cu anevoie. Durerile lăuntrice se oglindeau pe chipul ei, iar ochii i se umplură de lacrimi.

— Dar să lăsăm vorba asta, Netoșka, prietena mea, destul! Adu'mi copii.

Mă dusei să'i caut. Parcă se însenină, uitându-se la dânsii. Peste un ceas îi lăsă să plece.

— După ce voi muriî n'ai să'i părăsești Aneto, nu'i așa? Imi spuse ea încetișor, ca și cum i-ar fi fost frică să fie auzită,

— Nu vorbi astfel, imi faci un rău de moarte, îi răspunsei de abia având puterea să rostesc aceste câte-va silabe,

— Haide! glumesc, imi spuse ea zâmbind dnpă o clipă de tăcere. Și o iei în serios. Nu știi că vorbesc une ori în bobote? Sunt ca un copil, trebuie să'mi ierți toate.

Mă privea sfioasă. S'ar fi spus că vrea să'mi facă o mărturisire chinuitoare. Am așteptat.

— Ia seama să nu'l sperii, reluă iar cu ochii în jos, cu obrajii înflăcărați și glas stins ce'l auziam cu anevoie.

— Pe cine? întrebai eu cu uimire.

— Pe bărbatul meu. Poate te vei duce să i le repeți toate astea, pe ascuns.

— Eul pentru ce? Dar de ce? o întrebai eu în culmea uimirei.

— La urma-urmelor, poate că nici n'ai să i-o spui, cine știe? răspunse ea cercând să se uite la mine cât mai răutăcios cu putință de și zâmbetul nevinovat tot mai înflorea pe buzele ei și roșeața toată i se urca din ce în ce mai mult în obraji... Să lăsăm astea. Glumesc.

Din ce în ce tot mai dureros de mi se strângea inima...

— Numai ascultă, adause ea și chipul ei deveni iarăși serios și tainic, îi vei iubi, nu'i așa? Când voi fi moartă... îi vei iubi ca și cum ar fi copii tăi, nu'i așa? Adu'ți aminte că te-am iubit în totdeauna ca pe o rudă, că nu te-am depărtat dintre ai mei.

— Da! da? răspunsei înăbușită de silința ce mi-o dam să'mi stăpânesc lacrimile, fără să știu însă ce răspundeam.

O sărutare arzătoare îmi dogori mâna, înainte de a fi avut vreme să mi-o retrag. Uimirea îmi curmă cuvântul.

Ce are? mă gândeam eu; la ce se gândește? Ce s'a petrecut ieri între dâșii?

O clipă mai apoi se plânse de o mare oboseală.

— E multă vreme de când sunt bolnavă, îmi zise ea, dar nu voiam să vă înspăimânt pe amândoi. Mă iubiți atât... Haide, lasă-mă; la revedere Netoska. Vezi să nu lipsești astă seară!... Ai să vii?

Îmi dădui cuvântul. Aveam zor să plec: nu mi-aș mai fi putut stăpâni multă vreme lacrimile.

„Sărmană o! sărmană femeie! exclamai în hohote de plâns, ce bănueli te însoțesc în mormânt? Ce mâhnire nouă îți strivește și roade inima? Nici nu cutezi să vorbești! Doamne! cine ar putea lămuri îndelunga suferință ce mi-a destăinuit-o de un scurt timp, această viață fără lumină, această iubire sfioasă care n'a îndrăznit niciodată să ceară ceva! Chiar acum, aproape pe patul morței, inima sfâșiată de torturi sufletești stă acolo ca o vinovată înlăturând cel mai mic zgomot, neîngăduind nici o plângere închipuind și născocind o durere nouă ca să sufere, ca să se resemneze apoi!”

Intr'amurg, folosindu-mă de absența lui Ovroff— trimisul de la Moscova — intrai în bibliotecă, deschisei dulapul și mă apucaii să caut printre cărți, ca să aleg una pe care s'o pot citi cu glas tare Alexandrei. Da s'o abat de la gândurile ei negre, voiam ceva ușor... Am căutat multă vreme, cu gândul aiurea. Pe măsură ce întunericul creștea, tristețea mea tot mai copleșitoare se făcea...

Erăm cu aceiași carte în mână, deschisă la aceeași pagină unde găsisem acea scrisoare ce nu'mi mai ieșia din gând, acea tainică scrisoare ce'mi împărțise viața în două părți — sfârșind pe una și începând pe cealaltă, care'mi răcise inima!!! Ce lume de pustiiri necunoscute îmi descoperise! Ce era să

ajungem? mă gândeam eu. Colțul în care fusesem fericită, îmi va fi străin. Spiritul curat și senin ce mi-a ocrotit tinerețea, mă părăsea... Ce mă aștepta în viitor? și mă pierdeam în visuri, atât despre trecut—care îmi era atât de scump—cât și despre acel gzoaznic viitor, pe care mă trudeam să'l ghi-cesc... Imi amintesc clipa asta, ca și cum aş viețui-o acum, atât de puternic s'a întipărit în mintea mea!

Țineam mereu deschisă cartea peste scrisoare; fața îmi era scăldată de lacrimi. Deodată tresării de groază. Am auzit în dosul meu *vocea prea cunos-cută* și în aceeași clipă simții că'mi smulge cine-va scrisoarea. Țipai și mă întorsei: Petru Alexandrovici era în fața mea. Mă apucă de braț și mă strânse cu tărie, ca să mă țină pe loc. Cu dreapta apropié scrisoarea de lumină și se silia să descifreze primele linii... Incepui să strig. Aș fi vrut să mor mai bine, de cât să'i las scrisoarea. Vedeam după zâmbetul lui trînnfător că izbutise să citească primele rânduri: îmi pierdeam capul. Trecu o clipă, apoi fără să știu ce fac, mă asvârlii asupra'i și'i smulsei scrisoarea.

Toate astea atât de pripite, în cât nu'mi puteam lămuri nici eu singură, cum de eram iarăși în stă-pânirea hârtiei fatale. Văzând că voia să mi-o ia iarăși o ascunsei repede în sân și mă dădui cu trei pași îndărăt. O jumătate de clipă ne-am scrutat față în față, fără să vorbim.

În sfârșit, foarte palid, cu buzele tremurânde și învinețite de mânie, rupse cel întâi tăcerea.

— Haide, zise el cu glas înăbușit de mânie și turburare, cred că nu vrei să întrebuițez sila? Dă'mi de bună voe scrisoarea!

Imi venii iar în fire. Revolta împotriva acestei siluiri, mânia, rușinea mă gâtuiau.

Lacrimi fierbinți curgeau pe obrajii mei umflați. Ațâțarea era așa de strașnică încât nu avui numai decât puterea să'i răspund.

— Ai auzit? mă întrebă el iarăși, făcând un pas spre mine...

— Lasă-mă! Lasă-mă! strigai îndepărtându-mă.

Te-ai purtat cu josnicie, mojicește... Ți-ai pierdut sărita!... Lasă-mă să ies..

— Cum? Ce înseamnă asta? Mai cutezi încă să iei tonul ăsta, după ce... Dă mi-o, îți spun!

Făcu încă un pas înainte.. Dar uitându-se la mine, citi în ochii mei o hotărâre atât de puternică, în cât se opri și se gândi câteva clipe.

— Bine! zise el în sfârșit, ca și cum s'ar fi hotărât — dar se vedea că se stăpânea cu anevoe. Asta o să fie la rândul ei, reluă el, dar mai întâi..

Se uită împrejurii lui.

— Dumneata,... cine te-a lăsat să intri în bibliotecă? De ce ai deschis dulapul? De unde ai luat cheia?

— Nu îți voi răspunde, nu vreau să-ți vorbesc. Lasă-mă...

Și mă îndreptai spre ușă.

— Dă-mi voe, zise el oprindu-mă de mână, nu vei ieși așa.

Imi desfăcui în tăcere mâna din mâinele lui, și făcui o nouă mișcare spre ușă.

— De minune atunci; dar nu-ți pot îngădui să primești scrisorile amanților dumitale în casa mea.

Un țipăt de groază ieși din pieptul meu.

— Prin urmare, continuă el.

— Oprește-te! strigai eu, cum poți vorbi așa ceva? Doamne, Dumnezeule?

— Ce? Ce este? Tot dumneata mă ameninți?

Mă uitam la el, palidă, cu moartea în suflet, Nu'mi lămuream, cum putuse ajunge așa de grabă la scena asta îngrozitoare, la un așa grad de întindere. Ii rugai cu privirea, să nu mai continue. Eram gata să-i iert batjocnra ce mi o adusesese, numai să se oprească. Se uita ținută la mine și păru că stă la îndoială.

— Nu mă scoate din răbdări, i-am spus eu încetitor.

— Nul trebuie să se mântuie odată, rosti el cu hotărâre. Îți mărturisesc adăugă el cu un zâmbet ciudat, că am șovăit o clipă sub privirea dumitale; dar — din nenorocire — lucrul e foarte limpede:

am putut citi începutul scrisorii, e o scrisoare de dragoste — nu încerca să mă înșeli, nu ! să'ți iasă din minte. Dacă am stat la îndoială, asta dovedește numai că pe lângă toate talentele dumitale, trebuie să mai adaugi și pe acela că joci bine comedia. Prin urmare, îți repet...

Pe măsură ce vorbea, furia îi schimonosea chipul. Pălea din ce în ce mai mult, buzele i se învînețeau și tremurau. De abia putu să bâlbâiască aceste ultime cuvinte.

Și se înopta ! Eram fără apărare, singură în fața unui bărbat în stare să-și bată joc de o femeie. De altmintrelea toate probele erau în potriva mea. — Muream de rușine, mă simțeam perdută ; dar nu puteam pricepe furia omului acesta. Fără a-i răspunde, înebunită de spaima fugii afară din odaie și mă târâi—fără să știu cum ajunsese până acolo—la intrarea odăiei Alexandrei Mihailovna. În această clipă auzii pasul lui și voi să intru, ca să scap de el, dar mă oprii brusc, ca fulgerată.

— Ce o să se facă ea ? mă gândii. Scrisoarea asta ! Nu mai bine întâmple-se orice în lume, decât această ultimă lovitură inimei sale !... Și mă dădui înlături ; — dar era prea târziu : el era lângă mine.

— Să mergem unde'î vrea, dar nu aci, nu aci !... îi spusei încetișor, apueându'l de mână. Cruț'o !... Vino în bibliotecă sau — tot una mi'î — unde'î vrea... O vei ucide !...

— Dumnezeu ești acela care-o ucizi, îmi răspunse el respingându-mă.

Toate speranțele mele se risipiră. Am înțeles că voia cu tot din adinsul să continue această lămurire furtunoasă în fața Alexandrei Mihailovna.

— Pentru Dumnezeu ! îi mai șoptii eu încă odată, oprindu'l din răspuneri. Dar... draperia se ridică și apărură Alexandra. Ea ne privi înmărmurită. Fața ei era mai palidă ca de obicei. De abia se ținea pe picioare. Se vedea că făcuse o sforțare violentă ca să se apropie de noi, când ne-auzise glasurile.

— Ce este ? Despre ce vorbeai ? ne întrebă ea scormolindu-ne cu groază nelămurită.

Trecură câteva clipe de tăcere. Ea se îngălbeni și mai tare. Mă asvârlii asupra'i și strângând'o cu tărie, o târâi în fundul camerei. Bărbatu-său ne urmă. Imi ascunsei fața la pieptul ei și o îmbrățișam tare, tot mai tare, aproape murind de frică.

— Ce ai? Ce aveți? ne întrebă ea pentru a doua oară.

— Roagă să te informeze ea,.. ieri nu i-ai dat văe s'o facă, zise el trântindu-se cu anevoie într'un jâlț.

O strângeam mereu în brațe. tot mai tare, tot mai strâns...

— În sfârșit ce'i asta? întrebă iarăși Alexandra Mihailovna înspăimântată: dumneata ești infuriat, ea e speriată, plânge... Aneto, spune'mi tot ce s'a petrecut între voi...

— Nu, mai întâi dă'mi mie voe — zise Petru Alexandrovici înaintând și despărțindu-mă de nevastă sa — Șezi aci! adăugă el arătându'mi cu mâna mijlocul odăiei. Vreau ca aceia ce ți a servit de mamă, să te judece. Iar dumneata liniștește-te, stai— continuă el conducând pe nevastă-sa până la un jâlț. — Mi'i greu că nu te pot scuti de-o lămurire neplăcută, dar trebuincioasă..

— Dumnezeule! ce-o să se întâmple? exclamai Alexandra Mihailovna, uitându se când la unul când la altul.

Imi frângeam mâinele în așteptarea clipei fatale. Știam că o să fie fără de milă.

— Intr'un cuvânt reîncepu el, vei judeca cu mine împreună. D-ta ești gata — și nu știu de ce ai între alte ciudățenii și această ciudățenie — ești gata întotdeauna, nu mai departe ieri de pildă, gândeai, spuneai.. Dar nici nu știu cum să mă mai exprim, bănuelile dumitale mă fac să roșesc... Intr'un cuvânt o apărai, te puneai fațăș împotriva mea, îmi imputai o asprime ne la locul ei, îmi făceai chiar aluzie la un alt simțământ ce ți părea cauza acestei asprimi ne la locul ei... Dumneata... dar nu pricep de ce nu'mi pot stăpâni nedumerirea. Mi se urcă sângele în obraz la gândul bănuielelor

d-tale. De ce nu pot spune totul pe față, înaintea ei? Intr'un cuvânt alta...

— O nu'i spune asta! nu, nu'i spune! îl întrepruse ea în culmea neliniștei, roșie de rușine. Scu-tește-o de această neplăcere. Eu sunt aceea care am născocit totul, dar nu mai am nici o bănuială acuma nu mai am niciuna... Iartă'mi și asta!... iartă'mi și asta!... sunt bolnavă. Trebuie să mă ierți și să nu spui nimic... Aneto, continuă ea întorcându-se spre mine, Aneto, du-te repede, el a glumit și numai eu sunt de vină..

Era o glumă proastă.

— Intr'un cuvânt, erai geloasă de dânsa cu privire la mine, spuse Petru Alexandrovici, aruncând fără de milă răspunsul acesta neliniștitei așteptări a sărmanei femei.

Ea dete un țipăt, se îngălbeni și se împletici de un jâlț, gata să leșine.

— Dumnezeu să te ierte! murmură ea în sfârșit. Iartă-i-o, iartă-ne, Netoska. Cel puțin eu sunt cea dintâi vinovată... Eram bolnavă, .. eu...

— Dar e tirania cea mai rușinoasă, cea mai ordinară, strigai eu fără de voe înțelegând de ce voia el atât de mult, să mă înșel în ochii nevesti-sei... E o nemernicie, domnule, dumneata...

— Aneto, se ruga Alexandra înspăimântată, ținându-mă de mână

— Comedie prefăcătorie, și nimic mai mult! zise el înaintând spre noi în prada unei nespuse turburări; prefăcătorie, îți spun urmă el uitându-se țintă la nevastă-sa, cu un zâmbet hain: și cea trasă pe sfoară în acest caraghioslăc, ești d-ta; crede-mă — continuă el turbând de mânie și arătându-mă cu privirea—nu aveam de ce ne mai feri de anumite amănunte. Crede mă, nu mai suntem atât de nevinoși, în cât să ne simțim jigniți, să ne roșim și să ne astupăm urechile. când ni se vorbește pe față despre lucrurile astea. Iartă'mi felul simplu și sincer — poate grosolan — în care mă exprim, dar trebuie: ești sigură, doamnă, de buna purtarea acestei... domnișoare?

— Dumnezeuule! ce ai? Ți-ai pierdut mințile, zise Alexandra împietrită de uimire.

— Te rog, nici o frază, îi răspunse Petru Alexandrovici cu dispreț; nu'mi plac frazele!... Aface-rea ce ne preocupă e banală până la ultima josnicie. Îți cer informații asupra purtărilor domnișoarei... Știi?

Dar nu'l lăsa să isprăvească. Îl apucau de mână și îl trăseu cu vioiciune la o parte. Încă o clipă și totul era pierdut.

— Nu vorbi de scrisoare, îi spusei repede și în șoaptă. Ai ucide-o la moment. Imputările ce mi le-ai fece, ar lovi-o și pe dânsa. Ea nu mă poate judeca, căci știu totul. Pricepi? știu totul!...

El mă privi ținând, cu o curiozitate arzătoare și păru încurcat.

Sângele i se urcă în obraji.

— Știu totul, totul, îi repetai eu.

Tot mai șovăia; o întrebare îi sta pe buze; i-o luai înainte:

— Iată ce s'a întâmplat, îi spusei cu glas tare, adresându-mă nevestii-sei, care cu neliniște crescândă ne examina când pe unul când pe altul, — eu sunt de vină. Te înșel de patru ani. Am luat cheia dela bibliotecă și de patru ani citesc pe ascuns cărțile de acolo. Petru Alexandrovici m'a surprins cu o carte ce nu trebuia să fie în mâinile mele. Tremurând pentru mine a dat prea mari porțiuni răului în ochii dumitale... dar nu mă apăr — mă grăbii să adaug eu, văzând un zâmbet viclean zgârcind buzele lui Petru Alexandrovici — încă odată mărturisesc că sunt vinovată. Ispita era prea puternică și cum mai fusesem cercetată pentru o aceeași greșală, mi-a fost rușine s'o mărturisesc... Iată totul, aproape tot ce s'a întâmplat.

— Ho! ho! ce repede mergi!... mormăi încet glasul lui...

Alexandra mă asculta cu adâncă luare aminte. Chipul ei trăda o vădită neîncredere. Ne scrută cu privirea, uitându-se când la bărbatul ei, când la mine. Se făcu tăcere o clipă. Răsuflam cu greutate;

aplecându-și capul în piept, își acoperi ochii cu mâna, ca să cugete mai bine, să cântărească mai bine fiecare vorbă ce rosteam. Își ridică în sfârșit capul și se uită lung la mine

— Netoșka, copilul meu îmi zise ea, știu că nu ești în stare să minți: asta'i tot? absolut tot?

— Tot! i-am răspuns.

— Adevărat oare? îl întrebă ea pe bărbatu-său

— Da, totul! răspunse el cu trudă, e totul... Răsuflai.

— Pe onoarea ta, Netoșka?

— Da, i-am răspuns eu fără să mă încurc. Dar nu mă putui stăpâni să nu arunc o ochire asupra lui Petru Alexandrovici. Incepuse să râză, auzind că 'mi dau cuvântul de onoare; mă înroși și zăpăceala mea fu observată de biata Alexandra. O mahnire adânsă se zugrăvi pe chipul ei.

— Haide, zise ea cu tristeță, vă cred! Nu pot să nu vă cred!...

— Și nădăjduiesc că astfel de mărturii, îți sunt de ajuns, adăugă Petru Alexandrovici, ce mai vrei?

Ea nu'i răspunse. Scena eră din ce în ce mai chinuitoare.

— Măine chiar voi cerceta foarte cărțile rencepu el știu eu ce-o mai fi pe acolo, dar...

— și ce carte citea? îl întrebă Alexandra.

— Ce carte? A!..., răspunde d-ta singură, îmi zise el, d-ta știi să'ți lămurești mai bine *treburile*, adăugă el punând din adins o inotație de batjocură în fiecare cuvânt al său.

Nu găseam ce să'i răspund. Ea se înroși iarăși și plecă ochii în jos. Și iarăși tăcere îndelungată.

Petru Alexandrovici se primbla în lung și în lat prin odaie.

— Nu știu ce'i între voi, zise ea în sfârșit, vorbind cu sfială vădită, dar dacă nu'i *decât asta*, continuă ea silindu-se să dea un înțeles deosebit vorbelor șale și să înlătore privirea bărbatului ei; dacă nu'i decât *asta*, nu știu de ce ne ascundem așa toți trei. Eu sunt cea mai de vină. Am lăsat în părăsire educația ei și acum trebuie să'mi dau

seama. Trebuie să mă ierte însă, ca s'o pot judeca. S'o judec? N'aş îndrăzni! Dar încă odată de ce vă mâhniţi? Pericolul a trecut—priveşte-o şi spune-mi care au fost urmările nesocotinţei sale., Haide! îmi cunosc copila, pe scumpa mea fată, şi ştiu că în căpuşorul acesta frumos—şi mă desmierdă atrăgându-mă la dânsa — o minte dreaptă şi cuminte, o conştiinţă duşmană minciunei.. Haide să sfârşim, scumpii mei prietini: probabil e altceva e ceea ce îmi tăinuieţi în adâncul mâhnirii voastre. E un nor, o vijelie periculoasă. Să-l îndreptăm prin iubire, prin bună înţelegere, şi fără nici o bănuială nu'i așa? Erau poate multe între noi—şi eu sunt cea dintâi care-o mărturisesc, căci în mine au început să se ivească. Mă prefăceam cu voi, şi ştie Dumnezeu ce gânduri îmi frământau mintea mea bolnavă! Dar... dacă am risipit cea mai mare neîncătură a acestei neînțelegeri — iertaţi mă amândoi! — căci... căci... în sfârşit bănuielile mele erau în fond fără greutate reală...

Se uită sfioasă la bărbatul ei, aşteptând cu neli-nişte răspunsul lui. El zâmbea ascultând-o şi când sfârşise de vorbit, încetă să mai umble, se opri drept în faţa ei cu mâinile încrucişate la spate. Parcă spiona zăpăceala nevesti-sei, că o studiază, că se bucură de ea. Simţind că apasă asupra'i această privire fixă, dânsa se turbură. El mai tăcu o clipă, ca şi cum ar fi aşteptat să continue. Incurcătura ei crescuse deodată. În sfârşit întrerupse această situaţie nesuferită printr'un lung, tăcut şi insultător hohot de râs.

— Te deplâng, sărmană femeie, reîncepu el cu o amară seriozitate, încetând să mai râză. Ți ai însușit un rol peste puterile dumitale. Ce vrei? un răspuns? Dar chiar cuvintele dumitale ascund noi e bănueli ce le-ai conceput — ori mai bine zis, vechia neîncredere nu-ți va îngădui să pricepi răspunsul meu. Nu'i așa, că n'ai nici un motiv să te superi pe dânsa: ea e desăvârșită chiar după ce a citit cărți imorale, a căror imoralitate pare mi-se că și a dat roadele: în sfârșit, răspunzi de dânsa —

nu-i așa? Totuși mai bănuiești, și știu cărul tainic motiv aribui stăruințele mele. Chiar ieri observai — te rog nu mă opri: îmi plac situațiile limpezi — observai ieri, am zis, că la anumite persoane — îmi aduc aminte că după dumneata aceste persoane sunt de obicei corecte, severe, drepte, cumiști, puternice și ce calificative nu le ai mai fi dat în accesul dumitale de mărinime! — că la anumite persoane, o repet, iubirea — și Dumnezeu știe de ce ți-ai închipuit că trebuie să vorbești despre iubire, — nu poate fi de cât adâncă, aprinsă, plină de neîncredere, și se tâlmăcește prin stăruința supărătoare. Nu îmi mai amintesc, dacă chiar aceste sunt termenii ce i-ai întrebuițat. Te rog nu mă opri, cunosc bine pe eleva dumitale: poate auzi tot, totul, și-o repet pentru a suta oară, totul. Ești amăgită. De ce vrei să fii tocmai eu individul în chestie? De ce vrei să mă îmbraci cu halatul unui clown? S'o iubesc pe domnișoara? Haida de! nu'i pentru vârsta mea. Și apoi doamnă, îmi cunosc *datoriile* ori care ar fi mărinimia iertărei ce mi o oferi, susțin că *crimele sunt totdeauna crime, că un păcat rămâne pururea păcat rușinos, uricios, mârșav, cât de sus l'ai cocoșat*. Dar să lăsăm asta la o parte, să nu mai aud ticăloșiile acestea.

Alexandra Mihailovna plângea.

— Ei bine, doboară-mă! cază iarăși totul asupra-mi zise ea ținându-mă îmbrățișată. Disprețuește-mă pentru bănuelile mele, dar tu, biata mea copilă, de ce ești osândită să auzi astfel de ocări de cari nu te pot feri? De ce n'am puțină putere, Dumnezeuul meu! Nu pot să tac, domnuule! E mai presus de viața mea... Purtarea dumitale e purtare de nebun!...

— Taci, taci, îi spuneam în șoaptă, silindu-mă să-i potolească mânia plină de revoltă. Mă temeam să nu-și îndârjească bărbatul cu imputările ei: tremuram de grijă pentru dânsa.

— Dar femeie oarbă, exclamă el, nu știi nimic, nu vezi nimic...

Se opri o clipă și apoi strigă:

— La o parte! feri în lături! îmi spuse el smul-gându-mi mâinele din acelea ale Alexandrei Mihailovna. Nu îți dau voie să te apropii de nevasta mea. O murdărești!... o necinstești cu prezența dumitale!... Dar... dar... ce mă silește să tac, când e absolut trebuitor să vorbesc?... strigă el bătând din picior. Voi vorbi, voi spune totul. Nu știu ce știi d-ta domnișoară, nu mă sinchisesc de amenințările d-tale, nici nu vreau să le știu! Ascultă, continuă el adre-sându-se soției lui, ascultă dar...

— Taci! îl rugai eu, aruncându mă înaintea lui, taci! nici o vorbă!

— Ascultă...

— Nici o vorbă, în numele lui...

— În numele cui, domnișoară? mă întrerupse el cu vioiciune, privindu-mă până în albul ochilor. În numele cui? Află dar, că am surprins o scrisoare de dragoste în mâinile ei. Iată ce se petrece lângă d-ta! Iată ce n'ai știut să vezi.

De-abia mă puteam ține pe picioare. Alexandra se făcu palidă ca o moartă.

— Asta nu se poate! bâlbâi dânsa.

— Am văzut scrisoarea doamnă, am avut-o în mâinile mele; am citit primele rânduri și nu m'am înșelat. E scrisoarea unui amant. Mi-a smuls-o din mâini, acum e la dânsa. Iată ceea ce limpede sigur, necontestat. Mai stai la îndoială? Uită-te la dânsa!...

— Netoska! exclamă ea avântându-se spre mine. Dar nu! nu vorbi, nu vorbi! Știu ce este, știu ce s'a întâmplat!... Doamne, Dumnezeuul meu!...

Și izbucni în lacrimi, ascunzându-și fața în mâini.

— Nu, asta nu se poate! exclamă ea din nou, te înșeli!... da, știu ce înseamnă asta! și se uita în fața lui bărbatu-său—dumneata.. eu.. n'aș putea... Haide! tu n'ai să mă minți, tu nu poți, minți spune-mi totul fără ascunzi ceva. S'a înșelat, nu i așa? Nu-i așa că s'a înșelat? A văzut rău, e orb! Da?... nu i așa, nu-i așa? Ascultă, de ce nu îmi spui totul, Aneto, copila mea, scumpa mea copilă?...

Auzii de asupra capului meu, glasul lui.

— Răspunde, răspunde de grabă: am văzut—da sau ba — scrisoarea în mâinile dumitale?

— Da!... răspunsei înăbușită de emoție.

— E scrisoarea amantului dumitale?

— Da!

— Cu cine ai legături?

— Da! da! da! îi răspunsei fără să știu ce spun, hotărâtă să răspund afirmativ la toate întrebările, ca s'o sfârșesc odată...

— Ai auzit? Ei bine, ce zici? Crede-mă, suflet bun, inimă prea lesne crezătoare, zise el apucând mâna soției sale — crede-mă și renunță la iluziile bolnavei d-tale închipuiri. Vezi acum ceea ce este această.. domnișoară. Am vrut numai să-ți dovedesc cât de neîntemeiate erau bănuelile dumitale. Știam lucrul acesta de multă vreme, și-s foarte mulțumit că am dat totul în vileag în fața d-tale. Imi era greu s'o văz alături de d-ta, în brațele d-tale, la masa noastră, în casa noastră în sfârșit. Orbirea-ți mă revolta. Pentru asta și numai pentru asta, am observat-o de aproape, am spionat-o. Știe Dumnezeu câte bănuieli nu ți-a răscolit interesul ce părea că-i port! Dumnezeu știe toate câte le brodaseși pe canavaua asta! Dar cum situația e limpezită, nu mai e nici o bănuială cu putință, și chiar de mâine, domnișoară — sfârși el adresându-se mie — chiar de mâine vei pleca din casa mea!

— Oprește-te! îi spuse Alexandra Mihailovna, sculându-se. Nu cred toată povestea asta! Nu te uita la mine cu așa furie, nu-ți bate joc de mine. Vreau să te judec pe dumneata însuși!... Aneto, copilă mea, vino aci, dă-mi mâna ta!... așa! Haide! Suntem cu toții de vină... Lacrimile făceau să-i tremure glasul și se uita la bărbatul ei cu o ciudată expresie de supunere;—care dintre noi are dreptul să respingă o mână, indiferent care ar fi? Dămi o deci pe a ta, scumpă copilă, prețuesc mai puțin decât tine, sunt mai puțin virtuoasă. Prezența ta nu mă poate insulta: nu sunt oare eu însu-mi o păcătoasă?

— Doamnă, exclamă Petru Alexandrovici surprins și infuriat, stăpânește-te, uiți că...

— Nu uit nimic Nu mă întrerupe! lasă-mă să vorbesc... Ai văzut în mâinile ei o scrisoare, ai citit-o chiar.. D-ta zici... și ea a mărturisit, că scrisoarea asta e de la acel pe care-l iubește. Dar dovedește că e vinovată? Iți îngădui s'o tratezi astfel, s'o batjocorești până într'atât sub ochii soției dumitale, da domnule, sub ochii soției d tale? Ai cercetat bine? Știi bine ce era?

— Nu mi-ar mai rămâne alta acum, decât să-i cer iertare? Asta-i ceea ce vrei, nu-i așa? Imi pierd răbdarea, la urma-urmei!... Știi despre cine vorbești? Știi ce spui? Știi pe cine și ce adori? Dar e destul de lămurit, totuși...

— N'ai văzut totul! mândria și trufia te-au orbit! Nu știu ce apăr și de cine vorbesc? Nu părtinesc viciul! Dar ești în stare să judeci? Ai vedea mai deslușit, dac'ai chibzui puțin Te-ai gândit că nu poate fi altceva de cât un copil neștiutor? Nu, nu apăr viciul, și mă grăbesc să ți-o spun, dacă-ți face plăcere lucrul ăsta. De ar fi soție și mamă, și și-ar fi uitat datoriile, aș fi cu dumneata: îmi face imputări. Dar dacă a primit această scrisoare, fără să cunoască răul? Dacă a fost târâtă de un simț neîncercat, fără să aibă pe care-va ca s'o oprească? Dacă eu sunt singură de vină, eu care n'am supravegheat în deajuns inima ei? Dacă aceasta e prima scrisoare? Dacă i-ai jignit prin grosolanția bănuelilor, delicatețea feciorelnică, dacă i-ai pângărit închipuirea cu nerușinatele dumitale lămuriri? Dacă n'ai știut să vezi, cum văd eu în clipa asta, strălucind pudoarea pe chipul ei curat ca nevinovăția însuși, când pierdută, zdrobită, ne mai știind ce spune, turburată de supărare, a răspuns printr'o mărturisire tuturor întrebărilor d-tale neomenesti... Da, e neomenos, e crud; nu te mai recunosc! Și n'am să ți-o iert nici odată, nici odată!

— Da, apără-mă, cruță-mă! strigai eu strângând-o în brațe! apără-mă, nu mă isgoni!

Căzui în genunchi înaintea ei.

— Dacă în sfârșit, cont nuă ea cu glas înăbușit, dacă nu eram lângă dânsa, dacă ai înspăimântat-o cu vorbele dumitale și biata copilă s'a crezut vinovată! Dacă i-ai turburat conștiința și i-ai distrus pacea inimei! Doamne! Dumnezeu! Voi ai s'o alungi din casă? Dar știi dumneata cu cine să face astfel de lucruri? Știi că, dacă pleacă dânsa, plecăm amândouă, da! și eu deasemenea, m'ai auzit domnule?

Ochii ei aruncau scântei, pieptul i se ridica în spasmui, rexlaltarea ei era la culme.

— Ei bine! cred că am auzit destule, doamnă! îi răspunse el. Mi'i de ajuns! Da, da, știu că sunt pasiuni platonice, și o știu în pofida mea, doamnă, mă auzi în paguba mea! Dar nu pot viețui în societatea acestui soi de desfrâu aurit, nu'l pricep deloc! Înălături poleelile astea! Și dacă te simți vinovată, dacă știi ceva în sarcina d-tale — n'ar trebui să fii nevoit să ți-o mai amintesc, doamnă! — dacă ți place să părăsești casa mea, im rămâne numai să ți spun, să ți amintesc că'i regretabil că ai neglijat să îndeplinești proiectul acesta la vremea lui, la adevărata lui vreme, acum câțiva ani... Dacă ai uitat-o îți aduc aminte...

Mă uitai la dânsa. Își pierdea cunoștința și se rezima de mine, cu totul zdrobită. Dacă bărbatul ei ar fi rostit o vorbă mai mult, ar fi murit pe loc.

— De milă! cruț-o! nu'i spune cuvântul de apoi, exclamai eu arucându mă în genunchi în fața lui Petru Alexandrovici, uitând astfel că mă dădeam de gol. Am înțeles-o prea târziu. Un țipăt slab răspunse vorbelor mele și nefericita căzu neînsuflețită pe podea.

— S'a mântuit, ai ucis-o! Chiamă servitorii, scap'o! Te aștept în camera dumitale, am nevoie să ți vorbesc, îți voi povesti totul...

— Dar ce'i? Ce mai este încă?

— Pe urmă!...

Cele mai energice îngrijiri nu dădură nici un rezultat. Medicul declară, că se sfârșise totul.

Peste două ceasuri intram în camera lui. Venea de la nevastă-sa. Era galben, desfigurat și se plimbă

— în lung și în laltul odăiei, mușcându-și până la sânge degetele. Nici odată nu l'am văzut ast-fel.

— Ei, mă întrebă el cu asprime și grosolănie, ce ai să'mi spui? Ce vrei să'mi vorbești?

— Iată scrisoarea.. O recunoști?

— Da!

— Ia-o!...

O duse la lumină. Il observam cu băgare de seamă. Intoarse iute pagina a patra și citi iscălitura. Văzui că i se urca sângele în obraz.

— Ce'i asta? murmură el prostiț.

— Sunt trei ani de când am găsit această scrisoare într'o carte. Am crezut că fusese uitată, am citit-o și am aflat totul. De atunci am păstrat-o neștiind cui s'o dau. Ei? Nu puteam! Dumitale? dar vădit lucru, că era în curent cu toată istoria asta tristă... Pentru ce te prefăceai? nu știu; e o taină pentru mine. Nu pot pătrunde în sufletul dumitale posomorât!... Voi ai, fără îndoială, să păstrezi un mijloc de a o tiraniza: ai isbutit! Dar în ce scop? Ca să triumfi în potrivea unei umbre? Se înnebunești închipuirea slăbită a unei bolnave? Să'i dovedești că se înșală și că dumneata ești mai curat de cât ea? Atunci ai izbutit. Ultimele'i bănueli, această idee fixă a unui suflet ce se stinge, era plânsetul de apoi al unei inimi zdrobite de judecata unilaterală a lumii cu care te aliașezi în potrivea ei; om trufaș, egoist, gelos, fără de milă! Rămâi cu bine! și fără de alte lămuriri... Dar ia seama! **știu totul?**! nu uita că am văzut **totul**.

După aceste cuvinte, am intrat în odaia mea, fără să știu ce făceam.

Peste doi ani, mulțumită unei munci înverșunate și ocrotirei prințului X***, reușii să intru la opera cea mare din Petersburg, unde obținui succesele cele mai măgulitoare, chiar de la începutul carierei.

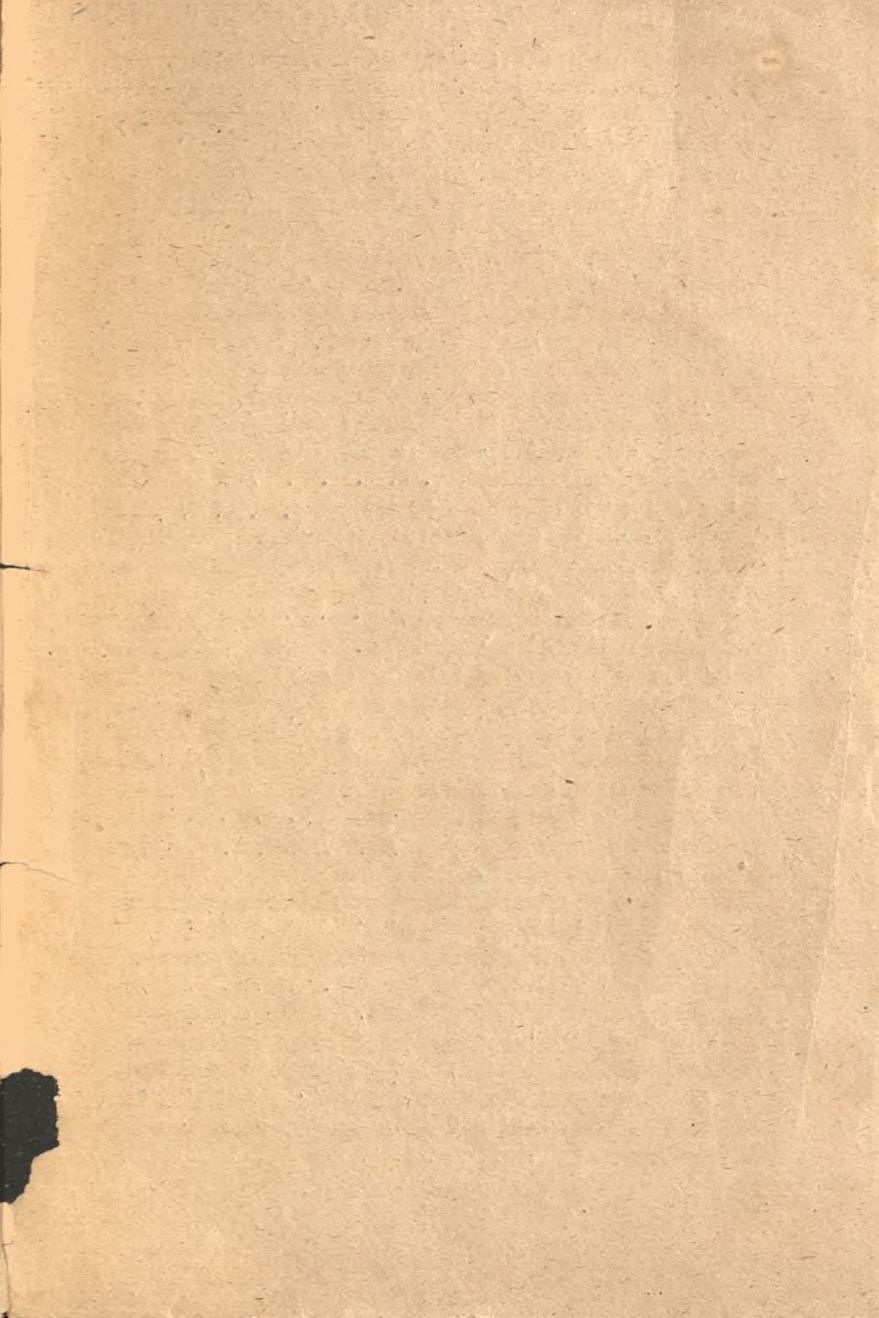
N'am mai văzut-o nici când pe Katia. După șase luni de la groaznicele întâmplări ce le povestii, se măritase cu un consul, și de-atunci trăește mereu în străinătate.

BIBLIOTECĂ JUDEȚEANĂ

CLUJ-NAPOCA

ANTICARIAT
CLUJ

— Lei 3 —

<i>Romanul unei Visătoare</i> de André Theuriet . . .	Lei 12.—
<i>Quo Vadis</i> roman istoric de H. Sienkiewicz . . .	„ 15.—
<i>Adio Iubire</i> roman de Mathilde Serao . . .	„ 12.—
<i>Desamăgitele</i> roman de Pierre Loti . . .	„ 12,50
<i>O pagină de Iubire</i> de E. Zola . . .	„ 15.—
<i>Germinal</i> roman social de Emile Zola sub tipar.	
<i>Florica</i> nuvele de I. C. Vissarion . . .	„ 12.—
operă premiată de Academia Română	
<i>Povești</i> volumul I de Ion Creangă . . .	„ 6.—
„ „ „ „ „ sub tipar.	
<i>Amintiri</i> de Ion Creangă . . .	„ 5.—
<i>Războiul Aerian</i> narațiune fantastică . . .	„ 10.—
<i>Napoleon I.</i> Viața, Războaiele și Moartea lui . . .	„ 6.—
<i>Frederic cel Mare</i> de Lordul Macaulay . . .	„ 5.—
<i>Viața lui Isus</i> de Ernest Renan . . .	„ 5.—
<i>Monismul</i> de Ernest Haeckel . . .	„ 2.—
<i>Talismanul</i> piesă feerică în 3 acte tradus în	
versuri de St. O. Iosif . . .	„ 5.—
<i>Un an de Revoluție Rusă</i> de Maxim Gorki . . .	„ 2.—
<i>Psichologia Revoluționarului</i> de Rădulescu-Motru . . .	„ 2.—
<i>File Sângerate</i> Povestiri din Războiu . . .	„ 5.—
<i>Antechristul</i> de Fr. Nietzsche . . .	„ 8.—
<i>Traista lui Adonis</i> nuvele de George Caïr . . .	„ 5.—
<i>Psichologia</i> de H. Ebbinghaus . . .	„ 15.—
<i>Vorbe! Vorbe! Vorbe!</i> maxime cugetări de V. Eftimiu . . .	2.50
<i>Jow</i> poem biblic de N. Davidescu . . .	„ 6.—
<i>Cum a iubit Eminescu</i> de Oct. Minar . . .	„ 6.—
<i>Hanul cu Noroc</i> de C. I. Ionescu de Ségur adaptată în	
românește de Anna Codreanu . . .	„ 6.—
<i>Aventurile și viața celebrilor exploratori</i> de .	
Victor Anestin . . .	„ 6.—
<i>Altneuland</i> (Țara Veche-Nouă) de Th. Herzl . . .	„ 10.—
<i>Statul Iudeu</i> de Th. Herzl . . .	„ 3.—